

ACTE ALE ORGANELOR DE SPECIALITATE ALE ADMINISTRAȚIEI PUBLICE CENTRALE

MINISTERUL EDUCAȚIEI

ORDIN

privind aprobarea de programe școlare pentru discipline de studiu din învățământul gimnazial și liceal*)

În conformitate cu prevederile art. 65 alin. (3) și (4) din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare,

având în vedere prevederile art. 4 lit. a) din Hotărârea Guvernului nr. 277/2020 privind organizarea și funcționarea Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație,

în baza Ordinului ministrului educației naționale nr. 3.593/2014 pentru aprobarea Metodologiei privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar — planuri-cadru de învățământ și programe școlare și a Ordinului ministrului educației nr. 3.239/2021 privind aprobarea documentului de politici educaționale Repere pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea Curriculumului național. Cadrul de referință al Curriculumului național,

având în vedere Referatul de aprobare nr. 543 din 14.03.2023,

în temeiul art. 13 alin. (3) din Hotărârea Guvernului nr. 369/2021 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației, cu modificările și completările ulterioare,

ministrul educației emite prezentul ordin.

Art. 1. — Se aprobă programa școlară pentru disciplina Limba și literatura maghiară maternă pentru elevii care frecventează școli/clase cu predare în limba română, clasele a V-a—a VIII-a, prevăzută în anexa nr. 1.

Art. 2. — Se aprobă programa școlară pentru disciplina Limba și literatura română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară, filieră teoretică și filieră vocațională — ciclul superior al liceului, trunchi comun (TC) și curriculum diferențiat (CD*), clasele a XI-a și a XII-a, prevăzută în anexa nr. 2.

Art. 3. — Se aprobă programa școlară pentru disciplina Limba și literatura română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară, filieră tehnologică — ciclul superior al liceului, trunchi comun (TC), clasele a XI-a și a XII-a, prevăzută în anexa nr. 3.

Art. 4. — (1) Programele școlare prevăzute la art. 1—3 se aplică începând cu anul școlar 2023—2024.

(2) Anexele nr. 1—3 fac parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 5. — Direcțiile de specialitate din cadrul Ministerului Educației, Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație, inspectoratele școlare și unitățile/instituțiile de învățământ duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

Art. 6. — Prezentul ordin se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Ministrul educației,
Ligia Deca

București, 30 martie 2023.
Nr. 3.908.

*) Ordinul nr. 3.908/2023 a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 303 din 11 aprilie 2023 și este reprodus și în acest număr bis.

ANEXA nr. 1

MINISTERUL EDUCAȚIEI

Programa școlară
pentru disciplina
Limba și literatura maghiară maternă
pentru elevii care frecventează școli/clase
cu predare în limba română

Clasele a V-a – a VIII-a

București
2023

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa școlară pentru disciplina *Limba și literatura maghiară maternă pentru elevii care frecventează școli/clase cu predare în limba română* reprezintă oferta curriculară pentru clasele a V-a – a VIII-a. Planul-cadru de învățământ, aprobat prin OMENCS nr. 3590/05.04.2016, alocă un număr de patru ore pe săptămână pentru studierea disciplinei Limba și literatura maternă, în cazul de față, limba și literatura maghiară pentru școlile și secțiile cu predare în limba română.

Elaborarea programei școlare a avut în vedere Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC) – document european de referință care susține necesitatea unui set de competențe-cheie, care să permită viitorului cetățean să se adapteze în mod flexibil, de la o vârstă fragedă și ulterior pe tot parcursul vieții, la o lume caracterizată prin schimbare rapidă: comunicare în limba maternă, comunicare în limbi străine, competență digitală, a învăța să înveți, competențe sociale și civice, spirit de inițiativă, sensibilizare și exprimare culturală.

Programa școlară pentru predarea limbii și literaturii maghiare ca limbă maternă pentru elevii din școlile/clasele cu predare în limba română, din clasele a V-a – a VIII-a, pune bazele unei noi abordări privind utilizarea practică a limbii materne. *La clasa a V-a*, punctul de pornire este constituit de utilizarea funcțională a limbii materne, prin aplicarea tuturor registrelor stilistice/lexicale, utilizarea varietăților teritoriale cunoscute de localnici în comunicarea de zi cu zi. Accentul se pune pe consolidarea bazelor privind utilizarea cu încredere a limbii materne de către elevi (formarea și dezvoltarea expresivității verbale și înțelegerea producțiilor de vorbire), eforturile fiind canalizate spre a-și păstra patrimoniul cultural moștenit, de a-și găsi drumul înapoi spre rădăcini, în sensul recunoașterii valorilor, cu scopul de a se integra cu încredere într-o societate multiculturală. *La finalul clasei a VIII-a*, elevii vor fi capabili să schimbe codul lingvistic, trecând de la registrul stilistic la limba standard.

Elevii care solicită studiul limbii materne maghiare au posibilitatea de a-și studia limba maternă, în condițiile în care, pentru generația lor, nu aceasta este limba dominantă în diferitele aspecte ale vieții. Cu toate acestea, în denumirea disciplinei s-a păstrat termenul de „limbă maternă”, dându-i clasificarea onorabilă și importanța pe care o merită. În practică, însă, profesorii recurg adesea la mijloacele și metodele de predare a unei limbi străine, pentru a îndeplini cu succes sarcinile predării acestei discipline. Așadar, pentru elevii care studiază limba maternă maghiară în școli, clase cu predare în limba română, limba maternă trebuie înțeleasă ca atare: părinții de astăzi comunică cu bunicii folosind registrul regional, însă, în cadrul familiei (în special a celor bilingve), limba dominantă de comunicare, cel mai adesea, nu este limba maghiară.

De aceea, programa de limbă maternă maghiară face parte, de fapt, dintr-un proces de revitalizare lingvistică, se adaptează la situația și la nevoile locale specifice, la competențele lingvistice ale elevilor și poate fi pusă în practică prin utilizarea de activități și exerciții cu specific ludic.

Structura programei școlare de limba și literatura maghiară maternă pentru elevii de clasele a V-a – a VIII-a care frecventează școli/clase cu predare în limba română își are fundamentul și urmează structura programelor școlare adoptate prin OMEN 3330/10.03.2015, respectiv Comunicare în limba maternă maghiară și Limba și literatura maternă maghiară pentru școlile sau clasele cu elevi aparținând minorității naționale maghiare care studiază în limba română, clasele pregătitoare - a IV-a. Programa este construită treptat, într-un mod eșalonat, în funcție de grupele de vârstă/clase, în schimb, conform prevederilor art. 37 din Metodologia anexă la OMECTS nr. 5671/10.09.2012, elevii au dreptul să înceapă studiul limbii materne în orice an de studiu, inclusiv de la nivelul grupei de începători.

Programa școlară de limba și literatura maghiară maternă pentru elevii claselor a V-a – a VIII-a, care frecventează școli/clase cu predare în limba română, trebuie să cuprindă, pe lângă competențele generale fixate la nivel primar, și competența de *exprimare a valorilor/identității culturale în context național/internațional*, competență ce va fi prezentă și în programa școlară pentru clasa a IX-a.

Structura programei școlare este următoarea:

1. Notă de prezentare
2. Competențe generale
3. Competențe specifice și activități de învățare
4. Conținuturile învățării
5. Sugestii metodologice

COMPETENȚE GENERALE

- 1. Receptarea de mesaje orale în diverse contexte de comunicare*
- 2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare*
- 3. Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare*
- 4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare*
- 5. Exprimarea valorilor/identității culturale în context național/internațional*

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Receptarea de mesaje orale în diverse contexte de comunicare

Clasa a V-a	Clasa a VI-a	Clasa a VII-a	Clasa a VIII-a
1.1 Înțelegerea globală a diferitelor tipuri de texte în variate situații de comunicare, cu evidențierea ideilor fundamentale <ul style="list-style-type: none"> - audierea / ascultarea diferitelor tipuri de texte pe canale diferite - audierea diferitelor tipuri de texte, evidențierea și notarea temei/subiectului și ideilor fundamentale dintr-un text oral cu tehnici simple de notare - recunoașterea formelor de comunicare (text dialogat, narativ, descriptiv) - recunoașterea contextului, a timpului, a spațiului, respectiv identificarea partenerului de dialog - exerciții fonetice pentru pronunția și diferențierea pronunției sunetelor în limba română și maghiară - exerciții pentru evidențierea duratei vocalelor, consoanelor - exerciții pentru pronunțarea consoanelor transcrise cu două sau trei litere - exerciții pentru recunoașterea modalității (sensul accentului și a tonului vocii) 	1.1 Delimitarea informațiilor fundamentale de cele de detaliu în textele orale, în variate situații de comunicare <ul style="list-style-type: none"> - audierea diferitelor tipuri de texte pe canale diferite - exerciții de recunoaștere a schimbărilor situației de comunicare - recunoașterea formelor de comunicare (dialog, narativ, descriptiv) - exerciții pentru notarea cuvintelor cheie și ideilor importante dintr-un text ascultat, folosind tehnici simple de notare - exerciții de recunoaștere a relațiilor privind succesiunea evenimentelor (în timp și spațiu) - identificarea vorbitorilor și a raporturilor dintre aceștia prin jocuri de rol - exerciții de segmentare și compresie a textului 	1.1 Analizarea textelor orale prin evidențierea și rezumarea esenței în situații variate de comunicare <ul style="list-style-type: none"> - audierea diferitelor tipuri de texte pe canale diferite (înregistrări audio, programe radio) - exerciții pentru evidențierea părților, informațiilor importante, esențiale, pentru sintetizare - recunoașterea scopului comunicării, a vorbitorilor, a intenției de vorbire (de ex., afirmația unor fapte, exprimarea unei păreri, întrebare, solicitarea informațiilor, indicații, exprimarea sentimentelor, a unor senzații, sau stări sufletești, perechi de adiacență: întrebare-răspuns etc.) și reacția dată la acestea (ex. joc de rol, jocuri dramatice etc.) - exerciții de punere în valoare și de sintetizare a esenței - exerciții care vizează organizarea textului audiat, identificarea relațiilor dintre informații (de ex. relația temporală, relația parte-întreg) 	1.1 Evaluarea textelor orale în diferite situații de comunicare <ul style="list-style-type: none"> - audierea diferitelor tipuri de texte pe canale diferite (conversații, interviuri, reclame, discursuri ocazionale) - exerciții de înțelegere a genurilor de comunicare în masă (reclamă, anunț, știri, interviu, articol) și a înțelegerii rolului acestora - audierea textelor persuasive și argumentative pe canale diferite (de ex. reclame, debateri publice, recomandări, discursuri ocazionale etc.); audierea unui text citit și a unui text oral spontan, exerciții comparative - confruntarea argumentelor și contraargumentelor, analiza argumentelor pe baza textului argumentativ persuasiv ascultat - găsirea informațiilor deducibile din text - formularea unei concluzii, exprimarea punctului de vedere și opiniei proprii

Limba și literatura maghiară maternă pentru elevii care frecventează școli/clase cu predare în limba română - Clasele a V-a – a VIII-a

		<ul style="list-style-type: none">- exerciții pentru ilustrarea faptului că sinonimia și antonimia depind de context- exerciții de notare a cuvintelor cheie și a ideilor importante dintr-un text ascultat, prin completarea unor organizatori grafici- exerciții de extindere a analizei textului: determinarea independentă a subiectului, identificarea datelor, evidențierea ideilor esențiale, evidențierea detaliilor	<ul style="list-style-type: none">- exerciții de rol pentru experimentarea diferitelor opinii privind o problemă dată (reprezentarea unei opinii care diferă de cea proprie, empatie, intenția de a înțelege fenomenul de alteritate pentru formularea și acceptarea diferenței dintre eu și altcineva)- experimentarea diferențelor de opinie- exerciții de identificare, în timpul reascultării textului, a principiului de organizare a textului audiat- exerciții de extindere analizei textului: determinarea independentă a subiectului, căutarea datelor, evidențierea elementelor esențiale, evidențierea detaliilor, cronologia, evidențierea relației cauză-efect	<ul style="list-style-type: none">- exerciții pentru explorarea relației dintre modalitățile de concatenare a propozițiilor și sensul global al frazei în ansamblu, în texte variate- identificarea părții de propoziție/a informației exprimate printr-o propoziție subordonată prin (compactare) contractare sau prin (re)introducerea pronumelui
<p>1.2 Identificarea formării lingvistice a propozițiilor simple - exerciții de descoperire a fundamentelor gramaticale ale textului: verbele și implicațiile lor</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții care explorează relația dintre actele tipice de vorbire și tipurile de propoziții (ex. instrucțiune, cerere, solicitare de informații etc.)	<p>1.2 Observarea formulării propoziției elementare ca un complex de relații- descoperirea mijloacelor lingvistice care plasează evenimentele în timp (sufixe, lexeme) prin texte și diferite situații de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții pentru identificarea mijloacelor lingvistice (sufixe de mod, sufixe verbale permissive, lexeme modale) indicând natura nonfactuală a evenimentelor și folosirea/înțelesul acestora	<p>1.2 Analiza semnificațiilor ce se desprind din structura expresiilor lingvistice referitoare la actorii și circumstanțele evenimentelor</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de observare a mijloacelor de referire la participanții evenimentelor (desințe de caz, postpoziții cu substantive sau pronume)- observarea folosirii numeralelor și a altor expresii de desemnare a cantității (de ex., observarea în texte alese a felurilor de marcare a	<p>1.2 Compararea procedeeelor construirii frazelor și a textelor pe baza caracteristicilor lingvistice și compoziționale ale formulării</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții pentru explorarea relației dintre modalitățile de concatenare a propozițiilor și sensul global al frazei în ansamblu, în texte variate- identificarea părții de propoziție/a informației exprimate printr-o propoziție subordonată prin (compactare) contractare sau prin (re)introducerea pronumelui	

	- observarea negării și a celorlalte mijloace lingvistice ale caracterizării negative	pluralității; posibilitățile și consecințele semantice ale marcării sau nemarcării pluralității, compararea cu alte limbi studiate etc.)	demonstrativ antecedent al subordonatei (Hu: utalószo) - exerciții de manipulare a textului pentru recunoașterea elementelor realizatoare de coeziune (ex. identificarea elementelor gramaticale și de semnificație prin înlocuirea elementelor lipsă ale textelor, prin schimbarea ordinii propozițiilor etc.)
1.3 Recunoașterea sensurilor propozițiilor cu topică diferită, intonație și accent variat în diferite situații de comunicare - observarea intonației în diferitele tipuri de enunț - exerciții de pronunțare: accent, intonație	1.3 Înțelegerea interrelațiilor dintre mijloacele lingvistice și sens în diferite tipuri de texte - observarea prin jocuri de rol a accentului și a ordinii cuvintelor - exerciții pentru distingerea sensurilor propozițiilor cu topică diferită - exerciții de transformare a propozițiilor - exerciții pentru identificarea și înțelegerea conținuturilor implicate în text	1.3 Interpretarea interrelației dintre mijloacele lingvistice și sens în diferite tipuri de texte - interpretarea sensurilor propozițiilor cu topică diferită în situații de vorbire diferite - sesizarea diferențelor dintre aserțiunea unor fapte și diferite presupuneri/opinii - exerciții care vizează aspectele lexicale ale variațiilor de stil confidențial/indiferent/selectiv	1.3 Aplicarea conștientă a cunoștințelor privind interrelația dintre mijloacele lingvistice și sens în diferite situații de comunicare - exerciții de interpretare a conținuturilor implicate în text - exerciții pentru utilizarea conștientă a domeniului de aplicare a cuvintelor, a registrului

2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare

Clasa a V-a	Clasa a VI-a	Clasa a VII-a	Clasa a VIII-a
<p>2.1 Realizarea unor interacțiuni verbale în situații de comunicare în viața personală, în fața unui colectiv, luând în considerare elementele nonverbale și factorii de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții pentru identificarea repertoriului lingvistic și a elementelor nonverbale în cazul actelor de vorbire mai generale (forme de salutare, mulțumire, de a-și cere iertare, promisiune, urări de bine, felicitare) - pantomimă și joc de rol pentru coordonarea gesturilor, a intonației și a registrelor în diferite situații de comunicare 	<p>2.1 Exprimarea orală pe diverse teme, adaptate factorilor de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții pentru experimentarea paralelismelor și diferențelor dintre descrierea sau prezentarea verbală și vizuală - exerciții de creare dialoguri informale, luând în considerare relațiile între vorbitori (de exemplu: formele solicitării de aprobare, confidențialitatea între vorbitori) - alegerea vocabularului/expresiorilor corespunzătoare situației de vorbire și a intenției de comunicare - identificarea începerii, continuării sau încheierii discuției 	<p>2.1 Prezentarea orală a temelor date sau alese, luând în considerare factorii de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții care vizează adaptarea nuanțată, flexibilită la factorii situației de comunicare în diferite situații de comunicare - alegerea vocabularului/expresiorilor adecvate situației de comunicare și intenției de vorbire 	<p>2.1 Participare în diferite situații de comunicare cu aplicarea strategiilor de comunicare adecvate situației de vorbire</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții pentru interpretarea și formarea unor tipuri de texte argumentative (de ex. identificarea enunțurilor și argumentelor dintr-un text; identificarea diferitelor puncte de vedere în texte; adunarea contraargumentelor la argumente)
<p>2.2 Selectarea și organizarea ideilor esențiale pentru prezentarea orală a temelor libere alese sau specificate, în diverse situații de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții pentru crearea de texte semi-productive și spontane (de exemplu, raportarea unui eveniment sau experiență) - exerciții de prezentare orală a ideilor principale a unei teme libere alese/date, legat de subiect 	<p>2.2 Aranjarea ideilor esențiale pentru a prezenta diferite subiecte</p> <ul style="list-style-type: none"> - alcătuirea unor texte semiproductive și spontane (de ex. raport, itinerar, descriere, caracterizare) - transformarea dialogurilor în povestire (a vorbirii directe în vorbire indirectă) 	<p>2.2 Prezentarea diverselor informații, idei, păreri cu ajutorul argumentelor, susținută prin detalii</p> <ul style="list-style-type: none"> - alcătuirea unor texte semiproductive și spontane în diverse tipuri de texte (de ex. anunț, recomandare, jurnal, știre) - alcătuirea notițelor pentru exprimarea ideilor mai importante 	<p>2.2 Prezentarea diferitelor puncte de vedere pe baza unor teme variate în texte argumentative, referindu-se la sursele folosite</p> <ul style="list-style-type: none"> - scurtă prelegere sau prezentare într-o temă liber aleasă pe bază de notițe sau a unei prezentări ppt - culegerea argumentelor referitoare la o temă, la o afirmație; argumentare în favoarea susținerii unui punct de vedere sau împotriva acestuia

Limba și literatura maghiară maternă pentru elevii care frecventează școli/clase cu predare în limba română - Clasele a V-a – a VIII-a

<p>- exerciții pentru formarea și argumentarea opiniei personale</p>		<p>- exersarea obiectivității/ subiectivității în prezentarea subiectului, evenimentului</p> <p>- exerciții care vizează formarea și argumentarea opiniei personale</p> <p>- schimbarea opiniei pe baza criteriilor: îmi place/ nu îmi place/ frumos/urât/indiferent</p>	<p>- exprimarea propriului punct de vedere, a opiniei proprii cu confruntarea acestora cu opiniile, puncte de vedere ale altor persoane</p> <p>- exprimarea opiniei bazate pe compararea unui film și a unui text literar, exerciții care vizează planificarea și prezentarea scurtă a unei scurte descrieri a operelor</p>
<p>2.3 Sensibilitatea la modelarea lingvistică a textelor în diferite situații de comunicare</p> <p>- exerciții ludice de plasare a cuvintelor cu sens asemănător (sinonimelor) și cu sens opus (antonimelor) în contextul textului</p> <p>- exerciții ludice care țin cont de posibilitățile lingvistice mai complexe de exprimare a afirmației și negației în diferite situații de comunicare</p> <p>- joc în perechi: bazat pe întrebări reciproce, cine? ce? alegerea formei potrivite în terminațiile cuvintelor care răspund la întrebări (-a/-e, -ja/-je)</p>	<p>2.3 Sensibilitatea la modelarea lingvistică a textelor în situații reale de comunicare</p> <p>- exerciții ludice de plasare a cuvintelor cu aceeași formă sau formă asemănătoare în contextul textului</p> <p>- exerciții ludice care țin cont de posibilitățile lingvistice mai complexe de exprimare a timpului trecut în diferite situații de comunicare</p>	<p>2.3 Sensibilitatea la modelarea lingvistică a textelor în situații de comunicare imaginate</p> <p>- exerciții ludice de plasare a cuvintelor cu mai multe sensuri/ omonime în contextul textului</p> <p>- exerciții ludice care țin cont de posibilitățile lingvistice mai complexe de exprimare a timpului viitor în diferite situații de comunicare</p>	<p>2.3 Declarații orale pe o temă dată, în situații de comunicare privată, în cerc restrâns sau în public</p> <p>- sarcini de inventariere a repertoriului lingvistic al anumitor acțiuni comune de vorbire (salutul, mulțumirea, scuzele, promisiunea, urarea, felicitarea; informarea, anchetă etc.)</p> <p>- practici de creare sau transformare a textului conform aspectelor de comunicare</p>

<p>2.4 Discurs expresiv, inteligibil și conștient</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții care vizează segmentarea corectă a textelor rostite în diferite situații de vorbire, conștientizarea și aplicarea pronunției corecte: - exerciții pentru diferențierea sunetelor, de exemplu p-b, v-f, g-k etc.- exerciții de diferențiere a vocalelor, de exemplu a-o, é-i, e-ă - exerciții ludice pentru dezvoltarea ritmului de vorbire, a tonalității, a pauzelor conform contextului - utilizarea contextuală a semnelor non-lingvistice care însoțesc comunicarea (accent emoțional, volum, mimică, gest, controlul spațierii) - exerciții ludice pentru a ilustra împărțirea textului - exerciții ludice pentru observarea accentului în propoziție, a tonului și a pauzelor în vorbire 	<p>2.4 Comportament lingvistic adaptat partenerilor de vorbire și adecvat situației de vorbire în diverse contexte de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de dezvoltare a competențelor lingvistice necesare pentru participarea la cultura socială (de exemplu, cunoașterea și aplicarea formulelor de (curtoazie) politete; exerciții stilistice: tutierea, domnirea în diferite situații etc.) - exerciții ludice pentru conștientizarea rolului accentului în propoziție, a tonului și a pauzelor în vorbire 	<p>2.4 Comportament lingvistic adaptat partenerilor de vorbire și adecvat situației de vorbire în diverse situații de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - sarcini de inventariere a repertoriului lingvistic și a acompaniamentelor nonverbale ale anumitor acțiuni comune de vorbire (salut, mulțumire, scuze, promisiuni, dorințe de bine, felicitări etc.) - exerciții pentru aplicarea accentului, a tonului, a pauzelor în vorbire 	<p>2.4 Comportament lingvistic necesar coexistenței sociale în situații private și comunitare mici</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de dezvoltare a comportamentului lingvistic și non-lingvistic cultural adecvat situației vorbirii - exerciții de recunoaștere a unei schimbări în situația de comunicare
--	---	--	---

3. Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare

Clasa a V-a	Clasa a VI-a	Clasa a VII-a	Clasa a VIII-a
3.1 Citirea inteligibilă a diferitelor tipuri de texte tipărite și electronice <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de observare a ordinii lineare a povestirii (de ex. restabilirea ordinii cronologice a unui text narativ) - observarea caracteristicilor textului narativ - formularea de întrebări legate de cele citite - exerciții pentru respectarea ordinii cuvintelor în propoziție - recunoașterea elementelor de limbaj specifice propriei regiuni 	3.1 Aplicarea ghidată a comprehensiunii/strategiilor de citire la citirea diferitelor tipuri de texte <ul style="list-style-type: none"> - identificarea subiectelor centrale și secundare din texte (evidențierea cuvintelor cheie/a paragrafelor) - exerciții de rezumare a conținutului textelor științifice - evidențierea informațiilor din text 	3.1 Utilizarea strategiilor de receptare/producere de texte conform situației de comunicare <ul style="list-style-type: none"> - identificarea relațiilor dintre informațiile din text - utilizarea corespunzătoare a formelor de salut, de ex., în funcție de momentele zilei și de situațiile de comunicare - aplicarea corectă a jocurilor de rol 	3.1 Selectarea strategiilor de citire/receptare adecvate situației de comunicare <ul style="list-style-type: none"> - exprimarea unei opinii proprii și argumentarea acesteia în legătură cu tema, specia, limbajul textului - formularea unor mențiuni și comentarii la text
3.2 Recunoașterea caracteristicilor situațiilor de vorbire nonliterare și literare <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de observare și conștientizare a particularităților situațiilor de vorbire literare și nonliterare - exerciții pentru dezvoltarea citirii cu voce tare și în gând, citirea continuă și conștientă a diferitelor texte, înțelegerea acestora - sarcini ludice care demonstrează înțelegerea specificului textului citit, prin formularea răspunsurilor la întrebări 	3.2 Intenții de comunicare în situații de vorbire nonliterare și literare <ul style="list-style-type: none"> - exerciții, care vizează recunoașterea și exprimarea gândurilor nerostite și a motivelor ascunse ale actorilor - practicarea citirii corecte, expresive - interpretarea textelor simple - practicarea utilizării corecte a structurilor lingvistice - înțelegerea textului citit cu voce tare și în gând, verificată/demonstrată prin răspunsuri la întrebări și un scurt rezumat/raport oral - exersarea lecturii fluente, expresive (fabule) 	3.2 Recunoașterea momentelor fictive în diferite texte <ul style="list-style-type: none"> - exerciții pentru asigurarea înțelegerii lecturii citită în gând, a lecturii expresive cu voce tare - exerciții de observare a aspectelor de realitate ale textelor cotidiene; distingerea dintre afirmațiile de fapt și ipoteze/opinii/preferințe - exerciții de observare a proporției și rolului elementelor de ficțiune în texte literare de diferite genuri, de ex. poveste - exersarea lecturii fluente, expresive (basme populare, poezii) 	3.2 Înțelegerea relației dintre text și realitate în comunicarea nonliterară și literară <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de distincție a elementelor reale și aparent reale din textele neliterare și literare - exersarea lecturii fluente, expresive (fragmente de text)

Limba și literatura maghiară maternă pentru elevii care frecventează școli/clase cu predare în limba română - Clasele a V-a – a VIII-a

<ul style="list-style-type: none"> - exerciții pentru a înțelege dacă un text a fost scris folosind sau nu formulele de politețe - completarea textului cu informații parțiale - citirea atentă, inteligibilă a textelor dialogate - exersarea lecturii fluente, expresive (zicători, ghicitori) 				
3.3 Mobilizarea experiențelor de citire și a cunoștințelor prealabile în receptarea textelor <ul style="list-style-type: none"> - interpretarea acțiunilor și comportamentului personajelor - recunoașterea unităților unui text literar (titlu, introducere, cuprins, încheiere) 	3.3 Mobilizarea experiențelor de citire în receptarea operelor diverse specii literare <ul style="list-style-type: none"> - observarea structurii acțiunii din textul narativ (delimitarea expozitiei, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, rezolvarea) - exerciții de observare a tipurilor de caracterizare 	3.3 Exprimarea experiențelor de cititor în receptarea diverselor specii literare <ul style="list-style-type: none"> - recunoașterea unităților unui text liric (titlu, strofe, versuri, rime) - recunoașterea unităților din textele epice (titlu, introducere, cuprins, încheiere) 	3.3 Identificarea conexiunilor dintre teme și motive în textele literare <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de recunoaștere a legăturilor dintre temă și gen literar/specie literară - exerciții de observare a motivelor tematice similare ale diferitelor texte literare 	
3.4 Recunoașterea valorilor morale fundamentale în textul citit <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de observare a implicațiilor valorice (bine-rău) ale personajelor /rolurilor de basm - discutarea modelelor pozitive și negative - recunoașterea valorii morale a fabulelor 	3.4 Recunoașterea sistemelor de valori în textele literare <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare a sistemelor de valori transmise de personaje în textele narative - formularea unor judecăți de valoare - exerciții pentru exprimarea opiniei - participarea activă la dezbateri 	3.4 Evaluarea sistemelor de valori care apar în textele literare <ul style="list-style-type: none"> - exerciții care vizează identificarea valorilor/ordinii de valori transmise de personaje - exprimarea opiniei cu justificarea judecăților morale de valoare 	3.4 Raportarea sistemelor de valori din textele literare la sistemele de valori proprii <ul style="list-style-type: none"> - exercitarea unei poziții personale cu privire la sistemul de valori creat în text - practici de confruntare conștientă a sistemului de valori al operei și al receptorului, prin formularea asemănașilor și deosebirilor - exerciții de comparare a valorilor culturale și morale ale personajelor cu sistemul de valori impus de societate 	

4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare

Clasa a V-a	Clasa a VI-a	Clasa a VII-a	Clasa a VIII-a
4.1 Producerea diferitelor tipuri de texte scurte în diferite situații de comunicare <ul style="list-style-type: none"> - raport cronologic, relatarea unor întâmplări pe baza experienței trăite sau fictive (de ex. din perspectiva unui personaj) - redactarea unei descrieri de tip portret (de exemplu, o fotografie de familie, un personaj de basm) - completarea, continuarea, încheierea unui basm, scrierea unui basm (de ex. pe baza tipologiei basmelor) - exerciții de transformare a textului: dialogul în narațiune, narațiunea în dialog 	4.1 Producerea diferitelor tipuri de texte utilizând funcțiile de comunicare <ul style="list-style-type: none"> - redactarea unui raport cronologic a unei experiențe personale sau fictive - exersarea descrierii unui peisaj liber ales, din diferite puncte de vedere - exerciții de redactare a unei scrisori tradiționale și a unui e-mail pe aceeași temă pentru destinatari identici/diferiți - exerciții de redactare a unui anunț pe baza unor fragmente literare pentru diferite situații de comunicare - exerciții de redactare a unei invitații pentru diferite ocazii - exerciții de redactare a unor instrucțiuni de utilizare 	4.1 Producerea individuală a unor texte complexe, în conformitate cu situația de comunicare <ul style="list-style-type: none"> - exersarea unei caracterizări independente - exersarea redactării unui articol de jurnal - exerciții de formulare și justificare a unei opinii personale - exersarea formelor scrise de prezentare - exerciții de redactare a diferitelor texte publicitare - exerciții de redactare a documentelor oficiale fundamentale în viața de zi cu zi 	4.1 Producerea reflectată de texte, în diferite situații de comunicare <ul style="list-style-type: none"> - descrierea unui itinerar (de exemplu, pentru un turist, care dorește să viziteze obiectivele turistice). - exerciții de argumentare: căutarea, organizarea argumentelor; formarea unei opinii, dezvoltarea acesteia; formarea logică a succesiunii de idei; formarea argumentelor - convingătoare conform situației; însușirea argumentelor și contraargumentelor; aprecierea argumentelor; concluzii; convingerea interlocutorilor; capacități retorice - exerciții de redactare a CV-ului (format tradițional și europass)
4.2 Elaborarea unui text pe baza unei structuri oferite ca model, pentru a comunica idei și informații pe teme familiare și/sau pentru a prezenta experiențe trăite/imaginate <ul style="list-style-type: none"> - relatarea unor fapte și întâmplări cu caracter personal - activități care vizează pregătirea compunerii descriptive 	4.2 Redactarea unui text pe baza unor structuri specifice narative, argumentative, descriptive, pentru a comunica idei și informații pe teme familiare și/sau pentru a prezenta experiențe reale/imaginate <ul style="list-style-type: none"> - relatarea unor fapte și întâmplări cu caracter personal - exerciții pentru pregătirea unui eseu scris: observație, identic-diferit 	4.2 Redactarea unui text cu subiect la alegere, pe baza structurii narative, argumentative, descriptive, adecvate unei situații de comunicare <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de pregătire a unui eseu descriptiv: observație, identitate și deosebire, distingerea trăsăturilor esențiale și nerelevante 	4.2 Redactarea unui text în care se exprimă puncte de vedere argumentate, pe diverse teme <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de pregătire a unui eseu descriptiv: observație, identitate și deosebire, distingerea trăsăturilor esențiale și nerelevante - descrierea peisajului din diferite perspective - exerciții de redactare a unei autocaracterizări cu schimbare de

Limba și literatura maghiară maternă pentru elevii care frecventează școli/clase cu predare în limba română - Clasele a V-a – a VIII-a

<ul style="list-style-type: none"> - descrierea unui loc imaginar sau real: aproape-departe, întreg-parte - descrierea unei persoane: din fotografie, din imagine - descriere cu schimbarea de perspective: Ce spune un obiect despre tine? 	<ul style="list-style-type: none"> - descrierea unui loc imaginar sau real: aproape-departe, întreg-parte - redactarea unor compuneri narative, descriptive, explicative - descrierea personajului: eroul poveștii, identificarea trăsăturilor fizice și sufletești ale personajelor - texte descriptive pe diferite teme prin alegerea principiului de organizare a tipului de text: trăsături esențiale, linearitate spațială, temporală 	<ul style="list-style-type: none"> - descrierea unui loc imaginar sau real: aproape-îndepărtat, întreg-parte, detaliat-întreg - exerciții de caracterizare: o persoană cunoscută, un erou literar - prezentarea unor sentimente și atitudini din operele citite - exerciții de argumentare: formarea și dezvoltarea opiniilor, juxtapunerea de argumente și contraargumente 	<p>perspectivă: caracterizare obiectivă și ironică, autocaracterizare</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de argumentare: formarea și dezvoltarea opiniilor, juxtapunerea de argumente și contraargumente - redactarea unui text argumentativ: despre prietenie
<p>4.3 Producerea unor texte narative în diferite situații de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - delimitarea textului în fragmente - schematizarea textului narativ pe baza imaginilor - scrierea unei schițe narative pe baza unui eveniment autoproclamat sau ales - atribuirea unui titlu potrivit pentru textul redactat - exerciții de transformare a textului: conversia unui text narativ scurt într-un text dialogat; conversia textului dialogat în text narativ 	<p>4.3 Producerea de texte narative pe baza unei experiențe personale sau fictive</p> <ul style="list-style-type: none"> - descoperirea, recunoașterea, denumirea unităților structurale ale operelor epice mai scurte - alcătuirea schemei unui text narativ scurt - identificarea momentelor marcate clar în timp și spațiu - recunoașterea naratorului povestirii - exerciții de transformare a textului: inserarea unui dialog într-un text narativ scurt, conversia textului narativ într-un dialog 	<p>4.3 Producerea de texte narative independente pe teme recomandate (conexe)</p> <ul style="list-style-type: none"> - articularea corespunzătoare a intrigii textului narativ - crearea unui text narativ din perspective diferite - observarea și aplicarea rolului narațiunii și descrierii în textele literare și nonliterare - observarea și aplicarea rolului narațiunii, descrierii și a caracterizării în textele literare și nonliterare - exerciții de transformare a textului: inserarea unor secvențe descriptive într-o narațiune și invers - alcătuirea finalului unui text 	<p>4.3 Producerea de texte narative cu respectarea unităților de structură a textului</p> <ul style="list-style-type: none"> - practicarea tehnicilor de prelucrare a textului - identificarea punctului culminant, a răsturnărilor de situație în textele citite - evidențierea experiențelor personale și de lectură în narațiuni - formarea unei opinii despre acțiunile, situațiile, punctele de vedere ale personajelor - recunoașterea și aplicarea rolului narațiunii, a descrierii, a caracterizării în textele literare și nonliterare - exerciții de transformare a textului: inserarea caracterizării în narațiune

					<ul style="list-style-type: none"> - redactarea finalului unui text; - redactarea cuprinsului textului; - redactarea introducerii textului - redactarea de compuneri mixte
5. Exprimarea valorilor/identității culturale în context național/internațional					
Clasa a V-a	Clasa a VI-a	Clasa a VII-a	Clasa a VIII-a		
5.1 Comportamentul lingvistic adaptat la interlocutor și adecvat situației de vorbire în diverse situații de comunicare <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de dezvoltare a competențelor lingvistice pentru participarea la cultura socială (de exemplu, cunoașterea și aplicarea formulelor de politețe); exerciții de stil: vorbirea la „per tu”, utilizarea formulelor de adresare politicoasă în diverse situații de comunicare - sarcini de inventariere a repertoriului lingvistic și a acompanimentelor nonverbale ale unor acțiuni comune de vorbire (salut, mulțumire, scuze, promisiune, urare, felicitare) - exerciții de recunoaștere a diferențelor dintre varianta limbajului normativ și varianta limbajului propriu în raport cu textul, propoziția, forma verbală - exerciții de observare a stilului de vorbire al interlocutorului 	5.1 Comportamentul lingvistic necesar coexistenței sociale în situații particulare și în cerc restrâns <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de dezvoltare a comportamentului lingvistic și nonlingvistic cultural adecvat situației discursului - exerciții de recunoaștere a situațiilor de utilizare a limbajului normativ - exerciții de recunoaștere a diferențelor dintre varianta limbajului normativ și varianta lingvistică proprie în raport cu textul, propoziția, forma verbală - păstrarea conștientă a identității lingvistice și culturale - cunoașterea oportunităților de comunicare ale limbii maghiare 	5.1 Comportamentul lingvistic necesar participării la cultura socială <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de recunoaștere a diferenței dintre varianta de limbaj normativ și varianta de limbă maghiară din România în raport cu textul, propoziția, forma verbală - exerciții pentru identificarea celor mai tipice cazuri de abateri ale anumitor variante lingvistice de la standard - exerciții de explorare a relației dintre variantele lingvistice (variante de limbă regională, variante de contact, standard) și identitate 	5.1 Utilizarea conștientă a instrumentelor lingvistice necesare funcționării relațiilor sociale <ul style="list-style-type: none"> - exerciții care vizează recunoașterea particularităților varietăților de limbaj - exerciții de descriere a percepției sociale asupra variantelor lingvistice: evocarea experiențelor individuale, formularea prejudecăților, cartografierea spațiilor de utilizare a unor variante lingvistice, discuții despre valoarea variantelor lingvistice - exerciții de ocazie pentru a ilustra situațiile și formele de tranziție de la o versiune lingvistică la alta (comutarea codului) - exerciții de observare a trăsăturilor stilistice lingvistice ale diferitelor texte - exerciții de indicare a diferenței dintre crearea textului scris și cel vorbit (text spontan, citit cu voce tare) 		

Limba și literatura maghiară maternă pentru elevii care frecventează școli/clase cu predare în limba română - Clasele a V-a – a VIII-a

5.2 Recunoașterea valorilor culturale și istorice - scrierea și utilizarea corectă a regionalismelor, cunoașterea echivalențelor acestora în limba standard - practicarea și trăirea sărbătorilor locale, a evenimentelor, a zilelor semnificative și a obiceiurilor aferente	5.2 Reflecția asupra valorilor culturale și a evenimentelor istorice - formularea de întrebări și răspunsuri despre evenimente istorice, persoane și locuri/situații - povestirea unor lecturi și evenimente istorice - cunoașterea și cultivarea valorilor culturale locale și naționale - cunoașterea culturii altor naționalități	5.2 Interpretarea valorilor culturale și a evenimentelor în contextul autocunoașterii și a intercunoașterii - discuții de grup despre acțiunile unor personalități istorice și despre influența acestora asupra desfășurării evenimentelor - descoperirea asemănărilor și a deosebirilor dintre fapte/evenimente, personalități pe baza surselor istorice	5.2 Orientarea printre sursele furnizoare de valori culturale și de evenimente istorice - povestirea unor evenimente istorice - prezentarea evenimentelor/experiențelor majore din viața de zi cu zi sau din viața școlară, formularea corectă a diferitelor planuri folosind corect timpurile verbale
5.3 Recunoașterea valorilor culturale locale - acceptarea unor variante locale de limbaj ca mijloc de comunicare de zi cu zi - descoperirea relației strânse dintre dialectul local, varianta de limbă utilizată și limba standard	5.3 Trăirea valorilor culturale locale - participarea la evenimente culturale locale - cunoașterea și trăirea sărbătorilor și obiceiurilor religioase, naționale (stropitul de Paști, colindatul de Crăciun, bahul recoltei)	5.3 Păstrarea valorilor culturale locale - păstrarea activă a tradițiilor, practicarea obiceiurilor populare - căutarea a colecțiilor de folclor, a arhivelor - cunoașterea vârstnicilor păstrători de tradiții, bătrânii satului	5.3 Promovarea valorilor culturale locale - susținerea identității naționale, asumarea acesteia în public, la serbările școlare (costume populare tradiționale, prezentarea tezaurului folcloric) - experimentarea și utilizarea conștientă a beneficiilor bilingvismului

CONȚINUTURI

Clasa a V-a	Clasa a VI-a	Clasa a VII-a	Clasa a VIII-a
Factorii situației de comunicare: <i>spațiu, timp, vorbitor, ascultător</i> Identificarea subiectului/temei, activarea cunoștințelor anterioare	Tipuri de text: <i>descriere</i> (obiect, persoană, locație etc.); <i>narațiune</i> (de exemplu, povestire etc.); <i>raport</i> (succesiunea evenimentelor) Recunoașterea liniarității spațiale/cronologice: <i>povestire, raportare</i> Relația dintre participanții la situația de comunicare	Participanții la dialog (relația dintre participanți; presupoziii și cunoștințe ale participanților despre tema vorbirii). Strategii de înțelegere și creare a textului oral Identificarea subiectului/ temei, activarea cunoștințelor anterioare; păstrarea/schimbarea temei; identificarea cuvintelor cheie, ideea principală, înțelegerea elementelor esențiale Organizarea textului: <i>dialog - monolog</i> ; organizarea detaliilor narative, explicative, descriptive ale textului - relații de sens (sinonimie, antonimie)	Factorii situației de comunicare: <i>Vorbitor: stil de vorbire, variantă de limbă</i> Ponderea ideilor exprimate: <i>fapt, opinie, mărturie/certificare, idee, iluzie</i> Elemente de raționament: <i>teză, ipoteză, justificare, exemplu/probă, tratarea obiectelor</i> Raționament și persuasiune: <i>tehnici de persuasiune, strategii care au efect asupra intelectului (fapte, dovezi), strategii care au efect asupra emoțiilor</i> Relația dintre evenimente: <i>cronologie și cauzalitate</i> Principii de organizare în textele descriptive și narative: <i>ruperea liniarității spațiale/cronologice</i> (de exemplu, modificări temporale în narațiune, mozaicism în descriere)
Citirea textelor narative: <i>locul de desfășurare și personaje narațiunii; aranjarea liniară, temporală a evenimentelor unui text narativ</i> Citirea operelor epice: <i>narator, intrigă, personaje/grupuri de caractere; referințe spațiale și temporale simple în textele epice</i>	Citirea textelor narative: experiență și eveniment; cronologie, loc și personaje; linearitate Citirea operelor epice - structura operei epice: <i>expozițiunea, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, deznodământul</i>	Citirea textelor narative: perspectiva sinelui vorbitor/experiența sinelui; evidențierea evenimentelor Cronologia, locul și personajele; liniaritatea, cazuri mai simple de perturbare a liniarității; mijloace de exprimare a punctului de vedere obiectiv și subiectiv	Citirea operelor epice - procedurile de creare a tiparelor de personaj: <i>caracterizarea directă</i> (de către narator, de către alte personaje) și <i>indirectă</i> (vorbire, acțiune, mediu); <i>erou care acționează sau care nu acționează</i> - conflict, monolog, monolog intern;

Limba și literatura maghiară maternă pentru elevii care frecventează școli/clase cu predare în limba română - Clasele a V-a – a VIII-a

Tipuri de text sugerate: <i>dialogul, narațiunea (jurnalul, povestirea), benzi desenate</i> Specii literare: <i>basmul și tipurile de basme, basme populare și basme culte, nuvela</i>	- sistematizarea personajelor: <i>personaje principale și personaje secundare</i> Citirea textului descriptiv: <i>caracteristici externe și interne, descrierea mediului înconjurător</i> Citirea textelor nonliterare, comprehensiunea Citirea operelor lirice: <i>lira, lirism; exprimarea emoțiilor; starea de spirit evidențiată în textul liric</i> Specii literare: <i>legenda și variantele de legendă, schița, nuvela, narațiunea, poemul epic, balada, cântecul</i>	Principii de sistematizare a textelor descriptive: <i>note generale și individuale; caracteristici esențiale și mai puțin importante; parte- întreg, de sus în jos - de jos în sus, caracterizarea</i> - texte nonliterare pe diverse teme Citirea operelor epice: <i>structura operelor epice, sistemul de personaje, relațiile dintre personaje</i> (personaje principale, personaje secundare, personaje episodice) Citirea operelor lirice - relația dintre vorbitor și autor în texte lirice: <i>sinele liric; personalitate și impersonalitate</i> Genuri literare: <i>Genul epic - nuvela, narațiunea, romanul, balada</i> <i>Genul liric - cântecul, poemul descriptiv</i>	lirism și dramă în texte epice Principii de sistematizare a textelor descriptive Citirea operelor lirice: <i>subiecte de interes personal și public în texte lirice</i> Genul epic: <i>umoristica, nuvela, romanul, balada, jurnalul</i> Genul liric: <i>poemul descriptiv, epistola, imnul, oda</i> Texte document: <i>texte informative și persuasive (publicitate)</i>	Tipuri de texte și tehnici de creare a textelor modelul procesional și etapele scrierii: - <i>alegerea temei, crearea textului pe un anumit subiect</i> - <i>obiectivul/funcția: comunicarea opiniei</i> - <i>organizare: gânduri relevante referitor la subiect, detalii, informații relevante și irelevante, aranjarea într-o schiță lineară (teorema) și pe baza organizării grafice alinare (ex. diagrama cluster)</i>
Texte scurte, simple: <i>felicitare, mesaje, formular, scrisoare particulară, invitație, scrisoare de mulțumire, e-mail - texte descriptive, narative, dialoguri</i>	Perceperea nivelului fonetic, morfologic al sintactic, semantic, textologic al textului Utilizarea sistemului noțiunilor lingvistice bazată pe experiență (experiența vorbirii): <i>structura frazei, ordinea cuvintelor, accentul, intonația, muzicalitatea, vocabularul, valențe, prefixe verbale folosite corect</i> Utilizarea corectă a diferitelor structuri sintactice formule de politețe Utilizarea adecvată a registrului conform situației - folosirea adecvată	Tipuri de texte: - <i>scrierea în scopuri practice: schița, salutul;</i> - <i>textul informativ: texte instructiv-educative, invitația, nota de lectură, anunțul, cererea</i> - <i>compunerea liberă, prezentarea experiențelor, a evenimentelor, raport de experiență</i> - <i>exprimarea poziției personale în scris</i> - <i>narațiunea, descrierea, caracterizarea</i>	Tipuri de texte și tehnici de creare a textelor modelul procesional și etapele scrierii: - <i>alegerea temei, crearea textului pe un anumit subiect</i> - <i>obiectivul/funcția: comunicarea opiniei</i> - <i>organizare: gânduri relevante referitor la subiect, detalii, informații relevante și irelevante, aranjarea într-o schiță lineară (teorema) și pe baza organizării grafice alinare (ex. diagrama cluster)</i>	

	<p>în comunicare a propozițiilor enunțative, interogative, exclamative, imperative</p> <p>Perceperea posibilităților lingvistice complexe</p>	<p>- <i>redactarea unui text literar sau de altă natură</i> Modelul orientat spre proces și etapele de scriere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - crearea de text pe baza unui subiect dat/ales: individual, în perechi, în grupuri - direcționare/funcție: luarea în considerare a intenției scriitorului și a destinatarului (individual, grup, public) - punct de vedere, argumentare, convingere, combatere principii de organizare în texte persuasive: antiteză, paralelism, amplificare; relație cauză-efect ortografie: - semnele de punctuație: punct, virgulă, două puncte, semnul întrebării, semnul exclamării, ghilimele, liniuța și dialogul - ortografia cuvintelor - principiul și practica pronunției, principiul și practica de analiză a cuvintelor, ortografie tradițională și ortografie simplificatoare 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>reelaborare/versiuni</i> (ex. lectură în clasă și pe baza răspunsurilor) - <i>păstrarea subiectului/schimbarea subiectului, unitate, împărțire</i> - <i>articole, paragrafe</i> - <i>editare</i>: funcția/raportul unităților macro structurale în diferite tipuri de texte ortografice: - punctuația în citarea directă, liberă sau dependentă - întrebări ortografice legate de formele verbelor (ortografia modelelor cele mai frecvente ale sufixelor de mod, de timp, de persoană) - întrebări legate de ortografia substantivelor
<p>Formule de interacțiune socială orală și scrisă: <i>repertoriu de curtoazie; registre corespunzătoare situației de comunicare</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Cântarea (cântece populare, balade, strigături, cântece sacre, rugăciuni) 	<p>Unele forme lingvistice și echivalentele lor în versiunea mediată de limba predată în școală (de exemplu „<i>süksükölés</i>”, „<i>nákolás</i>”, conjugarea cu ik sau fără ik, diverse forme de trecut etc.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Basme populare, jocuri, legende populare 	<ul style="list-style-type: none"> - Sintagme lingvistice ce dovedesc apartenența la grup - Obiceiuri populare - Meșteșuguri populare (brodatul, țesutul, torsul lânăii, vopsirea textilelor, sculptură în lemn, ceramică) 	<p>Percepția socială a variantelor lingvistice, varianta lingvistică și identitatea, variante de limbă regională, variante de contact, standard</p> <p>Costumul tradițional (rădăcinile, originea)</p>

			<p>- îmbrăcarea corectă a costumului tradițional</p> <p>- dansuri populare</p>
<p>Sunet; rolul elementelor suprasegmentale și non-verbale în situația comunicativă:</p> <p>- <i>gest, mimică, postură</i></p> <p>- <i>propoziții melodice specifice</i> (markeri de tip propoziție)</p> <p>Rolul de evidențiere al unităților suprasegmentale: <i>intonatie, amprentă, accent de contrast, secvență, pauză</i></p> <p>Rolul elementelor suprasegmentale în influențarea/modificarea sensului: <i>accent, ordine, intonație</i></p>	<p>Sunet; rolul elementelor suprasegmentale și non-verbale în situația comunicativă:</p> <p>- <i>controlul spațierii, contactul vizual</i></p> <p>- <i>evidențierea rolului factorilor suprasegmentali: volum, tonalitate, ritm de vorbire, pauză</i></p> <p>- <i>rolul elementelor suprasegmentale și non-verbale în influențarea sensului: adăugire, armare, atenuare, supraservare</i></p>	<p>Sunet; rolul elementelor suprasegmentale și non-verbale în situația comunicativă:</p> <p>- <i>melodicitatea propoziției</i></p> <p>- <i>sunetul textului și exprimarea emoției</i></p>	<p>Sunet; rolul elementelor suprasegmentale și non-verbale în situația comunicativă:</p> <p>- <i>elemente nonverbale și suprasegmentale de persuasiune</i></p> <p>- <i>expresivitatea sunetelor de vorbire (stilistica sunetului)</i></p>

Lista autorilor recomandați

Clasa a V-a

Creații populare: proverbe, zicători, ghicitori

Lucrări narrative:

Basme populare, nuvele, opere de proză scurtă din literatura maghiară clasică și contemporană: de exemplu, scrierile lui Fekete István, Gyurkovics Tibor, Janikovszky Éva, Mikszáth Kálmán, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Tamási Áron

Clasa a VI-a

Lucrări narrative:

Creații populare: basme, legende populare

povești în versuri, meseregények: de exemplu, operele lui Páskándi Géza, Pilinszky János, Romhányi József, Lázár Ervin

Poemul narativ: de exemplu, Petőfi Sándor: János vitéz (fragment)

Nuvele, proză scurtă din literatura maghiară clasică și contemporană: de exemplu, operele lui Gyurkovics Tibor, Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Tamási Áron

Creații lirice

Lucrări lirice din poezia maghiară clasică și contemporană: de exemplu, poezii de Ágai Ágnes, Áprily Lajos, Kányádi Sándor, Kovács András Ferenc, László Noémi, Nemes Nagy Ágnes, Petőfi Sándor, Szilágyi Domokos, Varró Dániel

Clasa a VII-a

Lucrări narrative:

Narațiuni, nuvele, din literatura maghiară clasică și contemporană: de exemplu, lucrări de Jókai Mór, Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán, Tamási Áron, Tóth Krisztina

Romanul: de exemplu, lucrări de Berg Judit, Fekete István, Molnár Ferenc(fragmente)

Balada populară, legenda istorică, legenda

Creații lirice

Folclor

Lucrări lirice din poezia maghiară clasică și contemporană: de exemplu, poezii de Arany János, Csokonai Vitéz Mihály, József Attila, Juhász Gyula, Kovács András Ferenc, Kosztolányi Dezső, László Noémi, Petőfi Sándor, Tóth Árpád, Varró Dániel

Clasa a VIII-a

Balade (tragice și comice)

Balade culte: de exemplu, baladele lui Arany János

Povestiri, nuvele, anecdote din literatura maghiară clasică și contemporană: de exemplu, creațiile lui Jókai Mór, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Örkény István, Tamási Áron, Tóth Krisztina

Romanul: de exemplu, operele lui Antoine de Saint-Exupéry, Mikszáth Kálmán, Tamási Áron

Jurnalul, scrisoarea: de exemplu, fragmente din Mikes Kelemen: Törökországi levelek; Anne Frank naplója.

Creații lirice

Lucrări lirice din poezia maghiară clasică și contemporană: de exemplu, poezii de Ady Endre, Áprily Lajos, Arany János, József Attila, Juhász Gyula, Kovács András Ferenc, Kosztolányi Dezső, Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor, Tóth Árpád, Vörösmarty Mihály

Bibliografie, texte recomandate

- Közös Európai Referenciakeret 2002. https://nyak.oh.gov.hu/nyat/doc/ker_2002.asp
- Baka András tréfás beszédei 2003. Kriterion Kiadó.
- Csicsó Antal - Bokréta. Gonda kiadó. Eger, 2006.
- Németh Dorottya 2006. Kooperatív tanulási formák a magyar, mint idegen nyelvi órákon. In: THL2, 2006. 113–119.
- Szöveggyűjtemény csángó gyerekek számára I-II. kötet. Didaktikai és pedagógiai kiadó. Bukarest, 2008.
- „Vót, hol nem vót” - Moldvai csángó népmesék. Koinónia Kiadó. Kolozsvár, 2009.
- Kiss Gabriella – Molnár Ilona 2009. Jó szórakozást magyarul! Molilla Könyv, Pécs.
- Szita Szilvia – Görbe Tamás 2009. Gyakorló magyar nyelvtan. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Gál Noémi 2010. A nyelvi revitalizáció. Elméletek, módszerek, lehetőségek. AESZ, Kolozsvár.
- Gábor Felícia 2012. Csángó vagyok. Pannónia-Print Kiadó.
- Gróf Annamária 2013: Didaktikai segédkönyv a magyar, mint környezetnyelv oktatásához. Maribor.
- Heltai János Imre - Nyelvcseré és a nyelvi tervezés lehetőségei Moldvában. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Budapest, 2014.
- Oláh-Gál Elvira 2015. A moldvai magyarokról. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.
- Moldva Kollégium. Antológia kiadó. Lakitelek, 2016.
- Péntek János - A moldvai magyar tájnyelv szótára. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadó. Kolozsvár, 2016.
- Magyari Sára 2017. A magyar, mint idegen nyelv oktatása. Fogalmak, helyzetek, megoldások. Partium Kiadó, Nagyvárad.
- Magyari Sára 2019. Hogyan tanítsam? Szórvány Alapítvány. Temesvár.
- Magyari Sára 2019. Magyar nyelvlecke román anyanyelvűeknek. Szórvány Alapítvány. Temesvár.
- Gábor Felícia 2019. Csángó élet. Magyar Napló Kiadó
- Magyari Sára 2020. Nyelvi revitalizáció a fakultatív oktatás tükrében. In: Istók Béla – Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs (szerk.): Tankönyvkutatás – fordított tankönyvek – kétnyelvűség. Selye János Egyetem Tanárképző Kara Komárom. 99–104.
- Majzik Tamás - Oktatási robotokkal támogatott magyarórák. Magiszter, 2020.

Materiale auxiliare, recomandări pentru înregistrări audio, texte, fișe de lucru

- <http://magyarora.com/magyar/index.html>
- Kérem a következőt! (Dr. Bubó): <https://www.youtube.com/watch?v=OFjuEnt3kVg>
- Macskafogó (1986) – magyar-német-kanadai animációs film:
<https://www.youtube.com/watch?v=6WJxaSfAFXy>
<https://fakultativ.integratio.ro>
- Balogh Andrea – Magyari Sára 2010. Nyelvi szintfelmérő tesztgyűjtemény (Culegere de teste de competență lingvistică în limba maghiară). Ed. AEGIS, Timișoara.

SUGESTII METODOLOGICE

Predarea limbii materne maghiare în școli cu predare în limba română este una dintre acele sarcini rare, nobile și extrem de dificile pentru care profesorii nu sunt special pregătiți. Acest curriculum oferă sprijin în organizarea și punerea în aplicare cu succes a acestei sarcini pentru toți cei care predau limba maternă maghiară (revitalizează) în această formă elevilor cu niveluri diferite de cunoaștere a limbii. Limba maternă are un rol primordial în formarea personalității elevilor, păstrarea identității naționale și culturale, verbalizarea unor achiziții științifice, dezvoltarea abilităților și aptitudinilor de comunicare orală și scrisă. Scopul predării limbii materne maghiare este de a permite elevilor care trăiesc într-un mediu majoritar românesc și studiază în școli/clase cu predare în limba română să poată comunica și să își însușească elementele de bază literare și de comunicare în limba maghiară.

Curriculumul vizează utilizarea limbajului funcțional, prin folosirea activă a registrelor stilistice, activarea cunoștințelor lingvistice latente, lansând un proces de revitalizare a limbii. Se propune mai întâi fundamentarea vocabularului, aprofundarea acestuia.

La orice nivel sau în oricare clasă, indicat este ca, în cadrul primelor lecții, să fie recapitulată succint cunoașterea sunetelor, a literelor, mai întâi pronunțând sau scriind cuvinte cu sunetele/literele care sunt scrise și pronunțate în același mod ca în alfabetul limbii române. Apoi, se va trece la sunetele, literele care sunt scrise în același mod ca în alfabetul românesc, dar pronunțate diferit în limba maghiară, consemnând cât mai multe cuvinte și cu aceste litere. Ulterior, vor urma literele cu diacritice specifice alfabetului limbii maghiare, indicat fiind ca profesorul să se pregătească cu un vocabular cu care elevii sunt familiarizați din dialectul local. Se va pune accent deosebit pe consoanele compuse, transcrise cu două litere, cât și pe singura consoană compusă transcrisă cu trei litere, acestea fiind fundamentate pe cuvinte familiare elevilor.

Educația diferențiată, particularitățile individuale ale elevilor, capătă valențe deosebite în predarea limbii materne maghiare în clasele/școlile cu predare în limba română. În general, formațiunile de studiu nu sunt simultane, dar formarea grupelor de studiu a limbii materne va fi deja. Elevii dispun de competențe lingvistice diferite, prin urmare, pe lângă expresiile din limba standard, este indicat să se utilizeze în primul rând echivalentul regional/local. Este necesară utilizarea achizițiilor anterioare ale elevilor pentru a descrie cuvântul care este lipsit de sens pentru ei, identificarea sinonimelor cunoscute și doar în ultimă instanță se va recurge la echivalentul cuvântului în limba română. În comunicarea de zi cu zi cu elevii, profesorul de limbă maghiară trebuie să facă un efort conștient pentru a se adresa în primul rând în limba maghiară elevilor și să direcționeze conversația în conformitate cu etapele procedurale prezentate mai sus. Părțile implicate în comunicare nu vor părăsi imediat zona de confort, relativ repede apare o perioadă de tranziție, când profesorul întreabă în limba maghiară, dar elevii răspund în limba română, ceea ce va fi deja un feedback bun, evidențiindu-se faptul că elevii înțeleg mesajul din comunicare. Implementarea cu succes a curriculumului presupune o cunoaștere aprofundată a registrului stilistic și o stăpânire cât mai bună a limbii române.

Prezenta programă școlară nu consideră primordială dobândirea și aprofundarea terminologiei lingvistice, astfel încât utilizarea termenilor gramaticali trebuie redusă la minim. Cu toate acestea, cunoașterea unora dintre acești termeni este esențială, caz în care explicația gramaticală trebuie să fie simplă și scurtă. Se recomandă, cu precădere, ca proiectarea calendaristică a procesului de învățare să țină cont și de sărbătorile religioase, tradițiile, obiceiurile populare, precum și de anotimpuri. În orice caz, va fi utilă completarea cunoștințelor etnografice ale profesorilor, cunoașterea sărbătorilor religioase enumerate, a tradițiilor și a obiceiurilor populare. Cu ajutorul dispozitivelor audiovizuale moderne, acestea pot fi evocate ușor și realist, deci se recomandă utilizarea, pe scară largă a mijloacelor moderne de învățare (tabla interactivă, telefonul, tableta, softurile educaționale, roboți educaționali). Registrul arhaic, obiceiurile vechi, tradițiile populare pot fi predate nu numai prin metode tradiționale, ci trebuie luate în considerare posibilitățile zilelor de azi, aplicarea de noi metode și procedee pedagogice, seturi de sarcini ludice variate.

Pentru înțelegerea textelor scrise, pe lângă comunicarea orală, va fi importantă și rezolvarea diverselor seturi de sarcini care să conducă la înțelegerea lecturii. Profesorii trebuie să se asigure că, la sfârșitul clasei a VIII-a, elevii își vor putea continua studiile de nivel liceal într-o școală cu predare în limba maghiară și că abilitățile lor de citit și scris, aptitudinile lor vor fi dezvoltate în consecință (abilități de vorbire, de înțelegere și producere de texte orale și scrise, stabilirea de contacte, abilități de menținere

a contactului, atenția la interlocutor, comunicarea simplă, clară a gândurilor, a informațiilor, a emoțiilor și a opiniilor, utilizarea activă a vocabularului, formularea propriilor opinii). În astfel de cazuri, cu ajutorul unor activități de recuperare a decalajelor, ei trec de la cuvinte, fraze și structuri de propoziții utilizate în registru stilistic, la standardul folosit în limba literară.

Se recomandă citirea și studierea aprofundată a unor texte cu o întindere de 100-500 de cuvinte (la clasa a V-a, texte de 100-200 de cuvinte, la clasa a VI-a, texte de 200-300 de cuvinte, la clasa a VII-a, texte de 300-400 de cuvinte, la clasa a VIII-a, texte de 400-500 de cuvinte), în funcție de abilitățile elevilor, printre care trebuie să se regăsească lecturi (fragmente) din propria cultură, dar și fragmente de opere din literatura maghiară clasică, a căror lungime nu trebuie să depășească o pagină. Se recomandă pregătirea unor texte pentru lecțiile de limba maghiară maternă care să permită profesorului personalizarea pentru elevii săi. Cuvintele necunoscute pentru elevi trebuie înlocuite cu termenul local folosit sau cu un sinonim mai cunoscut. Se recomandă folosirea propozițiilor scurte, simple, de preferință formulate într-o ordine a cuvintelor cu care elevii sunt obișnuiți.

Selectarea unui curriculum corespunzător nivelului de competență lingvistică al elevilor și corelarea competențelor la caracteristicile lor de vârstă constituie o sarcină deosebit de importantă. Pe baza unei evaluări inițiale, profesorul nu va utiliza neapărat curriculumul corespunzător clasei din care face parte elevul, ci va alege dintre programele școlare în vigoare, pe aceea care corespunde nivelului de competențe lingvistice ale elevilor, ghidându-se după gradul de cunoaștere și stăpânire a limbii materne. De exemplu, în cazuri justificate, se poate aplica programa școlară de clasa a IV-a la elevii din clasa a VII-a, cu deosebită atenție la asocierea unor conținuturi de învățare la curriculumul mai puțin exigent, de nivel inferior, care să corespundă caracteristicilor de vârstă ale elevilor și să aibă un efect stimulator asupra nivelului lor de interes. În concluzie, programele școlare elaborate pe clase (de vârstă) trebuie atribuite diferitelor niveluri de competență lingvistică ale elevilor.

Pentru a implementa cât mai eficient cerințele curriculumului de limbă și literatură maghiară maternă pentru școlile/clasele cu predare în limba română, profesorul trebuie să utilizeze toate culegerile de texte, culegerile de exerciții și manualele considerate adecvate, care sunt incluse în bibliografie. Manualul sau manualul digital reprezintă unul dintre materialele didactice utilizate în procesul de predare-învățare-evaluare. Conținuturile și activitățile de învățare din manual trebuie aplicate în mod corespunzător de către profesor, folosind instrumentele predării diferențiate pentru adaptarea acestora la nevoile clasei/grupului. Profesorul trebuie să se asigure că, până la finalul anului școlar, elevii vor achiziționa fiecare competență descrisă, la un nivel satisfăcător.

Predarea limbii materne necesită pregătire, creativitate constantă, inovație regulată. Este necesar să se acorde atenție echilibrului, să se răspundă întotdeauna condițiilor și oportunităților locale, pe baza cărora profesorul trebuie să personalizeze, să coreleze cerințele detaliate și conținuturile învățării. Se va avea în vedere ca elevii să nu fie suprasolicitați de studiul limbii materne, dar, în același timp, să fie provocați în mod constant, stimulați cu cele mai interesante metode interactive, centrate pe elev.

Grup de lucru

Balogh Kinga	Școala Gimnazială „Petőfi Sándor” Livada, județul Satu Mare
Fisár Erika	Colegiul Național „Kölcsey Ferenc” Satu Mare, jud. Satu Mare
János-Petneházy Ibolya	Școala Generală Dumbrava, județul Timiș
Márton Attila	Liceul Tehnologic „G. J. Cancicov” Parincea, județul Bacău
Molnos Ildikó	Liceul Teoretic „Bartók Béla” Timișoara, județul Timiș
Nagy Anikó	Școala Gimnazială „Aurel Vlaicu” Arad, județul Arad
Nistor Margareta	Inspectoratul Școlar Județean Bacău, județul Bacău
Nistor Constantin-Ciprian	Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație, București
Pataki Ida	Școala Gimnazială „Simion Bărnuțiu” Zalău, județul Sălaj
Rákosi Réka - Renáta	Ministerul Educației, București

Tantárgyi program

**Magyar nyelv és irodalom (anyanyelv)
román tannyelvű iskolákban/osztályokban
tanuló diákok számára**

V-VIII. osztály

**Bukarest
2023**

BEVEZETÉS

A magyar nyelv és irodalom (anyanyelv) tantárgyi program a román tannyelvű iskolákban/osztályokban tanuló V-VIII osztályos diákok számára készült tanterv. A 3590/05.04.2016 Miniszteri Rendelet által jóváhagyott kerettanterv, a román tannyelvű iskolák és tagozatok számára heti négy tanórát biztosít az anyanyelv, ebben az esetben a magyar nyelv és irodalom tantárgy tanulmányozására.

A tanterv kidolgozása az Európai Parlament és az Európai Tanács az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról szóló ajánlását (2006/962/EK) követi, mint európai referencia-dokumentumot, amely egy olyan kulcskompetencia csomag szükségességét támogatja, ami lehetővé teszi a jövő polgárai számára, hogy rugalmasan alkalmazkodjanak már a korai életkortól kezdve és azon túl is egész életük során ahhoz a világhoz, amelyet gyors változások jellemeznek: nyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, digitális kompetencia, a tanulás elsajátítása, szociális és állampolgári kompetenciák, kezdeményezőkéesség és vállalkozói kompetencia, kulturális tudatosság és kifejezőkéesség.

A magyar nyelv és irodalom, mint anyanyelv tanítása a román tannyelvű iskolákban/osztályokban tanuló diákok számára készült tanterv az V. osztálytól egészen a VIII. osztályig terjedően alapozza meg az anyanyelv gyakorlati használatának új szemléletű megvalósítását. V. osztályban az anyanyelv gyakorlati használata a kiindulópont, az összes stilisztikai/lexikai regiszter alkalmazásával, a helyiek által ismert területi variánsok használatával a mindennapi kommunikációban. A hangsúly a magabiztos anyanyelvi nyelvhasználat megalapozásán (a szóbeli kifejezőkéesség kialakításán, fejlesztésén, illetve a beszédproduktumok megértésén) van, arra törekedve, hogy a diákok megőrizték kulturális örökségüket, visszatáljanak gyökereikhez, értékeiket felismerve bizalommal beilleszkedjenek egy multikulturális társadalomba. VIII. osztály végére azonban, a tanulók legyenek képesek a kódváltásra a helyi nyelvváltozat és az irodalmi sztenderd között.

A magyar anyanyelvi oktatásra jelentkező tanulók anyanyelvüket úgy tanulhatják, hogy közben az ő generációjuknak nem ez a dominánsan használt nyelvváltozatuk az élet különböző szinterein. Ennek ellenére, a tantárgy megnevezésében megmaradt „*anyanyelv*”-nek, és az őt megillető, megtisztelő besorolást, fontosságot is jelzi ezzel. Azonban a gyakorlatban már sokszor az idegen nyelv oktatásának eszközeihez és módszereihez folyamodnak a pedagógusok a mindennapi sikeres feladat elvégzése érdekében. Tehát a román tannyelvű iskolákban, osztályokban magyar anyanyelvet tanuló diákok számára az „anyanyelv” szó szerint értendő: a mai szülők a nagyszülőkkel még a helyi nyelvváltozatban kommunikálnak, azonban (leginkább a vegyes anyanyelvű) családokban a kommunikáció elsődleges nyelve legtöbbször nem a magyar.

Éppen ezért a magyar anyanyelv tanterv tulajdonképpen egy nyelvi *revitalizációs* folyamat részét képezi, igazodik a helyi sajátos helyzethez és igényhez, a tanulók nyelvi kompetenciáihoz és főképpen érdekes, játékos tevékenységek és gyakorlatok alkalmazásával valósul meg.

A román tannyelvű iskolákban/osztályokban tanuló V-VIII osztályos diákok számára készült magyar nyelv és irodalom (anyanyelv) tantárgyi program, felépítésében a 3330/10.03.2015 Miniszteri Rendelet által elfogadott, román tannyelvű iskolákban magyar anyanyelvet tanuló előkészítő osztálytól a negyedik osztályig kidolgozott Magyar Anyanyelvi Kommunikáció és Magyar Nyelv és Irodalom tanterveket követi, ezekre alapoz. Lépcsőzetesen épül egymásra, korcsoportok/osztályok szerint, azonban, ahogyan azt az 5671/10.09.2012 Miniszteri Rendelet mellé kidolgozott Módszertan melléklet 37. cikkelye is pontosítja, az anyanyelvi oktatásba a tanulók bármikor, bármelyik osztályban bekapcsolódhatnak és elkezdhetik ezt a tantárgyat kezdő szinten tanulni.

A magyar nyelv és irodalom (anyanyelv) tantárgyi programba, amely a román tannyelvű iskolákban/osztályokban tanuló V-VIII osztályos diákok számára készült, az elemi szinten rögzített alapkompentenciák mellett be kell kerülnie a *kulturális értékek/identitás kifejezése nemzeti/nemzetközi összefüggésben* kompetenciának is, amely a továbbiakban a IX. osztályos tantervben is megjelenik.

A tanterv szerkezete:

1. Bevezetés
2. Alapkompentenciák
3. Specifikus kompetenciák és tanulási tevékenységek
4. Tanulási tartalmak
5. Módszertani útmutató, javaslatok

ALAPKOMPETENCIÁK

- 1. Beszéértés különböző kommunikációs helyzetekben*
- 2. Szóbeli szövegalkotás különböző kommunikációs helyzetekben*
- 3. Az írott szöveg megértése különböző szövegkörnyezetben*
- 4. Írásbeli szövegalkotás különböző kommunikációs helyzetekben*
- 5. Kulturális értékek/identitás kifejezése nemzeti/nemzetközi összefüggésben,
viszonylatban*

SAJÁTOS KOMPETENCIÁK ÉS TANULÁSI TEVÉKENYSÉGEK

1. Beszédértés különböző kommunikációs helyzetekben

V. osztály	VI. osztály	VII. osztály	VIII. osztály
1.1 Változatos kommunikációs helyzetekben elhangzó szövegek globális értése a lényeges gondolatok kiemelésével <ul style="list-style-type: none"> - hangzó szövegek hallgatása különböző csatornákon - különböző típusú hangzó szövegek hallgatása, gyakorlatok a hangzó szöveg témájának/tárgyának, legfontosabb gondolatának kiemelésére - gyakorlatok a közlésformák felismerésére (párbeszéd, elbeszélő, leíró) - gyakorlatok a kontextus: tér, idő felismerésére, a beszédpartner azonosítására - hangtani gyakorlatok a román és a magyar hangok ejtésének hangoztatására, megkülönböztetésére - gyakorlatok a magánhangzók, mássalhangzók időtartamának hangoztatására - gyakorlatok a két-, háromjegyű mássalhangzók kiejtésére - gyakorlatok a modalitás felismerésére (hangsúly és hanglejtés 	1.1 Változatos kommunikációs helyzetekben elhangzó, különböző típusú hangzó szóbeli szövegek lényeges és részletező információinak elkülönítése <ul style="list-style-type: none"> - különböző típusú hangzó szövegek hallgatása különböző csatornákon - gyakorlatok a kommunikációs helyzet változásának felismerésére - gyakorlatok a közlésformák felismerésére (párbeszéd, elbeszélő, leíró) - gyakorlatok a hangzó szöveg kulcsszavainak, fontosabb gondolatainak lejegyzésére egyszerű jegyzetelési technikák segítségével - gyakorlatok az események sorrendjének (hely, idő) felismerésére - a beszélő(k) és a közötteik lévő viszony azonosítását szolgáló gyakorlatok szerepjátékkal - gyakorlatok a szövegtagolásra, szövegtömörítésre 	1.1 Változatos elhangzó szövegek értelmezése lényegkiemeléssel, összefoglalással <ul style="list-style-type: none"> - különböző típusú hangzó szövegek hallgatása különböző csatornákon (hangfelvételek, rádióműsorok) - a lényegkiemelést, összefoglalást célzó gyakorlatok - a kommunikáció céljának, a beszélő(k)nek és a beszédszándéknak (pl. tény- /véleményközlés; (információ)kérés, utasítás, indulat- és érzelmerkifejezés; kérdés-válasz párok stb.), a felismerését és az arra való reagálást célzó gyakorlatok (pl. szerepjáték, dramatikus játékok) - a lényegkiemelést, összefoglalást célzó gyakorlatok - a hangzó szöveg elrendezését, az információk közötti összefüggések felismerését célzó gyakorlatok (pl. időbeli, egész-rész) - a szinonímia és antonímia kontextus függését illusztráló gyakorlatok - gyakorlatok a hangzó szöveg kulcsszavainak, fontosabb gondolatainak lejegyzése grafikai 	1.1 Kritikai viszonyulás a változatos kommunikációs helyzetekben elhangzó szövegekhez <ul style="list-style-type: none"> - különböző típusú hangzó szövegek hallgatása különböző csatornákon (beszélgetések, interjúk, reklám, alkalmi beszédek) - gyakorlatok az alapvető tömegkommunikációs műfajok (reklám, hirdetés, hír, tudósítás, interjú, cikk) szerepének megértésére, felismerésére - meggyőző, érvelő szövegek hallgatása (pl. reklám, nyilvános viták, ajánlás, alkalmi beszédek stb.); felolvasott és spontán szöveg hallgatása, összehasonlító feladatok - a meghallgatott érvelő-meggyőző szöveg alapján az érvek és ellenérvek egymás mellé állítását, az érvek mérlegelését célzó gyakorlatok - a szövegből kikövetkeztethető információk megtalálását célzó gyakorlatok - következtetés levonását, saját nézőpont, vélemény kifejtését szolgáló gyakorlatok szóban - szerepjátékok a különféle

Magyar nyelv és irodalom (anyanyelv) román tannyelvű iskolákban/osztályokban tanuló diákok számára

- V-VIII. osztály

<i>jelenísteremtése</i>		szervezők kiegészítése szöveg újrahangolással - gyakorlatok a szövegelemzés bővítésére: a téma önálló megállapítása, adatkeresés, lényegkiemelés, részletek kiemelése	álláspontok megállapítására egy adott kérdés kapcsán (sajátjától eltérő álláspont képviselése; a nem saját álláspont átélése, empátia, törekvés az idegenség megértésére, az én és a más közötti különbség megfogalmazására és elfogadására) - gyakorlatok a véleménykülönbségek megtagasztalására - gyakorlatok a hangzó szöveg rendezőelvének azonosítására a szöveg újrahangolásával - gyakorlatok a szövegelemzés bővítésére: a téma önálló megállapítása, adatkeresés, lényegkiemelés, részletek kiemelése, időrend, ok-okozati összefüggés kiemelése
1.2 Az elemi mondatok nyelvi megformálásának felismerése - gyakorlatok a szöveg grammatikai alapjainak felfedeztetésére: igék és vonzataik - tipikus beszédaktusoknak (pl. utasító, információkérő stb.) a mondatfajttákkal való kapcsolatát felfedeztető gyakorlatok - a sajátos mondat szerkesztési szövege megfigyelése	1.3 Az elemi mondat nyelvi megformálásának, mint viszonyrendszernek a megértése - az események időbeli leforgonyzására használt nyelvi eszközök (toldalékok, szavak) felfedezését célzó gyakorlatok változatos beszédhelyzetekben - az események nem tényyszerű voltát jelző nyelvi eszközöknek (módjelek, ható képző, módosítószók) és használatuknak, jelentésüknek a felfedezése változatos gyakorlatokkal	1.3 Az események szereplőire és körülményeire utaló nyelvi kifejezések szerkezetéből fakadó jelentések tudatosítása - az esemény szereplőire való utalás (esetek, névutók főnevekkel és névmásokkal) megfigyelését célzó gyakorlatok - a számneves és más mennyiségjelölős kifejezések használatának megfigyelését célzó gyakorlatok (pl. a többség jelölésmódjainak megfigyelése; a többség jelöltségének és	1.3 A mondat- és szövegépítő eljárások jelentésének levezetése nyelvi-szerkesztési jellemzők mentén - gyakorlatok a mondatok összefüggésének módja és a mondat egészének jelentése közötti kapcsolat feltárására változatos szövegpéldákban - a mellékmondatokkal kifejtett mondatrész/információ felismeretése mondatzsugorítással, a hiányzó utalószó pótlásával - a kohéziótervező elemek és

	- gyakorlatok a tagadás és a negatív jellemzés többi nyelvi eszközének együttültetésére	jelöléltelenségének lehetőségei és jelentésbeli következményei, ezek felismerése válogatott szövegekben; összehasonlítás a tanul nyelvekkel)	eljárások felismerése szövegmanipulációs gyakorlatokkal (pl. szövegek hiányzó elemeinek pótlása által a szöveg nyelvtani és jelentéstani kapcsolóelemeinek azonosítása, mondatrend felcserélése stb.)
1.3 Változatos szörendű, hangsúlymintázatú és hanglejtésű mondatok jelentésének a felismerése beszédhelyzetekben - gyakorlatok a különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelésére - ejtési gyakorlatok: hangsúly, intonáció	1.4 A nyelvi eszközök és a jelentés összefüggésének megértése különböző típusú szövegekben - szerepjátékok alapján hangsúly és szörend megfigyelését célzó gyakorlatok - gyakorlatok változatos szörendű mondatok jelentésének megkülönböztetésére - mondat átalakítási gyakorlatok - a szövegben ki nem fejtett tartalmak felismerését, megértését célzó gyakorlatok	1.4 A nyelvi eszközök és a jelentés összefüggésének értelmezése különböző típusú szövegekben - gyakorlatok a változatos szörendű mondatok jelentésének az értelmezésére - beszédhelyzetekben - tényállítások és a hipotézisek/vélemények megkülönböztetését célzó gyakorlatok - a bizalmas/közömbös/választékos stílus típus szóhasználati vonatkozásaira fókuszáló gyakorlatok	1.4 A nyelvi eszközök és a jelentés összefüggésének tudatos alkalmazása változatos beszédhelyzetekben - gyakorlatok a szövegben ki nem fejtett tartalmak értelmezésére - gyakorlatok a szavak használati körének, a regiszternek a tudatos alkalmazására

2. Szóbeli szövegalkotás különböző kommunikációs helyzetekben

V. osztály	VI. osztály	VII. osztály	VIII. osztály
<p>2.1 Szóbeli megnyilatkozás megadott témájú, magánéleti, kisközösségi beszédhelyzetekben a nonverbális eszközök és a kommunikációs tényezők figyelembevételével</p> <ul style="list-style-type: none"> - egyes gyakorlati beszédcserek (köszönés, megköszönés, bocsánatkérés, ígéret, jókívánság, gratuláció) nyelvi repertoárjának és nonverbális kísérő elemeinek számbavételét szolgáló feladatok - pantomim és szerepjáték a szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolására különféle beszédhelyzetekben 	<p>2.1 Szóbeli megnyilatkozás változatos témákban a kommunikációs tényezőkhöz igazodva</p> <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok a nyelvi és képi ábrázolás párhuzamainak és különbségeinek a megtapasztalására. - gyakorlatok informális párbeszédalkotására a beszélők közötti viszonyok figyelembevételével (pl. az engedélykérés formái, a beszélők közötti bizalmassági viszony) - a beszédhelyzetnek és a kommunikációs szándéknak megfelelő szóhasználat/kifejezőkészlet megválasztását célzó gyakorlatok. - a beszéd kezdeményezésének, folytatásának, befejezésének felismerését szolgáló gyakorlatok 	<p>2.1 Adott vagy választott témák szóbeli bemutatása a kommunikációs tényezők figyelembevételével</p> <ul style="list-style-type: none"> - árnyalt, rugalmas alkalmazkodás gyakorlása a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle beszédhelyzetekben - a beszédhelyzetnek, a kommunikációs szándéknak és a címzetnek megfelelő szóhasználat/kifejezőkészlet megválasztását célzó gyakorlatok 	<p>2.1 Részvétel különböző kommunikációs helyzetekben</p> <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok érvelő típusú szövegek elemzésére és létrehozására (pl. állítások és érvek kiemelése egy-egy szövegből; nézőpontok azonosítása a szövegekben; érvekhez ellenérvek gyűjtése)
<p>2.2 Lényeges gondolatok kiválasztása és rendszerezése szabadon választott vagy megadott témák szóbeli bemutatására különböző kommunikációs helyzetekben</p> <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok félreprodukív és spontán szövegek alkotására (pl. beszámoló; útvonal-, környezetleírás; jellemzés) - párbeszédek átfogalmazása elbeszélésre 	<p>2.2 Lényeges gondolatok elrendezése különböző témák bemutatása céljából</p> <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok félreprodukív és spontán szövegek alkotására (pl. beszámoló; útvonal-, környezetleírás; jellemzés) - párbeszédek átfogalmazása elbeszélésre 	<p>2.2 Különböző információk, vélemények bemutatása érvekkel, részletezéssel alátámasztva</p> <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok félreprodukív és spontán szövegek alkotására (pl. hirdetés, ajánlás, tudósítás) - jegyzetkészítés a fontosabb gondolatok kifejtésére 	<p>2.2 Különböző álláspontok, nézetek bemutatása különböző témák kapcsán meggyőző/ érvelő szövegtípusban</p> <ul style="list-style-type: none"> - rövid bemutató/ kiselőadás tartása szabadon választott témában jegyzet/ ppt alapján - adott témához, állításhoz kapcsolódó érvek összegyűjtése;

Magyar nyelv és irodalom (anyanyelv) román tannyelvű iskolákban/osztályokban tanuló diákok számára

- V-VIII. osztály

<p>- választott vagy adott téma kapcsán gyakorlatok a fontosabb információk szóbeli ismertetésére/bemutatására tématarattal</p> <p>- saját vélemény megfogalmazása</p>		<p>- a személyesség/tárgyilagosság gyakorlása a tárgy, esemény bemutatásában</p> <p>- gyakorlatok az önálló véleményalkotás és a vélemény indoklására</p> <p>- véleménycsere a tetszik/nem tetszik, szép/rút/közömbös szempontjai alapján</p>	<p>érvelés adott álláspont mellett/ellen</p> <p>- a saját nézőpont, vélemény kifejtését célzó gyakorlatok mások véleményének, nézőpontjainak ütköztetésével</p> <p>- film és irodalmi szöveg összehasonlítására épülő véleménynyilvánítási gyakorlatok, rövid ismertetés, ajánlás tervezését és bemutatását célzó gyakorlatok</p>	<p>2.3 Szóbeli megnyilatkozás megadott témájú, magánéleti, kisközösségi beszédhelyzetekben</p> <p>- egyes gyakori beszédcskepek (köszönés, megköszönés, bocsánatkérés, ígéret, jókívánság, gratuláció; tájékoztatás, tudakozódás stb.) nyelvi repertoárjának számbavételét szolgáló feladatok</p> <p>- a kommunikációs szempontoknak megfelelő szövegalkotási vagy átalakítási gyakorlatok</p>
	<p>2.3 A szövegek nyelvi megformálása való érzékenység megkötött kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játékos gyakorlatok többjelentésű szavak szövegkontextusba való helyezésével</p> <p>- a jövő idő kifejezésének komplexebb nyelvi lehetőségeit számbavető játékos gyakorlatok különböző kommunikációs helyzetekben</p>	<p>2.3 A szövegek nyelvi megformálása való érzékenység megkötött kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játékos gyakorlatok azonos és hasonló alakú szavak szövegkontextusba való helyezésével</p> <p>- a múlt idő kifejezésének komplexebb nyelvi lehetőségeit számbavető játékos gyakorlatok különböző kommunikációs helyzetekben</p>	<p>2.3 A szövegek nyelvi megformálása való érzékenység megkötött kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játékos gyakorlatok azonos és hasonló alakú szavak szövegkontextusba való helyezésével</p> <p>- a múlt idő kifejezésének komplexebb nyelvi lehetőségeit számbavető játékos gyakorlatok különböző kommunikációs helyzetekben</p>	<p>2.3 A szövegek nyelvi megformálása való érzékenység megkötött kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játékos gyakorlatok azonos és hasonló alakú szavak szövegkontextusba való helyezésével</p> <p>- a múlt idő kifejezésének komplexebb nyelvi lehetőségeit számbavető játékos gyakorlatok különböző kommunikációs helyzetekben</p>
<p>2.3 A szövegek nyelvi megformálása való érzékenység rögzített kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játékos gyakorlatok rokon értelmű és ellentétes értelmű szavak szövegkontextusba való helyezésével</p> <p>- az állítás és tagadás kifejezésének komplexebb nyelvi lehetőségeit számbavető játékos gyakorlatok különböző kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játék párban: kölcsönös kérdésfeltevésre alapozva, a „kije?” és „mije?” kérdésekre felelő szavak végződésében a megfelelő alak kiválasztása (-a/-e, -ja/-je)</p>	<p>2.3 A szövegek nyelvi megformálása való érzékenység rögzített kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játékos gyakorlatok rokon értelmű és ellentétes értelmű szavak szövegkontextusba való helyezésével</p> <p>- az állítás és tagadás kifejezésének komplexebb nyelvi lehetőségeit számbavető játékos gyakorlatok különböző kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játék párban: kölcsönös kérdésfeltevésre alapozva, a „kije?” és „mije?” kérdésekre felelő szavak végződésében a megfelelő alak kiválasztása (-a/-e, -ja/-je)</p>	<p>2.3 A szövegek nyelvi megformálása való érzékenység rögzített kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játékos gyakorlatok rokon értelmű és ellentétes értelmű szavak szövegkontextusba való helyezésével</p> <p>- az állítás és tagadás kifejezésének komplexebb nyelvi lehetőségeit számbavető játékos gyakorlatok különböző kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játék párban: kölcsönös kérdésfeltevésre alapozva, a „kije?” és „mije?” kérdésekre felelő szavak végződésében a megfelelő alak kiválasztása (-a/-e, -ja/-je)</p>	<p>2.3 A szövegek nyelvi megformálása való érzékenység rögzített kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játékos gyakorlatok rokon értelmű és ellentétes értelmű szavak szövegkontextusba való helyezésével</p> <p>- az állítás és tagadás kifejezésének komplexebb nyelvi lehetőségeit számbavető játékos gyakorlatok különböző kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játék párban: kölcsönös kérdésfeltevésre alapozva, a „kije?” és „mije?” kérdésekre felelő szavak végződésében a megfelelő alak kiválasztása (-a/-e, -ja/-je)</p>	<p>2.3 A szövegek nyelvi megformálása való érzékenység rögzített kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játékos gyakorlatok rokon értelmű és ellentétes értelmű szavak szövegkontextusba való helyezésével</p> <p>- az állítás és tagadás kifejezésének komplexebb nyelvi lehetőségeit számbavető játékos gyakorlatok különböző kommunikációs helyzetekben</p> <p>- játék párban: kölcsönös kérdésfeltevésre alapozva, a „kije?” és „mije?” kérdésekre felelő szavak végződésében a megfelelő alak kiválasztása (-a/-e, -ja/-je)</p>

<p>2.4 Kifejező, érthető és tudatos beszéd</p> <ul style="list-style-type: none"> - különböző beszédhelyzetekben elhangzó szövegek helyes tagolását, a helyes kiejtés tudatosítását, alkalmazását célzó gyakorlatok: - hangok differenciálását (zöngéesség szerint) szolgáló gyakorlatok pl. p-b, v-f, g-k stb. - magánhangzók differenciálását célzó gyakorlatok pl. a-o, é-i, e-á - játékos gyakorlatok a kontextusnak megfelelő beszédtempó, hanglejtés, beszédszünet fejlesztésére - a kommunikációt kísérő nem nyelvi jeleknek (érzelmi hangsúly, hangerő, mimika, gesztus, térszabályozás) kontextusnak megfelelő alkalmazása - játékos gyakorlatok a szöveg tagolásának érzékeltetésére - játékos gyakorlatok a mondathangsúly, a hanglejtés, a beszédszünet megfigyeltetésére 	<p>2.4 A beszédpartnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás különféle kommunikációs helyzetekben</p> <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok a társas kultúrában való részvételhez szükséges nyelvi kompetenciák fejlesztésére (pl. udvariassági formulák ismerete, alkalmazása; stílusgyakorlatok: tegezés, magázás, „tetszikezés” különböző helyzetekben stb.) - játékos gyakorlatok a mondathangsúly, a hanglejtés, a beszédszünet szerepének tudatosítására 	<p>2.4 A beszédpartnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás különféle kommunikációs helyzetekben</p> <ul style="list-style-type: none"> - egyes gyakori beszédcserekvések (köszönés, megköszönés, bocsánatkérés, ígéret, jókívánság, gratuláció stb.) nyelvi repertoárjának és nonverbális kísérőelemeinek számbavételét szolgáló feladatok - gyakorlatok a mondathangsúly, a hanglejtés, a beszédszünet szerepének alkalmazására 	<p>2.4 A társas-társadalmi együttéléshez szükséges nyelvi magatartás magánjellegű és közösségi helyzetekben</p> <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok a beszédhelyzetnek megfelelő, kulturált nyelvi és nem nyelvi magatartás kialakítására - gyakorlatok a kommunikációs helyzet változásának felismerésére
---	--	---	--

3. Az írott szöveg megértése különböző szövegek környezetben

V. osztály	VI. osztály	VII. osztály	VIII. osztály
3.1 Különböző típusú nyomtatott és elektronikus szövegek értő olvasása <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok a történetmondás lineáris rendjének megfigyelésére (pl. elbeszélő szöveg kronologikus rendjének helyreállítása) - az elbeszélő szöveg jellemzőinek megfigyelése - kérdések megfogalmazása az olvasottakkal kapcsolatban - gyakorlatok a szörend megfigyelésére - a saját régiójára jellemző tájnyelvi elemek felismerése 	3.1 A szövegértési/olvasási stratégiák irányított alkalmazása a különböző típusú szövegek olvasása során <ul style="list-style-type: none"> - a szöveg fő és résztemáinak megtalálását segítő gyakorlatok (kulcsszavak, bekezdések) - gyakorlatok ismeretterjesztő tartalmának összefoglalására - a szövegben közölt információk kiemelése 	3.1 A beszédhelyzetnek megfelelő szövegértési/olvasási stratégiák alkalmazása különböző típusú szövegek olvasása során <ul style="list-style-type: none"> - a szöveg információi közötti összefüggések azonosítása - a közönségi formák helyes használata pl. napszakoknak és beszédhelyzeteknek megfelelően - szerepjátékok helyes alkalmazása 	3.1 Válogatás a beszédhelyzetnek megfelelő szövegértési/olvasási stratégiák között <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok önálló vélemény megfogalmazására és a vélemény indoklására az olvasott szöveg témájával, műfajával, nyelvi megformáltságával stb. kapcsolatban - bejegyzések és kommentek megfogalmazása
3.2 A nem irodalmi és az irodalmi beszédhelyzet sajátosságainak felismerése <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok az irodalmi és nem irodalmi beszédhelyzet sajátosságainak megfigyelésére és tudatosítására - gyakorlatok a hangos és néma olvasás fejlesztésére, különböző szövegek felkészülés utáni folyamatos, értelmes felolvasása, annak megértése - az olvasott szöveg sajátosságainak megértését bizonyító játékos feladatok, kérdésekre adott 	3.2 Kommunikációs szándékok a nem irodalmi és az irodalmi beszédhelyzetben <ul style="list-style-type: none"> - a szereplők ki nem mondott gondolatainak, rejtett indítékainak felismerését, megszólaltatását célzó gyakorlatok - helyes, kifejező olvasás gyakorlása - egyszerű szövegek értelmezése - a nyelvi struktúrák helyes használatának gyakorlása - folyamatos hangos és néma olvasási szövegértés bizonyítása kérdésekre adandó válasszal, rövid szóbeli összefoglalóval/beszámolóval 	3.2 Fiktív mozzanatok felismerése különböző szövegekben <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok a megértést biztosító néma olvasásra, kifejező felolvasásra, annak megértésére - gyakorlatok hétköznapi szövegek valóságvonatkozásainak megfigyelésére; tényállítások és hipotézisek/ vélemények/ ízléssítéletek megkülönböztetése - gyakorlatok a fiktív elemek arányának és szerepének megfigyelésére különböző műfajú irodalmi szövegekben pl. Mese 	3.2 Szöveg és valóság viszonyának megragadása a nem irodalmi és az irodalmi kommunikációban <ul style="list-style-type: none"> - gyakorlatok a valós és a valóságnak tűnő elemek megkülönböztetésére a nem irodalmi és az irodalmi szövegekben - folyékony, kifejező olvasás gyakorlata (szövegrészek)

Magyar nyelv és irodalom (anyanyelv) román tannyelvű iskolákban/osztályokban tanuló diákok számára

- V-VIII. osztály

<p>válaszokkal</p> <ul style="list-style-type: none">- gyakorlatok annak megértésére, hogy tegeződő vagy magázódó formában írtak egy szöveget- szöveg kiegészítése részinformációkkal- feleletváltásos szövegek figyelmes, értő olvasása- folyékony, kifejező olvasás gyakorlaltatása (mondókák, találós kérdések)	<ul style="list-style-type: none">- folyékony, kifejező olvasás gyakorlaltatása (tanító mese)	<ul style="list-style-type: none">- folyékony, kifejező olvasás gyakorlaltatása (népmese, vers)	<p>3.3 Az olvasói tapasztalatok működtetése az irodalmi szöveg műfajának azonosításában</p> <ul style="list-style-type: none">- az elbeszélő szöveg cselekményszerkezetének megfigyelését (alaphelyzet, bonyodalom, a bonyodalom kifejtése, tetőpont, megoldás elkülönítése) célzó gyakorlatok- gyakorlatok a jellemzés fajtáinak megfigyelésére	<p>3.3 Az olvasói tapasztalatok működtetése az irodalmi szöveg műfajának azonosításában</p> <ul style="list-style-type: none">- lírai szövegek egységeinek felismerése (cím, szakaszok, sorok, rímek)- epikai szövegek egységeinek felismerése (cím, bevezetés, tárgyalás, bonyodalom, végkifejlet)	<p>3.3 Az irodalmi szövegek tematikus-motivikus kapcsolódásainak felismerése</p> <ul style="list-style-type: none">- gyakorlatok a téma és műfaj összefüggéseinek felismerésére- gyakorlatok különböző irodalmi szövegek azonos tematikus motívumainak megfigyelésére
<p>3.4 Alapvető erkölcsi értékek felismerése az olvasott szövegben</p> <ul style="list-style-type: none">- értéktételek megfogalmazása- véleménynyilvánítási gyakorlatok- viták szervezése- gyakorlatok a mesei szereplők /szerepkörök értékvonatkozásainak (jó–gonosz) megfigyelésére- pozitív és negatív szerepminták	<p>3.4 Az irodalmi szöveg értékviszonyainak felismerése</p> <ul style="list-style-type: none">- gyakorlatok a szereplők által közvetített értékek/értéktrendek azonosítására az elbeszélő szövegekben- értéktételek megfogalmazása- véleménynyilvánítási gyakorlatok- aktív részvétel vitákban	<p>3.4 Az irodalmi szövegekben megjelenő értékek megítélése</p> <ul style="list-style-type: none">- a szereplők által közvetített értékek/értéktrendek célzó gyakorlatok- véleménynyilvánítás az erkölcsi értéktételek indoklásával	<p>3.4 Az irodalmi szövegekben megjelenő értékek viszonyítása a személyes értékrendhez</p> <ul style="list-style-type: none">- személyes állásfoglalás gyakorlaltatása a szövegben megalkotott kapcsolatosan- a mű és a befogadó értékrendjének tudatos szembesítésére szolgáló		

Magyar nyelv és irodalom (anyanyelv) román tannyelvű iskolákban/osztályokban tanuló diákok számára

- V-VIII. osztály

megbeszélése - a tanítómesék erkölcsi érték-konfliktusainak felismertetése			gyakorlatok, a hasonlóságok különbségei megfogalmazásával - gyakorlatok a szereplők által képviselt erkölcsi és kulturális értékek összehasonlítására a társadalmi értékrend elvárásaival
---	--	--	--

4. Írásbeli szövegalkotás különböző témákban és szövegtípusokban

V. osztály	VI. osztály	VII. osztály	VIII. osztály
4.1 Különböző típusú rövid szövegek alkotása különböző beszédhelyzetekben - kronológiai beszámoló, élménybeszámoló személyes vagy fikatív élmény alapján (pl. egy szereplő helyzetében) - személyleírás (pl. családi fotóról, mesehősről) - kreatív írásgyakorlatok: mesefolytatás, mesebejejezés, meseírás - szövegtranszformációs gyakorlatok: párbeszédből elbeszélés, elbeszélésből párbeszéd	4.1 Különböző típusú szövegek alkotása a kommunikációs funkciók működtetésével - kronológikus beszámoló írásának gyakorlása személyes vagy fikatív élményről - tájleírás gyakorlása különböző nézőpontokból egy szabadon választott vidékről - gyakorlatok hagyományos magánlevél és e-mail írására ugyanarról a témáról ugyanannak/eltérő címzettnek - gyakorlatok hirdetés írására irodalmi művek részletei alapján, ill. különböző kommunikációs helyzetekre - gyakorlatok meghívó írására különböző alkalmakra - gyakorlatok használati utasítás írására	4.1 A beszédhelyzethez igazodó komplex szövegek önálló alkotása - önálló jellemzés készítésének gyakorlása - naplóbefejezés írásának gyakorlása - gyakorlatok az önálló véleményalkotás és a vélemény indoklására - a bemutatkozás írásos formáinak gyakorlása - gyakorlatok különféle reklámszövegek írására - gyakorlatok a mindennapi élet alapvető hivatalos iratainak megfogalmazására	4.1 Reflektált szövegalkotás különböző beszédhelyzetekben - útvonalterv készítésének gyakorlása (pl. a településre érkező turista számára a település nevezetességeinek megtekintésére) - érvelési gyakorlatok: érvek felkutatása, rendszerezése; vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése; logikus gondolatmenet kialakítása; az érvek meggyőző megformálása a helyzetnek megfelelően; érvek és ellenérvek egymás mellé állítása; érvek mérlegelése; konklúzió; kommunikációs partnerek meggyőzése; a retorikai képesség - önéletrajz-írási gyakorlat (hagyományos és europa-pass formátumban)

Magyar nyelv és irodalom (anyanyelv) román tannyelvű iskolákban/osztályokban tanuló diákok számára

- V-VIII. osztály

<p>4.2 Szövegalkotás egy megadott struktúra alapján, ismerős témákkal kapcsolatos ötletek és információk közlésére és/vagy megélt/elképzelt élmények bemutatására</p> <ul style="list-style-type: none"> - személyes cselekmények és történések elbeszélése - leíró fogalmazás előkészítése szolgáló gyakorlatok: megfigyelés - helyleírás elképzelt vagy valóságos helyszínről: közel-távol, egész- rész - személyleírás: fotóról, képről - leírás nézőpontváltással: Mit mesél egy tárgy rólad? 	<p>4.2 Rövid elbeszélő, véleménykifejtő leíró szövegek írása ismerős témákkal kapcsolatos ötletek és információk közlésére és/vagy valós/képezelbeli tapasztalatok bemutatására</p> <ul style="list-style-type: none"> - személyes cselekmények (élmények) és történések elbeszélése - leíró fogalmazás előkészítése szolgáló gyakorlatok: megfigyelés, azonosság-különbség - helyleírás elképzelt vagy valóságos helyszínről: közel-távol, egész- rész - elbeszélő, leíró, érvelő kompozíciók írása - személyleírás: meselőről, a szereplők külső, belső jellemzőinek azonosítása - különböző témájú leíró szövegek a szöveg típus rendező elvének kiválasztásával: lényeges jegyek, térbeli, időbeli lineáritás 	<p>4.2 A beszédhelyzetnek megfelelő szövegek alkotása választott témára, elbeszélő, érvelő, leíró struktúra alapján</p> <ul style="list-style-type: none"> - leíró fogalmazás előkészítését szolgáló gyakorlatok: azonosság-megfigyelés, lényeges-lényegtelen különbség, lényeges-lényegtelen vonások elkülönítése - helyleírás elképzelt vagy valóságos helyszínről: közel-távol, egész-rész, részletező-egységben látó - a jellemzés készítését célzó gyakorlatok: ismerősről, irodalmi hősről - érzelmek, magatartások bemutatása az olvasott művekben - érvelési gyakorlatok: vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, érvek és ellenérvek egymás mellé állítása 	<p>4.2 Szövegek megfogalmazása rögzített szempontok alapján, különböző témákban</p> <ul style="list-style-type: none"> - leíró fogalmazás előkészítését szolgáló gyakorlatok: megfigyelés, azonosság-különbség, lényeges-lényegtelen vonások elkülönítése - tájleírás készítésének gyakorlása különböző nézőpontokból: lentől a magasba, a magasból letekintve - önálló jellemzés készítésének gyakorlása hangnem és nézőpontváltással: tényszerű és ironikus jellemzés, önjellemzés írása - érvelési gyakorlatok: vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, érvek és ellenérvek egymás mellé állítása, érvek mérlegelése - érvelő szöveg írását célzó gyakorlatok: a barátságról
<p>4.3 Elbeszélő szövegek alkotása különböző beszédhelyzetekben</p> <ul style="list-style-type: none"> - tagolatlan szöveg több bekezdésre való felosztása - kép alapján elbeszélő szöveg vázlatának elkészítése - elbeszélés/vázlat írása egy megadott vagy választott eseményhez kapcsolódóan 	<p>4.3 Elbeszélő szövegek alkotása személyes vagy fiktív élményről</p> <ul style="list-style-type: none"> - rövidebb epikus művek szerkezeti egységeinek felfedezése, megismerése, megnevezése - rövid elbeszélő szöveg alapján vázlatkészítés - idő és tér egyértelműen jelölt mozzanatainak azonosítása 	<p>4.3 Önálló elbeszélő szövegek alkotása javasolt (kapcsolódó) témákban</p> <ul style="list-style-type: none"> - az elbeszélő szöveg cselekményének megfelelő tagolása - elbeszélő szöveg alkotása különböző nézőpontból 	<p>4.3 Elbeszélő szövegek alkotása a szövegszerkezeti egységek betartásával</p> <ul style="list-style-type: none"> - a szövegfeldolgozási technikák gyakorlása - tetőpontok, fordulópontok keresése az olvasott szövegekben - személyes és olvasmányélmények megfogalmazása elbeszélésekben

<p>- <i>megfelelő cím rendelése a fogalmazáshoz</i></p> <p>- <i>szövegtranszformációs gyakorlatok: rövid elbeszélő szövegbe párbeszédes szöveg beillesztése, párbeszédes szövegbe átalakítása elbeszélő szöveggé;</i></p> <p>- <i>párbeszédes szöveg átalakítása elbeszélővé</i></p>	<p>- <i>a történet elbeszélőjének felismerése</i></p> <p>- <i>szöveg átalakító gyakorlatok: rövid elbeszélő szövegbe párbeszédes szöveg beillesztése, párbeszédes szövegbe átalakítása elbeszélő szöveggé</i></p>	<p>- <i>az elbeszélés, leírás szerepének megfigyelése és alkalmazása irodalmi és ismeretterjesztő szövegekben</i></p> <p>- <i>az elbeszélés, leírás, a jellemzés szerepének megfigyelése és alkalmazása irodalmi és ismeretterjesztő szövegekben</i></p> <p>- <i>szövegtranszformációs gyakorlatok: elbeszélő szövegbe leíró szöveg beillesztése, és fordítva</i></p> <p>- <i>a szöveg befejezésének a megírása</i></p>	<p>- <i>vélemény megfogalmazása a szereplők cselekedeteiről, helyzetéről, nézeteiről</i></p> <p>- <i>az elbeszélés, leírás, a jellemzés szerepének felismerése és alkalmazása irodalmi és ismeretterjesztő szövegekben</i></p> <p>- <i>szövegtranszformációs gyakorlatok: elbeszélő szövegbe jellemzés beépítése</i></p> <p>- <i>a szöveg befejezésének a megírása</i></p> <p>- <i>a szöveg tárgyalásának a megírása</i></p> <p>- <i>a szöveg bevezetésének a megírása</i></p> <p>- <i>kombinált jellegű fogalmazások alkotása</i></p>
--	---	---	--

5. Kulturális értékek/identitás kifejezése nemzeti/nemzetközi összefüggésben, viszonylatban

V. osztály	VI. osztály	VII. osztály	VIII. osztály
<p>5.1 A beszédpartnerreklerek alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás különféle kommunikációs helyzetekben</p> <p>- <i>gyakorlatok a társas kultúrában való részvételhez szükséges nyelvi magatartás megfigyelésére (pl. udvariassági formulák ismerete, alkalmazása); stílusgyakorlatok: tegezés, magázás, tetszikezés különböző helyzetekben</i></p>	<p>5.1 A társadalmi együttéléshez szükséges nyelvi magatartás magánjellegű és kisközösségi helyzetekben</p> <p>- <i>gyakorlatok a beszédhelyzetnek megfelelő, kulturált nyelvi és nem nyelvi magatartás kialakítására</i></p> <p>- <i>gyakorlatok a normatív nyelvélváltozat kerő beszédhelyzetek felismerésére</i></p> <p>- <i>gyakorlatok a normatív nyelvélváltozat és a saját nyelvélváltozat közötti különbségek felismerésére a</i></p>	<p>5.1 A társas kultúrában való részvételhez szükséges nyelvi magatartás</p> <p>- <i>gyakorlatok a normatív nyelvélváltozat és a romániai magyar nyelvélváltozat közötti különbség felismerésére a szöveghez, a mondatához, a szóalakhoz kapcsolódóan</i></p> <p>- <i>gyakorlatok az egyes nyelvélváltozatok sztemderdtől való eltérésének legjellemzőbb eseteinek felismerésére</i></p>	<p>5.1 A társas-társadalmi viszonyok működéséhez szükséges nyelvi eszközök tudatos használata</p> <p>- <i>a nyelvélváltozatok sajátosságainak felismerését célzó gyakorlatok</i></p> <p>- <i>gyakorlatok a nyelvélváltozatok társadalmi megítélésének körüljárására: egyéni tapasztalatok előhívása, elötleletek megfogalmazása, az egyes nyelvélváltozatok használati tereinek feltérképezése, vita a nyelvélváltozatok értékéről</i></p>

Magyar nyelv és irodalom (anyanyelv) román tannyelvű iskolákban/osztályokban tanuló diákok számára

- V-VIII. osztály

<p>- egyes gyakori beszédcserek (köszönés, megköszönés, bocsánatkérés, ígéret, jókívánság, gratuláció) nyelvi repertoárjának és nonverbális kísérőelemeinek számbavételét szolgáló feladatok</p> <p>- gyakorlatok a normatív nyelváltozat és a saját nyelváltozat közötti különbségek felismerésére a szöveghez, a mondathoz, a szöveghöz kapcsolódóan</p> <p>- gyakorlatok a beszédstílusának megfigyelésére</p>	<p>szöveghez, mondathoz, a szóalakhoz kapcsolódóan</p> <p>- a nyelvi és kulturális identitás tudatos őrzése</p> <p>- a magyar nyelv kommunikációs lehetőségeinek ismerete</p>	<p>- gyakorlatok a nyelváltozatok (regionális nyelváltozatok, kontaktusváltozatok, sztenderd) és az identitás összefüggéseinek feltárására</p>	<p>- helyzetgyakorlatok az egyik nyelvi változatról a másikra való áttérés helyzetének és formáinak az illusztrálására (kódváltás)</p> <p>- gyakorlatok különböző szövegek nyelvi-stilári megfigyelésére</p> <p>- gyakorlatok az írott és beszélt nyelvi szövegalkotás különbözőségének megmutatására (spontán szöveg, felolvasott szöveg)</p>	<p>5.2 Kulturális és történelmi értékek felismerése</p> <p>- a helyi tájszavak helyes írása és használata, ezek köznyelvi megfeleltetésének ismerete;</p> <p>- a helyi ünnepek, események, jeles napok és a kapcsolódó szokások gyakorlása, megélése</p>	<p>5.2 Reflektálás a kulturális értékekre és történelmi eseményekre</p> <p>- kérdések és feleletek megfogalmazása történelmi jelentőségű események, személyek és helyek/helyzetek kapcsán</p> <p>- történelmi olvasmányok és történelmi események elmesélése</p> <p>- a helyi és nemzeti kulturális értékek ismerete és ápolása</p> <p>- más nemzetiségek kultúrájának megismerése</p>	<p>5.2 Kulturális értékek és történelmi események értelmzése az önismeret és társismeret kontextusában</p> <p>- csoportos megbeszélések (beszélgetések) egyes történelmi személyiségek cselekedeteiről, arról, hogy ők milyen hatással voltak az események alakulására</p> <p>- hasonlóságok és különbségek felfedezése tények/események, személyiségek között - történelmi források alapján</p>	<p>5.2 Tájékozódás a kulturális értékekre és történelmi eseményekre vonatkozó forrásokban</p> <p>- egyes történelmi események elmesélése</p> <p>- fontosabb események/tapasztalatok elmesélése a mindennapokból vagy az iskola életéből, különböző tervek megfogalmazása az igeidők helyes használatával</p>
---	---	--	--	---	---	---	---

<p>5.3 A helyi kulturális értékek felismerése</p> <ul style="list-style-type: none"> - a helyi nyelvélváltozat elfogadása, mint a mindennapi kommunikáció eszköze - a helyi dialektus, nyelvélváltozat és a köznyelv közeli viszonyának megismerése 	<p>5.3 A helyi kulturális értékek megélése</p> <ul style="list-style-type: none"> - a helyi kulturális eseményeken való részvétel - vallásos, nemzeti ünnepek, szokások (húsvéti locsolkodás, karácsonyi kántálás, szüreti bál) megismerése, megélése 	<p>5.3 A helyi kulturális értékek megőrzése</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktív hagyományörzés, népszokások gyűjtése - folklórgyűjtemények, archívumok felkutatása - idős hagyományörzők megismerése 	<p>5.3 A helyi kulturális értékek népszerűsítése</p> <ul style="list-style-type: none"> - kiállítás a nemzeti identitás mellett, ennek felvállalása nyilvánosan iskolai ünnepélyeken (népviselet, folklórkincs bemutatása) - a kétnyelvűség előnyeinek tudatos használata, megélése
--	--	---	--

TANULÁSI TARTALMAK

V. osztály	VI. osztály	VII. osztály	VIII. osztály
<p>A kommunikációs helyzet tényezői: tér, idő, beszélő, hallgató</p> <p>Tárgy/téma azonosítása, előzetes tudás aktiválása</p>	<p>Szövegtípusok: leírás (tárgy-, személy-, helyleírás stb.); elbeszélés (pl. történetmondás, stb.); beszámoló (események sorrendje); leírás (tárgy-, személy-, helyleírás);</p> <p>Térbeli/időrendi lineáritás felismerése: történetmondás, beszámoló</p> <p>A kommunikációs helyzet résztvevői közötti viszony</p>	<p>A résztvevők (a résztvevők közötti viszony; a résztvevők előfeltevései és ismeretei egymásról és a beszéd témájáról)</p> <p>A szóbeli szöveg értésének és alkotásának stratégiái:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tárgy/téma azonosítása, előzetes tudás aktiválása; <p>témataratás/témaváltás; kulcsszavak, fő gondolat azonosítása, lényegmegragadás</p> <p>Szövegsszervezés: dialogikus-monologikus; narratív, magyarázó, leíró szöveg szervezése részletezés; - jelentésbeli kapcsolatok (szinonímia, antonímia)</p>	<p>A kommunikációs helyzet tényezői: Beszélő: beszédstílus, nyelvváltozat A kijelentések súlya: tény, vélemény, vallomás/tanúsítás, elképzelés, téveszme</p> <p>Az érvelés elemei: tézis, hipotézis, indoklás, példa/bizonyítás, az ellenvetések kezelése</p> <p>Érvelés és meggyőzés: a meggyőzés technikái, az értelemre ható (tények, bizonyítékok), az érzelmekre ható stratégiák</p> <p>Események közötti viszony: kronológia és ok-okozatosság</p> <p>Rendezőelvek a leíró és elbeszélő szövegekben: a térbeli/időrendi lineáritás megbontása (pl. idősíkváltások az elbeszélésben, mozaikszerűség a leírásban)</p>
<p>Elbeszélő szövegek olvasása: helyszín és szereplők; az események lineáris, időbeli elrendezése az elbeszélő szövegben</p> <p>Epikus művek olvasása: narrátor, cselekmény, szereplők/ szereplőcsoportok; egyszerű tér- és idővonalatkozások az epikus szövegekben</p>	<p>Elbeszélő szövegek olvasása: élmény és esemény; időrend, helyszín és szereplők; a lineáritás</p> <p>Epikus művek olvasása: az epikus művek cselekményszerkezete: előkészítés/alaphelyzet, bonyodalom, a bonyodalom kifejtése, tetőpont, megoldás</p>	<p>Elbeszélő szövegek olvasása:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a beszélő én/átélt én nézőpontja; események kiemelése; <p>időrend, helyszín és szereplők; a lineáritás, a lineáritás megbontásának egyszerűbb esetei; a tárgyilagos és személyes nézőpont kifejezőeszközei</p> <p>Leíró szövegek rendezőelvei: általános és egyedi jegyek; lényeges és kevésbé lényeges jellemzők;</p>	<p>Epikus művek olvasása: a jellemteremtés eljárásai: közvetlen (narrátor, más szereplő általi) és közvetett (beszélgetés, cselekedtetés, környezet) jellemzés; cselekvő és nem cselekvő hős, konfliktus, monológ, belső monológ; líraiság és drámaiság az epikus szövegekben</p> <p>Leíró szövegek rendezőelve</p>

Magyar nyelv és irodalom (anyanyelv) román tannyelvű iskolákban/osztályokban tanuló diákok számára

- V-VIII. osztály

<p>Javasolt szövegtípusok: párbeszéd, elbeszélés (beszámoló, történetmondás), képregény</p> <p>Irodalmi műfajok: mese és mesefajták, népmese és műköltészeti mese, novella</p>	<p>- a szereplők rendszere: főszereplők, mellékszereplők</p> <p>A leíró szöveg olvasása: külső és belső tulajdonságok, a környezet leírása</p> <p>Ismeretterjesztő szövegek olvasása, szövegértés</p> <p>Lírai művek olvasása: líra, líraiság; az érzelmek kifejezése; a lírai szöveg hangulata</p> <p>Irodalmi műfajok: monda és mondaváltozatok, novella, elbeszélés, elbeszélő költemény, verses regény, dal</p>	<p>egész-rész, fentről le–lentől fel, a jellemzés</p> <p>Különböző témájú ismeretterjesztő szövegek</p> <p>Epikus művek olvasása: az epikus művek cselekményszerkezete, a szereplők rendszere, szereplők közötti kapcsolatok (főszereplők, mellékszereplők, epizód szereplők)</p> <p>Lírai művek olvasása: a beszélő és szerző viszonya a lírai szövegekben: a lírai én; személyesség és személytelenség</p> <p>Irodalmi műfajok: Epikus műfajok: novella, elbeszélés, regény, ballada</p> <p>Lírai műfajok: dal, leíró költemény</p>	<p>Lírai művek olvasása: személyes és közérdekű témák lírai szövegekben</p> <p>Epikus műfajok: humoreszk, novella, regény, ballada, napló</p> <p>Lírai műfajok: leíró költemény, költői levél, himnusz, óda</p> <p>Dokumentum szövegek: tájékoztató és meggyőző szövegek (reklám)</p>
<p>Rövid, egyszerű szövegek: üdvözlés, üzenet, űrlap, bejelentkezők, magánlevél, meghívó, köszönőlevél, e-mail (ímél); leíró, elbeszélő, dialogikus szövegek</p>	<p>A szövegek nyelvi megformálásának szövegtani, morfoszintaktikai, lexikális, szemantikai és fonetikai szintje</p> <p>A nyelvi fogalomrendszer tapasztalatokra épülő alapozása a mondatstruktúra, elem sorrend, hangsúly, mondatdallam körében szöveg, hangszó, hangjelzés szókészlet mondat struktúrája, az ige ragozása és vonzatai, igeekötők helyes használata</p> <p>- a mondatrészek alaki-funkcionális helyes használata</p>	<p>Szövegtípusok: A gyakorlati célú írás. Vázlat. Üdvözlés. A tájékoztató jellegű szöveg. Didaktikai utasító szövegek. Az olvasmányjegyzet. Hirdetés. Kérvény. Szabad fogalmazás. Élmények, események bemutatása. Élménybeszámoló. Személyes álláspont kifejezése írásban. Az elbeszélés. A leírás. A jellemzés. Fogalmazás irodalmi vagy más természetű szövegről</p> <p>Az írás folyamatközpontú modellje és szakaszai: szövegalkotás adott/választott téma alapján: egyénileg, párban, csoportban céltételezés/funkció: az írói szándék</p>	<p>Szövegtípusok és szövegalkotási technikák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - az írás folyamatközpontú modellje és szakaszai: o témaválasztás, szövegalkotás adott témára - céltételezés/funkció: véleményközlés - szervezés: a témához tartozó lényeges gondolatok, részletezés, releváns és irreleváns információ, elrendezése lineáris vázlatban (tételmondat) és alineáris grafikai szervezők alapján (pl. fűrtábra) - átdolgozás/szövegváltozatok (pl. osztálytermi felolvasás és visszajelzések alapján)

	<p>- szóbeli és írásbeli társas érintkezés formulái: udvariassági repertoár; a kommunikációs helyzetnek megfelelő regiszterek</p> <p>- kijelentő, kérdő, felkiáltó, felszólító mondatok és a kommunikációs helyzet</p> <p>- az állítás és tagadás kifejezésének komplexebb nyelvi lehetőségei nyelv</p>	<p>- a címzett (egyén, csoport, nyilvánosság) figyelembevétele; nézőpont, állásfoglalás, meggyőzés, cáfolás; átdolgozás/szövegváltozatok</p> <p>Rendezőelvek a meggyőző szövegekben: ellentét, párhuzam, fokozás; ok-okozati összefüggés</p> <p>Helyesírás: Az írásjelek: a pont, a vessző, a kettőspont, a kérdőjel, a felkiáltójel, az idézőjel. A gondolatjel, párbeszédjel</p> <p>A kiejtés szerinti írás elve és gyakorlata</p> <p>A szóelemző írásmód elve és gyakorlata</p> <p>A szófajok helyesírása</p> <p>Hagyományos írásmód és az egyszerűsítő írásmód</p>	<p>- tematartás/témaváltás, egység, tagolás;</p> <p>- tételmondat, bekezdések</p> <p>- szerkesztés: makroszerkezeti egységek funkciója/aránya különböző szövegtípusban;</p> <p>Helyesírás</p> <p>- egyenes, szabad és függő idézet írásjelezése</p> <p>- az igealakokkal kapcsolatos helyesírási kérdések (módjeles, időjeles, személyragos igealakok gyakori mintázatainak helyesírása)</p> <p>- főnevek alakjával kapcsolatos helyesírási kérdések</p>
<p>A szóbeli és írásbeli társas érintkezés formulái: udvariassági repertoár; a kommunikációs helyzetnek megfelelő regiszterek</p> <p>Ének-zene (népdalok, balladák, szentes énekek, <i>hujjogtatók</i>, imák)</p>	<p>A nyelvváltozatok egyes alakjai és megfelelők az iskola által közvetített nyelvváltozatban (pl. <i>süksükkölés</i>, <i>nákolás</i>, <i>ikes/iktelen</i> ragozás, különböző múlt idejű alakok stb.)</p> <p>Népmesék, játékok, népmondák</p>	<p>A csoporthoz tartozás nyelvi megjelenítói</p> <p>Népszokások</p> <p>Népi mesterségek (hímzés, felvétel és szövés, fonás, textíliafestés, fafaragás, kerámia)</p>	<p>A nyelvváltozatok társadalmi megítélése, a nyelvváltozat és identitás, a regionális nyelvváltozatok, kontaktusváltozatok és a sztenderd</p> <p>A népviselet (gyökereink, eredetünk, származásunk)</p> <p>- a népviselet helyes felöltése</p> <p>- néptáncok</p>
<p>Hangzás; szupraszegmentális és non-verbális elemek szerepe a kommunikációs helyzetben:</p> <p>- Gesztus, mimika, testtartás</p> <p>- Jellegzetes (mondatfajta-jelölő) mondatdallamok</p>	<p>Hangzás; szupraszegmentális és non-verbális elemek szerepe a kommunikációs helyzetben:</p> <p>- Térköz szabályozás, szemkontaktus</p> <p>- A szupraszegmentális tényezők kiemelő szerepe: hangerő,</p>	<p>Hangzás; szupraszegmentális és non-verbális elemek szerepe a kommunikációs helyzetben:</p> <p>- Mondatdallam</p> <p>- A szöveg hangzása és az érzelmkifejezés</p>	<p>Hangzás; szupraszegmentális és non-verbális elemek szerepe a kommunikációs helyzetben:</p> <p>- A meggyőzés nonverbális és szupraszegmentális elemei</p>

- A szuprasegmentális elemek kiemelő szerepe: intonáció, nyomaték, kontraszthangsúly, sorrend, szünet - A szuprasegmentális elemek jelentését befolyásoló/megváltoztató szerepe: hangsúly, sorrend, intonáció	hangmagasság, beszédtempó, szünet - A szuprasegmentális és non-verbális elemek jelentést befolyásoló szerepe: kiegészítés, megerősítés, gyengítés, felülbírálás		- A beszédhangok expresszivitása (hangstilisztika)
--	--	--	--

Ajánlott szerzők jegyzéke

5. osztály

Népköltészeti alkotások: közmondások, szólások, találós kérdések

Elbeszélő művek:

Népmesék, novellák, prózai kisepikai művek a klasszikus és kortárs magyar irodalomból: pl. Fekete István, Gyurkovics Tibor, Janikovszky Éva, Mikszáth Kálmán, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Tamási Áron írásai

6. osztály

Elbeszélő művek:

Népköltészeti alkotások: népmesék, népmondák

Verses mesék, meseregények: pl. Páskándi Géza, Pilinszky János, Romhányi József, Lázár Ervin művei

Elbeszélő költemény: pl. Petőfi Sándor: János vitéz (részlet)

Novellák, prózai kisepikai művek a klasszikus és kortárs magyar irodalomból: pl. Gyurkovics Tibor, Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Tamási Áron alkotásai

Lírai alkotások

Lírai alkotások a klasszikus és kortárs magyar költészetből: pl. Ágai Ágnes, Áprily Lajos, Kányádi Sándor, Kovács András Ferenc, László Noémi, Nemes Nagy Ágnes, Petőfi Sándor, Szilágyi Domokos, Varró Dániel versei

7. osztály

Elbeszélő művek

Elbeszélések, novella, a klasszikus és kortárs magyar irodalomból: pl. Jókai Mór, Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán, Tamási Áron, Tóth Krisztina alkotásai

Regény: pl. Berg Judit, Fekete István, Molnár Ferenc művei (részletek)

Népballadák, mondák, legendák

Lírai alkotások

Népdalok

Lírai alkotások a klasszikus és kortárs magyar irodalomból: pl. Arany János, Csokonai Vitéz Mihály, József Attila, Juhász Gyula, Kovács András Ferenc, Kosztolányi Dezső, László Noémi, Petőfi Sándor, Tóth Árpád, Varró Dániel versei

8. osztály

Elbeszélő művek:

Népballadák (tragikus és vígballadák)

Műballadák (pl. Arany János balladáiból)

Elbeszélések, novellák, humoreszkek, anekdoták a klasszikus és kortárs magyar irodalomból: pl. Jókai Mór, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Örkény István, Tamási Áron, Tóth Krisztina alkotásai

Regény: pl. Antoine de Saint-Exupéry, Mikszáth Kálmán, Tamási Áron művei

Napló, levél (pl. Mikes Kelemen: Törökországi levelek; Anne Frank naplója, részletek)

Lírai alkotások

Lírai alkotások a klasszikus és kortárs magyar irodalomból: pl. Ady Endre, Áprily Lajos, Arany János, József Attila, Juhász Gyula, Kovács András Ferenc, Kosztolányi Dezső, Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor, Tóth Árpád, Vörösmarty Mihály versei

Bibliográfia, ajánlott szövegek

- Közös Európai Referenciakeret 2002. https://nyak.oh.gov.hu/nyat/doc/ker_2002.asp
- Baka András tréfás beszédei 2003. Kriterion Kiadó.
- Csicsó Antal - Bokréta. Gonda kiadó. Eger, 2006.
- Németh Dorottya 2006. Kooperatív tanulási formák a magyar, mint idegen nyelvi órákon. In: THL2, 2006. 113–119.
- Szöveggyűjtemény csángó gyerekek számára I-II. kötet. Didaktikai és pedagógiai kiadó. Bukarest, 2008.
- „Vót, hol nem vót” - Moldvai csángó népmesék. Koinónia Kiadó. Kolozsvár, 2009.
- Kiss Gabriella – Molnár Ilona 2009. Jó szórakozást magyarul! Molilla Könyv, Pécs.
- Szita Szilvia – Görbe Tamás 2009. Gyakorló magyar nyelvtan. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Gál Noémi 2010. A nyelvi revitalizáció. Elméletek, módszerek, lehetőségek. AESZ, Kolozsvár.
- Gábor Felícia 2012. Csángó vagyok. Pannónia-Print Kiadó.
- Gróf Annamária 2013: Didaktikai segédkönyv a magyar, mint környezetnyelv oktatásához. Maribor.
- Heltai János Imre - Nyelvcseré és a nyelvi tervezés lehetőségei Moldvában. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Budapest, 2014.
- Oláh-Gál Elvira 2015. A moldvai magyarokról. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.
- Moldva Kollégium. Antológia kiadó. Lakitelek, 2016.
- Péntek János - A moldvai magyar tájnyelv szótára. Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadó. Kolozsvár, 2016.
- Magyari Sára 2017. A magyar, mint idegen nyelv oktatása. Fogalmak, helyzetek, megoldások. Partium Kiadó, Nagyvárad.
- Magyari Sára 2019. Hogyan tanítsam? Szórvány Alapítvány. Temesvár.
- Magyari Sára 2019. Magyar nyelvlecke román anyanyelvűeknek. Szórvány Alapítvány. Temesvár.
- Gábor Felícia 2019. Csángó élet. Magyar Napló Kiadó
- Magyari Sára 2020. Nyelvi revitalizáció a fakultatív oktatás tükrében. In: Istók Béla – Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs (szerk.): Tankönyvkutatás – fordított tankönyvek – kétnyelvűség. Selye János Egyetem Tanárképző Kara Komárom. 99–104.
- Majzik Tamás - Oktatási robotokkal támogatott magyar órák. Magiszter, 2020.

Segédanyagok, hangfelvételek, szövegek, munkalapok

- <http://magyarora.com/magyar/index.html>
- Kérem a következőt! (Dr. Bubó): <https://www.youtube.com/watch?v=OFjuEnt3kVg>
- Macskafogó (1986) – magyar-német-kanadai animációs film:
<https://www.youtube.com/watch?v=6WJxaSfAFXy>
<https://fakultativ.integratio.ro>
- Balogh Andrea – Magyari Sára 2010. Nyelvi szintfelmérő tesztgyűjtemény (Culegere de teste de competență lingvistică în limba maghiară). Ed. AEGIS, Timișoara.

MÓDSZERTANI JAVASLATOK

Magyar anyanyelvet tanítani román tannyelvű környezetben, egyike azoknak a ritka, nemes és fölöttébb nehéz feladatoknak, amelyre nincsenek külön felkészítve a pedagógusok. Ez a tanterv ennek a feladatnak a megszervezésében, sikeres lebonyolításában nyújt támaszt mindazoknak, akik ilyen formában, eltérő nyelvi kompetenciákkal rendelkező tanulóknak tanítják (esetenként vissza) a magyar anyanyelvet. Az anyanyelvnek elsődleges szerepe van a tanulók személyiségformálásában, a nemzeti és kulturális identitás megőrzésében, egyes tudományos elsajátítások verbalizálásában, a szóbeli és írásbeli kommunikációs készségek, képességek fejlesztésében. A magyar anyanyelv tanításának célja, hogy a román tannyelvű oktatásban, román nyelvi környezetben élő tanulók képesek legyenek magyar nyelven kommunikálni, sajátítsák el a magyar irodalmi és kommunikációs műveltség alapjait.

A román tannyelvű osztályokban tanuló diákoknak készült tanterv a funkcionális nyelvhasználatot célozza meg, *a helyileg használt nyelvi változat* aktív használatán, a szunnyadó nyelvi ismeretek aktivizálásán keresztül, egy nyelvi revitalizációs folyamat elindításával. Javasolt először a szókincs megalapozása, ennek bővítése. Bármelyik szinten vagy akármelyik osztályban érdemes az első órák keretében röviden átvenni a hangok, betűk ismeretét, először azokkal a betűkkel mondjanak vagy írjanak szavakat, amelyeket ugyanúgy írnak és ejtenek, mint a román ábécében. Majd térjünk rá azokra a hangokra, betűkre, amelyeket ugyanúgy írnak, mint a román ábécében, de másképpen ejtik, rögzítsünk minél több szót ezekkel is. Majd következzenek a magyar ékezetes betűk, készüljünk olyan szavakkal, amelyeket a helyi nyelvjárásból ismernek, ezeket is gyűjtjük össze. Különös hangsúlyt kell fektetni a kétjegyű és az egyetlen háromjegyű mássalhangzó gyakorlására, olyan szavak segítségével, amelyeket ismernek, ismerhetnek.

A differenciált oktatás, az egyéni különbségek figyelembevétele különösen nagy hangsúlyt kap a magyar anyanyelv oktatása román tannyelvű iskolákban folyamatban. Az osztályok összetétele általában nem szimultán, de az anyanyelv oktatására jóváhagyott csoportok összetétele már az lesz. A tanulók különböző nyelvi kompetenciákkal rendelkeznek, ezért az irodalmi köznyelv kifejezései mellett, ezek helyi tájnyelvi megfelelőit ajánlott használni. Korábbi ismereteikre támaszkodva körül kell írni a számukra értelmetlen szót, megtalálni a tanulók által ismert szinonimát, de végső esetben használhatjuk a román megfelelőjét is. A tanulókkal létesített mindennapi kommunikációban tudatosan törekedni kell arra, hogy a magyar oktató magyarul szóljon a diákokhoz, és a fentebb vázolt fokozatosságot érvényesítve irányítsa a beszélgetést. A kommunikációban résztvevő felek komfortérzetéből kifolyólag aránylag gyorsan kialakulhat egy átmeneti időszak, amikor az oktató magyarul kérdez, de a diák románul felel, ami már jó visszajelzés lesz arra, hogy megérti a közlést. A tanterv sikeres gyakorlatba ültetése feltételezi a helyi nyelvváltozat és a román nyelv alapos ismeretét.

A magyar nyelv és irodalom (anyanyelv) tantárgyi program továbbra sem tartja fontosnak a nyelvi terminusok fogalmi elsajátítását, ezért minimalizálni kell a grammatikai kifejezések használatát. Néhányuk ismerete azonban elengedhetetlen, ilyenkor a témákhoz fűzött grammatikai magyarázat legyen egyszerű és rövid.

Erősen javasolt az oktatási folyamat olyan kalendarisztikus megtervezése, ami illeszkedik az egyházi ünnepekhez, hagyományokhoz, népszokásokhoz, valamint az évszakokhoz. A pedagógusoknak mindenképpen hasznos lesz a néprajzi ismeretek kiegészítése, a felsorolt egyházi ünnepek, hagyományok és népszokások ismerete. Az audiovizuális szemléltető eszközök segítségével ezeket könnyen és élethűen lehet megidézni, törekedjünk a modern oktatási segédeszközök széleskörű használatára (okostábla, telefon, táblagép, oktatási programok, oktatási robotok). A nyelvjárást, régi szokásokat, népi hagyományokat nem csak hagyományos módszerekkel lehet tanítani, vegyük figyelembe korunk igényeit, alkalmazzunk új pedagógiai módszereket és eljárásokat, játékos és változatos feladatsorokat.

A szóbeli kommunikáció mellett írott szövegekkel dolgozva, fontos a különböző szövegértési feladatsorok megoldása. A pedagógusok törekedjenek arra, hogy VIII. osztály végére a tanulók legyenek képesek magyar tannyelvű líceumban folytatni tanulmányaikat, olvasás- íráskészségüket, képességüket ennek megfelelően fejlesszük (beszédkészség, szóbeli és írásbeli szövegek megértése és alkotása, kapcsolatfelvétel, kapcsolattartási képességek, figyelem a beszélgetőtársra, a gondolatok, információk, érzelmek és vélemények egyszerű, érthető közlése, a szókincs aktív használata, saját

vélemények megfogalmazása). Ilyen esetben felzárkóztató tevékenységek segítségével térnek át a nyelvváltozatban használt szavakról, kifejezésekről, mondatszerkezetekről a köznyelvben használt sztenderdre.

A tanterv 100-500 szavas (V. osztályban a 100-200 szavas terjedelmű, VI. osztályban a 200-300, VII. osztályban a 300-400 és VIII. osztályban a 400-500 szavat tartalmazó szövegekkel javasolt dolgozni) terjedelmű szövegek olvasását, alaposabb tanulmányozását javasolja, a tanulók képességétől függően, ezek között mindenképpen legyen saját kultúrájukból származó olvasmány (részlet), de vigyünk be a klasszikus magyar irodalmi alkotásokból is szövegrészleteket, amelyek terjedelme ne haladja meg az egy oldalt. Javasolt olyan szövegek előkészítése a magyar anyanyelv órákra, amelyek megengedik, hogy a pedagógus testre szabja tanítványainak. Ki kell cserélni a diákok számára ismeretlen szavakat, be kell helyettesíteni az általuk ismert helyi kifejezéssel, vagy ezek ismertebb rokon értelmű megfelelőjével. Rövid, egyszerű mondatokat kell használni, lehetőleg olyan szórenddel megfogalmazva, amelyhez szokva vannak.

Különösen fontos feladat a tanulók nyelvismereti szintjének megfelelő tanterv kiválasztása és az életkori sajátosságaikhoz igazodó tanulási tartalmak társítása. Előzetes felmérés alapján, a pedagógus nem feltétlen a tanuló korosztályának megfelelő tantervet fogja használni, hanem a nyelvi állapot, a tanulók nyelvismeretének mértéke lesz a mérvadó, ehhez választja ki az érvényben lévő tantervek közül azt, amelyik leginkább megfelel a tanulók anyanyelvi ismereteinek bővítéséhez. Pontosabban, indokolt esetben használhatja VII. osztályban is a IV. osztályos tantervet, különösen figyelve arra, hogy a tanulók életkori sajátosságaiknak megfelelő, érdeklődési szintjükre stimuláló hatással bíró tanulási tartalmakkal töltsen fel az alacsonyabb követelményekkel bíró, „kezdőbb” tantervet. Összefoglalva, az (kor)osztályokra kidolgozott tanterveket kell esetenként hozzárendelni a tanulók különböző nyelvismereti szintjeihez.

A magyar nyelv és irodalom tanterv követelményeinek minél eredményesebb megvalósítása érdekében, a pedagógusnak használnia kell mindazokat a korábbi szöveggyűjteményeket, feladatgyűjteményeket, alkalmasnak ítélt tankönyveket, amelyek a bibliográfiában szerepelnek. A tankönyv, vagy a digitális tankönyv, egyike a tanítás-tanulás-értékelés során használt taneszközöknek. A tankönyvben megtalálható tartalmakat, a pedagógusnak kell megfelelően alkalmazni, a differenciált oktatás eszközeivel élve az osztály/csoport igényeihez igazítani. Vigyázni kell arra, hogy a tanulók a tanév végére minden részletes követelményt kielégítő szinten teljesítsenek.

Az anyanyelv oktatása rengeteg felkészülést, folyamatos kreativitást, rendszeres innovációt igényel. Figyelni kell az egyensúlyra, mindig a helyi körülményekre és lehetőségekre kell reagálni, ezek alapján kell a pedagógusnak testreszabni, a részletes követelményeket és a tartalmakat összehangolni. Vigyázni arra, hogy a tanulókat ne terhelje túl az anyanyelv tanulmányozása, de ugyanakkor folyamatosan facilitálja, stimulálja őket a legérdekesebb interaktív és tanulóközpontú módszerekkel.

Munkacsoport

Balogh Kinga	Sárközüjlaki Petőfi Sándor Általános Iskola, Szatmár megye
Fisár Erika	Szatmárnémeti Kölcsey Ferenc Főgimnázium, Szatmár megye
Jánó-Petneházy Ibolya	Igazfalvi Általános Iskola, Temes
Márton Attila	„Georgeta J. Cancicov” Technológiai Líceum - Parincea (Lábnyik struktúra), Bákó megye
Molnos Ildikó	Temesvári Bartók Béla Elméleti Líceum, Temes megye
Nagy Anikó	Aradi Aurel Vlaicu Általános Iskola, Arad megye
Nyisztor Margit	Bákó megyei Tanfelügyelőség, Bákó megye
Pataki Ida	Zilahi „Simion Bărnuțiu” Általános Iskola, Szilágy megye
Rákosi Réka - Renáta	Oktatási Minisztérium Kisebbségi Osztály, Bukarest

MINISTERUL EDUCAȚIEI

**Programa școlară
pentru disciplina****Limba și literatura română
pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară
Filieră teoretică și filieră vocațională – ciclul superior al liceului
Trunchi comun (TC) și curriculum diferențiat (CD*)****Clasele a XI-a și a XII-a****București
2023**

NOTĂ DE PREZENTARE

Programele școlare pentru disciplina *Limba și literatura română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară* din ciclul superior al liceului au la bază *planurile-cadru de învățământ în vigoare* pentru filiera teoretică și filiera vocațională, la fel ca în cazul *Limbii și literaturii române* ca limbă maternă.

Actualele programe vin ca o continuare firească a programelor destinate ciclului inferior al liceului, în care predarea limbii și a literaturii române este concepută din perspectiva limbii române ca limbă nematernă (RLNM). Mai precis, având în vedere că, în programa pentru clasa a X-a, conceperea competențelor generale și specifice, dar și propunerile de conținuturi și activități de învățare s-au făcut prin corelare cu nivelurile de competență lingvistică B2, respectiv B2+, descrise în *Cadrul european comun de referință pentru limbi* (CECRL), în mod firesc, programele destinate claselor a XI-a și a XII-a sunt corelate cu nivelul C1. Acesta se apropie foarte mult de nivelul vorbitorului nativ educat, dar, bineînțeles, păstrează în descriere elementele specifice achiziției unei limbi nematerne.

Așadar, fiind concepute tot pentru vorbitorii nonnativi, și actualele programe au la bază perspectiva *comunicativ-funcțională*, completată de cea *acțională*, unde elevul este considerat un actor social, care trebuie să-și formeze, pe întreg parcursul procesului său de școlarizare, toate competențele necesare unei bune integrări în mediul sociocultural în care trăiește. Din acest motiv, și programele pentru ciclul superior urmăresc axarea procesului de predare-învățare-evaluare a limbii și a literaturii române pe formarea competenței comunicative generale în limba română în context plurilingv și pluricultural, și nu pe transmiterea și memorarea de conținuturi. În această privință, se respectă în continuare *criteriul autenticității*, care vizează conceperea unor activități de învățare cât mai apropiate de cele pe care elevul le desfășoară în viața reală, în diverse contexte.

Ținând cont că principalele repere care organizează programele pentru RLNM sunt descriptorii de la nivelul C1 din *Cadrul european comun de referință pentru limbi* (CECRL) și din *Companion Volume* (suplimentul la CECRL, publicat în 2018), discutați deja în detaliu cu cadrele didactice din cadrul proiectului LRMIN¹, în actualele propuneri apar și elemente de noutate, care decurg, în mod logic, din specificul acestui nivel. Astfel, odată ajunși la nivelul C1 de competență lingvistică, elevii sunt capabili să recepteze și să producă texte mai lungi, mai complexe și mai abstracte decât la nivelurile anterioare. Teoriile cognitive din didactica limbilor arată că deținerea unui nivel de competență lingvistică mai ridicat, apropiat de cel al vorbitorului nativ, permite, în general, realizarea unor operații cognitive mult mai complexe și în limba nematernă. Astfel, și în cazul RLNM, cresc semnificativ viteza și capacitatea de procesare a informației dintr-o gamă largă de texte orale sau scrise, cu o structură complexă, cu un număr mare de noțiuni abstracte sau de expresii colocviale și/sau idiomatice. Elevul poate să facă diferite tipuri de inferențe pentru a identifica sensurile implicite dintr-un text, inclusiv sensul metaforic al cuvintelor și al expresiilor idiomatice. De asemenea, poate să recunoască și să exprime nuanțe fine de sens, fiind capabil să identifice o gamă variată de atitudini, emoții (ironie, umor, ezitare etc.).

Pornind de la aceste caracteristici fundamentale ale vorbitorului de nivel C1, cele două programe introduc o serie de competențe specifice noi, al căror grad de complexitate crește de la o clasă la cealaltă și care sunt corelate cu gradul de dificultate al textelor cu care se lucrează. Cu toate acestea, o competență nou introdusă, precum *Identificarea trăsăturilor specifice diferitelor tipuri de discurs*, nu vizează memorarea și redarea unor definiții și conținuturi teoretice, ci lărgirea și aprofundarea perspectivei de înțelegere a mesajului unui text oral sau scris, cu ajutorul unor informații despre specificul diferitelor tipare discursive (narativ, liric sau dramatic). Asemenea elemente le vor permite elevilor: să stabilească diverse corelații între mesajul textului literar și experiențele sau cunoștințele lor anterioare despre lume și viață; să compare diferitele texte literare/nonliterare în ceea ce privește temele/subiectele abordate și tiparele discursive utilizate; să recunoască relațiile dintre o operă studiată și contextul cultural în care a apărut aceasta; să reutilizeze toate aceste cunoștințe pentru a fi capabil să producă, la rândul lui, texte orale și scrise din ce în ce mai complexe și mai bine documentate, adaptate diferitelor situații de comunicare.

¹ „Competență și eficiență în predarea limbii române copiilor și elevilor aparținând minorităților naționale din România”.

Prin urmare, deoarece elevii dețin un nivel de competență lingvistică superior și în RLNM, pe lângă textele nonliterare care aveau o pondere însemnată în programele din ciclul inferior al liceului și care sunt păstrate și aici, cu rolul de a introduce elevul într-o nouă temă-cupolă și de a-l ajuta să aibă o trecere lină, din punct de vedere lingvistic, de la nivelul B2+ la C1, considerăm că se poate intensifica lucrul cu textul literar, comparativ cu ciclul inferior al liceului. Dar, selecția textelor de acest tip trebuie făcută cu mare atenție, ținându-se cont de nivelul de competență al elevilor. Astfel, în clasa a XI-a, se va urmări ca, din punct de vedere lingvistic, nivelul de dificultate al textelor selectate să fie mai scăzut comparativ cu cele propuse în clasa a XII-a, iar activitățile de învățare să fie modelate în funcție de competențele specifice formulate, gradat, în programe, pentru fiecare dintre cele două clase.

Însă nu doar un nivel de competență crescut este singurul argument pentru care se recomandă acordarea unui spațiu mai generos textului literar. De câteva decenii bune, pe terenul predării limbilor se vehiculează conceptul de *didactica limbilor-culturi*, prin care profesorii de limbi sunt sensibilizați în legătură cu faptul că o limbă nu poate fi predată separat de cultură și că aceasta din urmă nu trebuie privită doar ca un *supliment al spiritului*. Dimpotrivă, se subliniază ideea că limba este impregnată de cultură, la toate nivelurile. De pildă, perspectiva lexiculturală relevă faptul că încărcătura culturală este mai evidentă în sectorul vocabularului. Or, ținând cont că, la nivelul C1, din punct de vedere lingvistic, se lucrează în special pe palierul expresiilor idiomatice, este evident că aici se poate urmări cel mai ușor implicul cultural. Dar, componenta culturală transpare și la nivelul convențiilor și al comportamentelor pe care le implică fiecare situație de comunicare, în funcție de context și de statutul interlocutorului. Prin urmare, predarea limbii și a literaturii române trebuie să aibă în vedere și formarea competenței socioculturale.

Plasarea predării disciplinei în acest cadru cultural extrem de generos permite și o altă libertate de care profesorul de limba și literatura română trebuie să profite, și anume, valorificarea celorlalte domenii ale culturii, complementare literaturii (cinematografie, teatru, arte plastice, muzică etc.). Acestea pot fi utilizate fie pentru a asigura introducerea într-o nouă arie tematică, pe care o vom aprofunda, mai apoi, cu ajutorul textelor literare, fie pentru a transfera reflecțiile generate de lectura textului literar asupra acestor domenii ale culturii, ca și asupra propriilor experiențe de viață ale elevului. Astfel, vom asigura o predare integrată a limbii și a culturii, fără să uităm nicio clipă că literatura, ca artă a cuvântului, reprezintă o formă privilegiată care se cuvine a fi exploatată în predarea unei limbi. Dincolo de toate acestea, trebuie să urmărim însă și realizarea unui scop educațional general-uman: formarea competenței culturale, în cel mai complex sens al cuvântului. Mai exact, vizăm formarea unei ființe umane educate, capabilă: să recunoască și să respecte diferențele culturale (dimensiunea multiculturală); să descrie și să prezinte specificul acestor culturi (dimensiunea metaculturală); să recunoască rolul interacțiunii, al schimbului de idei și de valori cu o altă cultură în îmbogățirea propriei viziuni despre lume (dimensiunea interculturală); să identifice valori general-umane prezente în diferite culturi, din diferite epoci (dimensiunea transculturală); să gestioneze adecvat, ca un veritabil mediator, orice posibile neînțelegeri apărute pe fondul interacțiunilor interculturale (medierea culturală).

Pentru a scoate în evidență această viziune culturală asupra predării limbii și literaturii române elevilor aparținând minorităților naționale, propunem subsumarea activităților de învățare unor teme-cupolă, în număr de trei, care rămân aceleași, în ambele clase, și care pot fi abordate în orice ordine dorește profesorul: *Experiențe fundamentale ale existenței, Subiect și alteritate, Tradiție și modernitate*.

Această organizare tematică a procesului de predare-învățare poate asigura deplasarea accentului de pe livrarea unor conținuturi (autori/opere/cunoștințe de teorie literară etc.), pe formarea unei competențe comunicative care integrează competența culturală, în toate componentele sale, menționate mai sus). În acest mod, elevul din ciclul superior al liceului va fi capabil să trateze aprofundat, în scris sau oral, oricare dintre cele trei teme, valorificând textele nonliterare (articole de ziar/enciclopedie, interviuri, memorii, corespondență, eseuri etc.), literare (aparținând atât autorilor canonici, cât și altor autori români), dar și informații preluate din celelalte compartimente culturale. Toate acestea vor putea fi relaționate cu propriile experiențe de viață, elevul lărgindu-și, astfel, orizontul de cunoaștere și de înțelegere a lumii, devenind o ființă culturală, capabilă să se integreze în mediul sociocultural românesc și să facă față tuturor situațiilor de comunicare pe care le presupune existența într-un mediu plurilingv și pluricultural.

În ceea ce privește numărul și tipul de texte, recomandările sunt foarte clare: pe lângă textul nonliterar, ales ca modalitate de „intrare” într-o nouă temă, se va selecta minimum un text literar aparținând unui autor canonic. În acest fel, în fiecare dintre cele două clase există obligativitatea de a se studia minimum trei texte din patrimoniul școlar, adică un total de șase texte. Pe lângă acestea, profesorul are deplina libertate de a alege și texte aparținând altor autori români, în funcție de preferințele proprii, de nivelul elevilor și, mai ales, de interesul lor pentru un anumit autor/o anumită operă (sugestii în acest sens se regăsesc în secțiunea *Conținuturi*, respectiv în *Lista orientativă de autori români*), ca și în *Anexa* de la

Sugestiile metodologice, unde se propune, cu titlu de exemplificare, inclusiv o posibilă formulă de combinare a textelor sub cupola aceleiași teme. Mai mult, în cazul curriculumului diferențiat (CD), pot fi introduse și texte de critică literară, selectate, evident, tot în funcție de nivelul de competență lingvistică al elevilor, cu scopul de a aprofunda perspectiva de înțelegere a textelor, și nu de a reda cu fidelitate definiții și diverse teorii.

După cum reiese din cele spuse până aici, noile programe destinate ciclului superior al liceului respectă și un alt principiu de bază din didactica limbilor, inclus și printre recomandările proiectului CRED, și anume *centrarea întregului proces educativ pe elev*. Așadar, avem, și de această dată, un *curriculum flexibil*, care permite adaptarea activităților de învățare la caracteristicile de vârstă ale elevilor, la stilurile de învățare, la nevoile, interesele și aptitudinile acestora, dar, mai ales, la nivelul lor de competență lingvistică, respectându-se diversitatea etnoculturală. O garanție a maximei deschideri a acestei propuneri curriculare o constituie posibilitatea de a se lucra în continuare cu diverse tipuri de texte nonliterare, dar și listele extinse de autori – având un caracter pur orientativ –, de unde, ținând cont de toate variabilele menționate, profesorii pot alege cele mai potrivite texte pentru elevii lor, astfel încât lectura să devină o cale de îmbogățire spirituală a elevului, de lărgire a orizontului său de cunoaștere, dar, mai cu seamă, o activitate plăcută, care să le dezvolte dragostea pentru carte și pentru cuvântul scris, în general, și nu doar o activitate școlară necesară. Rămâne însă esențial ca, și în abordarea acestor texte, să se păstreze cei trei pași specifici activităților de receptare orală și scrisă, meniți să simplifice accesul elevului la sens: preascultarea/prelectura, ascultarea/lectura propriu-zisă și postascultarea/postlectura.

Pentru a putea concepe adecvat activitățile de învățare, nu trebuie să pierdem din vedere obiectivele generale subliniate în aceste rânduri, fiindcă ele orientează întregul proces de proiectare, implementare și evaluare a curriculumului. De asemenea, ne ajută să construim parcursuri de învățare flexibile, coerente și personalizate, prin adaptarea permanentă la profilul claselor de elevi cu care lucrăm, fapt ce va conduce și la asigurarea egalității de șanse.

Structura programelor școlare pentru disciplina *Limba și literatura română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară* – filiera teoretică și filiera vocațională, ciclul superior al liceului, clasele a XI-a și a XII-a – include, după *Nota de prezentare*:

I. *Competențele generale*, identice cu cele din ciclul inferior al liceului, întrucât acestea reprezintă activitățile fundamentale din schema generală a comunicării realizată în didactica limbilor, la nivel european, și publicată în cel mai recent document, *Companion Volume*:

1. *receptarea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare*
2. *producerea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare*
3. *interacțiunea orală și scrisă*
4. *medierea culturală în context plurilingv și pluricultural*

II. *Competențe specifice*, unde se dau exemple de *activități de învățare*, menite să asigure formarea competențelor generale și sunt specificate atât obiectivele urmărite, cât și rezultatele la care trebuie să ajungă elevul la sfârșitul liceului.

III. *Conținuturi*, unde sunt trasate câteva direcții, pentru a orienta profesorul în procesul de proiectare a activităților didactice menite să dezvolte competențele specifice și generale.

IV. *Sugestii metodologice*, unde este cuprinsă o serie de recomandări generale, precum și o *Anexă* care sugerează posibile rețele de texte pentru fiecare dintre cele trei teme-cupolă propuse în programă, precum și cele trei etape care ar trebui parcurse în abordarea fiecărei teme: explorare, aprofundare și reflecții asupra acesteia.

Bineînțeles că profesorul are, însă, libertatea deplină de a selecta orice alte texte din listele orientative extrem de generoase propuse în anexă, cu condiția ca ele să fie adaptate profilului claselor de elevi cu care lucrează și, bineînțeles, ca acesta să citească atent programele, pentru a înțelege spiritul în care au fost concepute.

COMPETENȚE GENERALE

- 1. Receptarea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare*
- 2. Producerea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare*
- 3. Interacțiunea orală și scrisă*
- 4. Medierea culturală în context plurilingv și pluricultural*

**PROGRAMA ȘCOLARĂ
PENTRU LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ
PENTRU ȘCOLILE ȘI SECȚIILE CU PREDARE ÎN LIMBA MAGHIARĂ
FILERA TEORETICĂ ȘI Vocațională**

**COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚATE
CLASA A XI-A**

1. Receptarea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare
<p>1.1. Înțelegerea globală a mesajului oral sau scris, pe subiecte abstracte și complexe, din diverse sfere de interes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>deducerea contextului în care au loc diferite tipuri complexe de comunicare în mesajul audiat/citit</i> • <i>sesizarea diferențelor dintre elementele care formează imaginea de ansamblu a textului literar sau nonliterar</i> • <i>înțelegerea ideilor principale dintr-un discurs extins, pe subiecte abstracte, complexe sau nefamiliare, din diverse sfere de interes (texte literare, prelegeri, discuții, dezbateri, interacțiuni complexe între alte persoane)</i>
<p>1.2. Identificarea unor informații esențiale dintr-un discurs oral sau scris extins, pe teme abstracte și complexe, din diverse sfere de interes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>identificarea unor informații esențiale și de detaliu din diferite tipuri de texte lungi și complexe, care pot apărea în sfera socială, academică sau profesională, identificând detalii subtile, inclusiv atitudini și opinii implicite sau direct exprimate</i> • <i>evidențierea elementelor cu ajutorul cărora se asigură coeziunea și coerența discursului</i> • <i>deducerea din context a înțelesului unor cuvinte și expresii colocviale/argotice/idiomatice dintr-un mesaj oral sau scris</i> • <i>recunoașterea organizării logice a unui text literar sau nonliterar lung și complex</i>
<p>1.3. Sesizarea deosebirii dintre ambiguitate și claritate într-un mesaj oral sau scris, pe subiecte abstracte și complexe, din diverse sfere de interes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>identificarea surselor umorului, ale ironiei etc., dintr-un discurs pe teme abstracte și complexe</i> • <i>extragerea unor informații specifice din anunțuri publice de o slabă calitate a înregistrării sau distorsionate (audio și/sau vizual), de exemplu dintr-o stație, pe un stadion sau dintr-o înregistrare veche</i> • <i>identificarea atitudinii fiecărui vorbitor, într-o discuție animată, articulată într-un ritm natural și caracterizată prin întreruperi, digresiuni și exprimări colocviale, într-un stil familiar (ironie, ezitare, nesiguranță etc.)</i> • <i>înțelegerea unei game largi de materiale înregistrate sau transmise în direct, inclusiv într-un limbaj nonstandard și identificarea unor detalii subtile, de exemplu atitudini sau relații interpersonale</i>
<p>1.4. Identificarea trăsăturilor specifice diferitelor tipuri de discurs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>stabilirea unor corelații între mesajul textului literar și experiențele sau cunoștințele anterioare ale receptorului</i> • <i>sesizarea diferențelor dintre temele/subiectele abordate în diverse texte literare, prin lectura comparată a acestora</i> • <i>identificarea specificului discursului narativ, liric, dramatic, pentru înțelegerea adecvată a mesajului unui text oral sau scris</i> • <i>recunoașterea relațiilor dintre o operă studiată și contextul cultural în care a apărut aceasta</i>
<p>1.5. Realizarea lecturii unor texte literare/nonliterare pe teme abstracte și complexe, ca activitate independentă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>realizarea de inferențe sau de supoziții, pornind de la titlul textelor literare și nonliterare</i> • <i>recunoașterea unor varietăți de texte literare și nonficționale contemporane, prin identificarea sensurilor și a ideilor implicite</i> • <i>lectura integrală a unor opere reprezentative/semnificative pentru diferite tipare textuale/tipuri discursive</i>

2. Producerea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare
<p>2.1. Susținerea unui monolog: descrierea experiențelor, oferirea de informații, argumentarea unui punct de vedere pe subiecte abstracte și complexe, pornind de la texte nonliterare și literare:</p> <ul style="list-style-type: none"> descrierea experiențelor: <ul style="list-style-type: none"> <i>descrierea clară și detaliată a unor experiențe variate și complexe, integrând diverse subteme, exemple relevante, comentarii și concluzii adecvate</i> <i>exprimarea și explicarea clară, detaliată, a sentimentelor și a reacțiilor provocate de diferite evenimente și experiențe sau legate de lectura unor texte nonliterare și literare</i> <i>relatarea detaliată, clară, în ordine cronologică, a unor întâmplări complexe întâlnite în texte nonliterare și literare</i> oferirea de informații: <ul style="list-style-type: none"> <i>transmiterea unor informații detaliate, a unor sfaturi complexe pe teme din diferite domenii de interes</i> <i>explicarea unor proceduri complexe</i> <i>prezentarea clară și detaliată a unor instrucțiuni complexe</i> argumentarea unui punct de vedere: <ul style="list-style-type: none"> <i>construirea sistematică a unor argumente, contraargumente și explicații clare, referitoare la diferite teme cu un grad înalt de complexitate</i> <i>susținerea unor argumente/contraargumente, evidențiind exemplele relevante și formulând o concluzie adecvată, legate de lectura unor texte nonliterare și literare</i> <i>construirea unei serii de argumente justificate, luând în considerare perspectiva interlocutorului</i>
<p>2.2. Susținerea unui discurs public, pe subiecte abstracte și complexe, din diverse sfere de interes: anunțul și expunerea adresate unui auditoriu:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>susținerea unei prezentări detaliate, pregătite în prealabil, pe teme complexe și variate, pornind de la texte nonliterare și literare, comparând și evaluând diverse propuneri și argumente alternative</i> <i>susținerea constantă a unei expuneri spontane, fluente și clare, referitoare la o temă întâlnită în textele nonliterare și literare</i> <i>gestionarea cu spontaneitate și cu efort minim a obiecțiilor și a întrebărilor adresate de către auditoriu</i>
<p>2.3. Producerea unui text scris: scrierea creativă (relatarea unor experiențe) și redactarea de eseuri sau rapoarte din diverse sfere de interes sau pornind de la texte literare și nonliterare:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>redactarea unor texte clare, detaliate, bine structurate, într-un stil bine definit, personal, pe teme complexe, din diverse sfere de interes, sau bazate pe experiențele de lectură</i> <i>prezentarea scrisă a unor evenimente reale sau imaginare, într-un stil bine definit, personal, prin sintetizarea informațiilor și a argumentelor provenite din diverse surse</i> <i>scrierea unui eseu structurat pe o temă complexă, din diverse sfere de interes sau legată de texte nonliterare și literare, prin expunerea și susținerea punctului de vedere personal, argumentând și aducând exemple relevante</i>
<p>2.4. Prezentarea orală sau scrisă a semnificațiilor explicite și implicite ale textului nonliterar/literar, transpunând informațiile dintr-un tip de comunicare într-altul:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>transpunerea mesajului unui text oral într-o relatare/prezentare scrisă</i> <i>dramatizarea unui text narativ</i>
<p>2.5. Utilizarea strategiilor de producere orală și scrisă:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>planificarea mesajului oral sau scris, pe teme complexe, în acord cu scopul și cu contextul comunicării, având în vedere posibilitatea apariției unor situații/reacții neașteptate</i> <i>utilizarea strategiilor compensatorii în diferite situații de comunicare, apelând la expresii/sintagme colocviale sau la termeni de specialitate</i> <i>monitorizarea conștientă a erorilor, în vederea asigurării acurateței propriului mesaj</i>

3. Interacțiunea orală și scrisă
<p>3.1. Participare la interacțiuni orale, pe subiecte abstracte și complexe, din diverse sfere de interes sau pornind de la texte literare și nonliterare:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>participarea la conversații informale și formale complexe, utilizând un limbaj fluent, spontan, prin compararea diferitelor informații/opinii și opțiuni</i> <i>comentarea spontană a opiniilor interlocutorului, în situații nefamiliare de comunicare, formulând întrebări spontane, explicații și argumente clare</i> <i>acordarea/luarea unui interviu cu naturalețe, pe teme complexe din sfera socioculturală și profesională</i>
<p>3.2. Participarea la interacțiuni scrise, în probleme complexe și abstracte sau pornind de la texte literare și nonliterare:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>redactarea corespondenței tradiționale și online, pe teme complexe și abstracte sau din domeniul cultural, prin utilizarea expresiilor colocviale/a formulelor de adresare formală/a structurilor convenționale: scrisori, adrese și e-mailuri pe teme culturale</i> <i>utilizarea clară și precisă a limbii în corespondența personală: descrierea detaliată a experiențelor legate de diferite evenimente culturale, solicitarea cu precizie a unor clarificări suplimentare</i> <i>realizarea unei interacțiuni scrise complexe în mediul virtual, valorificând diverse elemente culturale, exprimând diferite nuanțe de sens și respectând registrul lingvistic adecvat și etica redactării</i>
<p>3.3. Utilizarea eficientă a strategiilor de interacțiune orală și scrisă:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>solicitarea și preluarea spontană a cuvântului, folosind mijloace de exprimare potrivite, într-o conversație în pereche sau în grup</i> <i>utilizarea strategiilor de cooperare în situații de comunicare pe teme complexe</i> <i>evaluarea și sintetizarea conceptelor-cheie și a ideilor fundamentale dintr-un anumit stadiu al interacțiunii orale/scrise și propunerea de soluții pentru etapele următoare</i> <i>solicitarea unor explicații sau clarificări suplimentare pentru situațiile echivoce dintr-o interacțiune scrisă/orală</i>

4. Medierea în context plurilingv și pluricultural
<p>4.1. Facilitarea adecvării strategiilor de lectură la specificul textelor literare studiate, în vederea înțelegerii și a interpretării personalizate a discursului narativ, dramatic și liric:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>dezbateră textelor studiate cu privire la modul în care se reflectă o idee/temă sau un motiv literar în mai multe opere literare aparținând discursului epic, liric și/sau dramatic</i> <i>interpretarea aceluiași text în funcție de mai multe chei de lectură (titlu, incipit, simbol central, personaje etc.)</i>
<p>4.2. Facilitarea identificării relațiilor dintre o operă studiată și contextul cultural în care a apărut aceasta, în scopul valorificării valențelor cultural-identitare ale literaturii române, prin referire la curente literare/culturale:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>identificarea particularităților unor texte literare aparținând aceluiași curent literar/context cultural</i> <i>dezbateră textelor studiate cu privire la modul în care se reflectă o idee/temă sau un motiv literar în mai multe opere literare aparținând unor epoci sau spații culturale diferite</i>
<p>4.3. Facilitarea comunicării în contexte care actualizează diverse puncte de vedere în interpretarea textelor literare:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>interpretarea aceluiași text în funcție de mai multe perspective de lectură (tematică, structurală, contextuală, personală)</i>
<p>4.4. Identificarea referințelor socioculturale și sociolingvistice la care face trimitere un text literar/nonliterar, în scopul medierii neînțelegerilor și al eliminării ambiguităților:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>identificarea resurselor care pot fi utilizate în vederea clarificării sau a îmbogățirii cunoștințelor referitoare la diverse noțiuni de istorie, teorie și critică literară sau de retorică și stilistică</i>
<p>4.5. Manifestarea sensibilității și a respectului față de alteritate, în scopul recunoașterii diversității culturale prin valorificarea textelor literare și nonliterare din cultura română, în raport cu cele din alte spații culturale:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>realizarea unui portofoliu cu tema „Modul de reflectare a unei idei sau a unei teme în mai multe opere literare din spații culturale diferite”</i>

**PROGRAMA ȘCOLARĂ
PENTRU LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ
PENTRU ȘCOLILE ȘI SECȚIILE CU PREDARE ÎN LIMBA MAGHIARĂ
FILERA TEORETICĂ ȘI Vocațională**

**COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚATE
CLASA A XII-A**

1. Receptarea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare
1.1. Înțelegerea globală a mesajului oral sau scris, în texte literare și nonliterare abstracte: <ul style="list-style-type: none"> deducerea contextului în care au loc diferitele tipuri complexe de comunicare în mesajul audiat/citit compararea informațiilor care formează imaginea de ansamblu a textului literar și nonliterar abstract înțelegerea ideilor principale din texte literare și nonliterare abstracte, cu o structură complexă și cu un număr mare de expresii și exprimări colocviale înțelegerea unei game largi de texte lungi și complexe și recunoașterea variațiilor subtile de stil, precum și a sensurilor implicite și explicite
1.2. Identificarea unor informații esențiale dintr-un discurs oral sau scris extins, pe teme abstracte și complexe: <ul style="list-style-type: none"> deducerea din context a înțelesului unor elemente necunoscute dintr-un mesaj oral sau scris identificarea unor detalii de finețe și a sensurilor implicite/exprimate metaforic din diferite tipuri de texte literare și nonliterare abstracte evidențierea elementelor cu ajutorul cărora se asigură coeziunea și coerența recunoașterea organizării logice a unui text literar sau nonliterar abstract, inclusiv a celor cu un grad înalt de metaforizare
1.3. Sesizarea deosebirii dintre ambiguitate și claritate într-un mesaj oral sau scris, în texte literare și nonliterare abstracte: <ul style="list-style-type: none"> înțelegerea glumelor și a aluziilor, dintr-un discurs pe teme abstracte și complexe extragerea unor informații specifice din orice tip de discurs transmis direct sau înregistrat, articulat într-un ritm natural identificarea implicațiilor socioculturale din majoritatea conversațiilor colocviale, articulate într-un ritm natural înțelegerea prelegerilor și a prezentărilor în care se utilizează diferite tipuri de limbaje: specializat, colocvial, regional sau a corespondenței formale specializate, pe o temă complexă
1.4. Analiza trăsăturilor specifice diferitelor tipare textuale/tipuri de discurs: <ul style="list-style-type: none"> stabilirea unor corelații între mesajul textului literar și experiențele sau cunoștințele anterioare ale receptorului analiza și compararea unor texte literare, privind temele/subiectele abordate, precum și mesajul transmis prezentarea specificului discursului narativ/liric/dramatic și a speciilor literare aferente, pentru interpretarea adecvată a mesajului textului oral sau scris prezentarea trăsăturilor specifice ale principalelor curente literare, în vederea interpretării aprofundate a relațiilor dintre opera studiată și contextul cultural în care a apărut aceasta
1.5. Realizarea lecturii unor texte literare/nonliterare abstracte, ca activitate independentă: <ul style="list-style-type: none"> realizarea de inferențe sau de supoziții, pornind de la titlul textelor literare și nonliterare abstracte; înțelegerea oricărui tip de text, inclusiv a textelor nonliterare colocviale și a celor literare clasice, aparținând unor genuri literare diferite, și recunoașterea variațiilor subtile de stil, precum și a sensurilor implicite și explicite lectura integrală a unor opere reprezentative/semnificative pentru diferite tipuri de discurs/specii/curente literare

2. Producerea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare
<p>2.1. Susținerea unui monolog: descrierea experiențelor, oferirea de informații, argumentarea unui punct de vedere pe subiecte complexe, pornind de la texte literare și nonliterare abstracte:</p> <ul style="list-style-type: none"> descrierea experiențelor: <ul style="list-style-type: none"> ➤ prezentarea fluentă, coerentă, elaborată și, adesea, memorabilă a unei descrieri sau a unei relatări, pe subiecte complexe ➤ descrierea fluentă, coerentă, elaborată și, adesea, memorabilă, a unor experiențe variate și complexe, integrând diverse subteme, exemple relevante, comentarii și concluzii adecvate ➤ relatarea clară, coerentă, elaborată, în ordine cronologică, a unor întâmplări complexe, întâlnite în texte nonliterare și literare oferirea de informații: <ul style="list-style-type: none"> ➤ transmiterea unor informații clare, detaliate, a unor sfaturi pe teme complexe și abstracte, din diverse sfere de interes ➤ explicarea unor proceduri academice sau profesionale complexe ➤ prezentarea clară și detaliată a unor instrucțiuni cu un grad înalt de complexitate argumentarea unui punct de vedere: <ul style="list-style-type: none"> ➤ dezvoltarea sistematică a unor argumente, contraargumente și explicații clare, referitoare la diferite teme complexe și abstracte ➤ susținerea unor argumente/contraargumente, legate de o problemă complexă, prin punerea în evidență a exemplelor relevante și a unei concluzii adecvate, legate de texte nonliterare și literare ➤ construirea precisă a unor serii de argumente justificate, prin utilizarea eficientă și cu naturalețe a expresiilor idiomatice și colocviale
<p>2.2. Susținerea unui discurs public, pornind de la texte nonliterare și literare abstracte: anunțul și expunerea adresate unui auditoriu:</p> <ul style="list-style-type: none"> formularea de anunțuri clare, fluente și spontane, aproape fără efort, pentru a transmite nuanțele fine de sens pe teme complexe/despre diferite evenimente: lansare de carte, premiere cinematografice/teatrale, concerte, expoziții de pictură/sculptură susținerea unei prezentări detaliate, pregătite în prealabil, pe teme complexe, pornind de la texte nonliterare și literare, prin adaptarea cu finețe a expunerii la tipul de auditoriu susținerea constantă a unei expuneri clare, spontane, utilizând intonația și accentul potrivite, pentru a transmite nuanțe fine de sens, referitor la o temă întâlnită în texte nonliterare și literare formularea de răspunsuri spontane și fluente la întrebări dificile, chiar ostile, într-o manieră diplomatică, utilizând un limbaj persuasiv
<p>2.3. Producerea unui text scris: scrierea creativă (relatarea unor experiențe) și redactarea de eseuri sau rapoarte din diverse sfere de interes sau pornind de la textele literare și nonliterare abstracte:</p> <ul style="list-style-type: none"> prezentarea scrisă a unor evenimente reale sau imaginare, într-un stil adecvat tiparului textual/tipului de discurs adoptat, prin sintetizarea informațiilor și a argumentelor provenite din diverse surse scrierea unei cronici/a unei recenzii critice detaliate a evenimentelor culturale: lansare de carte, premiere cinematografice/teatrale, concerte, expoziții de pictură/sculptură, într-un limbaj clar, fluent, utilizând expresii idiomatice și exprimând nuanțe fine de umor și de ironie scrierea unui eseu structurat pe o temă complexă, din diverse sfere de interes, legată de texte nonliterare și literare abstracte, într-un limbaj clar, fluent, utilizând expresii idiomatice și exprimând nuanțe fine de umor și de ironie scrierea unor eseuri complexe/a unor rapoarte detaliate, clare și coerente, care prezintă un caz sau o apreciere critică a unei opere literare, prin expunerea unor perspective multiple asupra subiectelor academice sau profesionale complexe, distingând clar propriile idei de cele exprimate în diverse surse propunerea unui plan logic (hărți mentale, scheme, organizatoare grafice etc.), care ajută cititorul să identifice cu mai multă ușurință punctele importante
<p>2.4. Utilizarea strategiilor de producere orală și scrisă:</p> <ul style="list-style-type: none"> planificarea mesajului oral sau scris, pe teme abstracte, în acord cu scopul și cu contextul comunicării, având în vedere posibilitatea apariției unor situații/a unor reacții neașteptate

2. Producerea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare
<ul style="list-style-type: none"> • <i>utilizarea strategiilor compensatorii în diferite situații de comunicare, apelând la expresii idiomatice, perifraze etc., pentru clarificarea mesajului și exprimarea unor nuanțe și subtilități semantice</i> • <i>monitorizarea conștientă și eficientă a erorilor, în vederea asigurării acurateței propriului mesaj</i>
3. Interacțiunea orală și scrisă
3.1. Participare la interacțiuni orale, pe subiecte din diverse sfere de interes sau pornind de la texte literare și nonliterare pe teme abstracte:
<ul style="list-style-type: none"> • <i>participarea la conversații informale și formale pe teme complexe și abstracte, utilizând cu naturalețe expresii idiomatice și colocviale</i> • <i>participarea la discuții informale și formale abstracte, prin compararea diferitelor informații și opțiuni</i> • <i>reformularea spontană și aproape insesizabilă în cazul unor dificultăți apărute în exprimare</i> • <i>comentarea spontană a opiniilor interlocutorului, în situații nefamiliare de comunicare, formulând întrebări/explicații/argumente clare, exacte și exprimând diferite nuanțe de sens</i> • <i>corelarea discursului cu cel al interlocutorului în cadrul unui schimb de opinii pe teme abstracte și complexe</i> • <i>acordarea/luarea unui interviu spontan, pe teme din sfera socioculturală, educațională și profesională, într-un mod fluent</i>
3.2. Participarea la interacțiuni scrise, în probleme complexe, abstracte, sau pornind de la texte literare și nonliterare pe teme abstracte:
<ul style="list-style-type: none"> • <i>elaborarea unor texte complexe, completarea de formulare, adaptând limbajul și registrul stilistic într-o manieră flexibilă și eficientă, exprimând diferite nuanțe de sens</i> • <i>redactarea corespondenței tradiționale și online, pe teme complexe și abstracte sau din domeniul cultural, prin utilizarea expresiilor colocviale/a formulelor de adresare formală/a structurilor convenționale: scrisori personale/culturale și email-uri</i> • <i>utilizarea clară și precisă a limbii în corespondența personală: descrierea detaliată a experiențelor personale/culturale, formularea cu precizie a întrebărilor</i> • <i>realizarea interacțiunii scrise în mediul virtual/online, valorificând diferitele implicații culturale și respectându-se registrul adecvat și etica redactării</i> • <i>anticiparea și rezolvarea posibilelor neînțelegeri, probleme de comunicare sau reacții de ordin emoțional, adaptarea limbajului și a tonului la situația de comunicare</i>
3.3. Utilizarea eficientă a strategiilor de interacțiune orală și scrisă:
<ul style="list-style-type: none"> • <i>solicitarea și preluarea spontană a cuvântului, folosind mijloace de exprimare potrivite, într-o conversație în pereche sau în grup</i> • <i>utilizarea strategiilor de cooperare în situații de comunicare pe teme abstracte</i> • <i>oferirea de feedback spontan, fluent și eficient, pentru a facilita menținerea interacțiunii orale și scrise</i> • <i>evaluarea și sintetizarea conceptelor-cheie și a ideilor fundamentale dintr-un anumit stadiu al interacțiunii orale/scrise și propunerea de soluții eficiente pentru etapele următoare</i> • <i>clarificarea spontană a mesajului, în funcție de sesizarea neînțelegerii/a înțelegerii greșite a mesajului sau la solicitarea interlocutorului</i> • <i>solicitarea unor explicații sau clarificări pentru situațiile echivoce, într-o interacțiune scrisă/orală</i>

4. Mediarea în context plurilingv și pluricultural
<p>4.1. Facilitarea lecturii critice în vederea evaluării modului în care sunt valorificate într-o operă literară structura, limbajul și diversele procedee retorice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>diferențierea componentelor structurale și expresive specifice operelor studiate înrudite tematic</i> • <i>dezbateră textelor studiate cu privire la modul în care sunt valorificate într-o operă literară structura, limbajul și diversele procedee retorice</i>
<p>4.2. Facilitarea interpretării personalizate a relațiilor dintre o operă studiată și contextul cultural în care a apărut aceasta, în scopul valorificării valențelor cultural-identitare ale literaturii române, prin referire la curente literare/contexte culturale:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>investigarea relațiilor dintre o operă literară și contextul cultural în care a fost creată</i> • <i>prezentarea opțiunii personale în confruntarea cu puncte de vedere diferite formulate pe marginea unui anumit curent literar/context cultural</i>
<p>4.3. Facilitarea comunicării în compararea unor puncte divergente de interpretare a textelor literare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>argumentarea opțiunii personale rezultate în urma comparării unor puncte de vedere diferite asupra unui text literar</i>
<p>4.4. Explicarea referințelor socioculturale și sociolingvistice la care face trimitere un text literar/nonliterar, în scopul negocierii într-o manieră diplomatică a diverselor abordări, orientând discuția spre o concluzie unică:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>masă rotundă cu tema: „Text și context: referințe socioculturale/sociolingvistice în înțelegerea textului”</i>
<p>4.5. Manifestarea sensibilității și a respectului față de alteritate, în scopul promovării diversității culturale prin valorificarea textelor literare și nonliterare din spații culturale diferite:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>realizarea unui proiect cu tema: „Diversitatea culturală – o formă de îmbogățire a propriei identități”</i> • <i>realizarea unei dezbateri cu tema: „Ipostaze ale alterității în texte literare și nonliterare”</i>

CONȚINUTURI

Teme:	Concepte	Patrimoniu cultural școlar (autori canonici)	Listă orientativă
<p>I. Experiențe fundamentale ale existenței</p> <p>II. Subiect și alteritate</p> <p>III. Tradiție și modernitate</p>	<p>Trunchi comun (3 ore/săptămână)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Discurs narativ: <ul style="list-style-type: none"> ○ fir narativ; plan narativ; personaj; particularități de construcție a personajului; conflict; indici spațio-temporali; perspectiva narativă; narator ○ semnificațiile discursului narativ. • Discurs dramatic: <ul style="list-style-type: none"> ○ didascalii; limbajul dramatic; act, scenă, replică, autorul/personajul ca enunțiator real/fictiv, particularități de construcție a personajului; conflict; ○ semnificațiile discursului dramatic. • Discurs liric: <ul style="list-style-type: none"> ○ tipul de lirism; autor/eu liric/ipostaze lirice; elemente de versificație; limbaj artistic (imagini artistice; procedee artistice); ○ semnificațiile discursului liric. • titlu, incipit, simbol central, temă și motiv literar, viziune despre lume; • specii literare; • curente culturale/literare și orientări tematice; • contexte istorice și socioculturale. <p>Curriculum diferențiat (4 ore/săptămână)</p> <ul style="list-style-type: none"> • stilul direct, stilul indirect, stilul indirect liber; • lirismul obiectiv și lirismul subiectiv; • discursul critic; • dinamica fenomenului literar/cultural în diferite epoci. 	<p>1. Mihai Eminescu 2. I. L. Caragiale 3. Ioan Slavici 4. Ion Creangă 5. George Bacovia 6. Lucian Blaga 7. Tudor Arghezi 8. Liviu Rebreanu 9. Camil Petrescu 10. G. Călinescu 11. Mihail Sadoveanu 12. Marin Preda 13. Marin Sorescu 14. Nichita Stănescu</p>	<p>Alexandru Macedonski St. O. Iosif Dimitrie Anghel (<i>de ex., corespondența</i>) Garabet Ibrăileanu Mircea Eliade Mircea Cărtărescu Octavian Paler Alina Pavelescu Ion Pillat Nicolae Labiș Vasile Voiculescu Doina Ruști Ioana Pârvolescu Simona Popescu Mihail Sebastian Max Blecher Anton Holban Ștefan Augustin Doinaș N. Steinhardt Marin Mincu* Ov. S. Crohmălniceanu* Adrian Marino* Eugen Simion* Matei Călinescu* Ion Pop* Titu Maiorescu* Eugen Lovinescu* Ion Minulescu* Ion Barbu* Nicolae Manolescu* Sorin Alexandrescu*</p> <p><i>*recomandați pentru specializarea filologie</i></p>

SUGESTII METODOLOGICE

Actuala *Programă de limba și literatura română* pentru clasele a XI-a și a XII-a de la școlile și secțiile cu predare în limba maghiară își propune să asigure dezvoltarea următoarelor două competențe-cheie: competența de comunicare în limba română ca limbă nematernă și competența culturală. În consonanță cu profilul absolventului de liceu, prima are în vedere eficientizarea procesului de receptare și de producere a mesajelor orale și scrise și, de asemenea, facilitarea integrării socioculturale a viitorului absolvent de liceu, contribuind, în mod constructiv, la realizarea unui profil lingvistic complex. A doua are în vedere valoarea formativă a literaturii și, de asemenea, familiarizarea cu diverse contexte culturale, contribuind la dezvoltarea personală a elevilor, prin lectura literaturii și a altor tipuri de creație artistică.

Astfel, finalitatea urmărită de programă o constituie formarea unui individ capabil să utilizeze limba română în comunicare, atât în perioada școlarității, cât și pe toată durata vieții, interesat să înțeleagă valori culturale relevante prin receptarea literaturii și a altor tipuri de discurs artistic, apt să reacționeze în mod personal și adecvat în fața diversității culturale.

În cadrul programei, domeniul limbii este articulat în conformitate cu perspectivele actuale din studiile consacrate limbii române ca limbă nematernă, într-o viziune funcțională și pragmatică asupra limbii ca mijloc de comunicare și de interacțiune socială, precum și ca material esențial al construcției textului în contextul comunicării. Domeniul literaturii este abordat dintr-o *perspectivă culturală largă*, oferită de *abordarea tematică*, prin care literatura este înțeleasă ca discurs despre natura și condiția umană.

Programa respectă imperativele învățământului actual referitoare la specificul acțiunii didactice centrate pe elev, activitățile destinate formării competențelor generale și specifice disciplinei *Limba și literatura română* urmărind operaționalizarea cunoștințelor, adaptarea elevilor la contexte de comunicare diverse și, astfel, monitorizarea de către elevi a propriei formări. În procesul de predare-învățare-evaluare, se va avea în vedere asigurarea nivelului funcțional al competențelor din ciclul superior al liceului, conform profilului absolventului de liceu și planurilor-cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a, ciclul superior al liceului (aprobat prin OM 3410/ 16.III.2009).

Principiile didactice care vor ghida procesul de predare-învățare-evaluare sunt:

- proiectarea activităților didactice urmărindu-se dezvoltarea integrată a competențelor-cheie;
- centrarea demersurilor didactice pe învățarea activă și pe evaluarea continuă;
- favorizarea proceselor de construcție a sensului global în receptarea textelor literare și nonliterare, prin lectură tematică;
- însușirea interactivă a limbii orale și scrise, ca instrument de comunicare;
- formarea unei personalități capabile să exprime opinii proprii, să accepte diversitatea de idei și de opinii;
- receptarea literaturii pe baza proceselor de comprehensiune/înțelegere, analiză și interpretare;
- realizarea de conexiuni tematice între literatura română și literatura universală.

Prezentarea conținuturilor în liste distincte pentru 1. *Teme*, 2. *Concepte*, 3. *Patrimoniu literar școlar (autori canonici)* și 4. *Lista deschisă cuprinzând scriitori români* s-a făcut din rațiuni metodologice, pe de o parte, pentru a pune în evidență criteriile care au configurat programa: criteriul tematic, criteriul valoric (canon și patrimoniu) și un criteriu al flexibilității (oferit de dinamica *listelor deschise*) și, pe de altă parte, pentru a ilustra viziunea dinamică pe care programa o propune în abordarea literaturii, profesorii având astfel posibilitatea să decidă modul în care vor trata conținuturile: ordinea temelor, selecția textelor și a conceptelor în vederea documentării unei teme, precum și tipul de activități didactice.

Studiul literaturii se va realiza, pe parcursul ciclului superior al liceului, prin abordarea a trei teme-cupolă: a. *Experiențe fundamentale ale existenței*, b. *Subiect și alteritate* și c. *Tradiție și modernitate*. Aceste teme au caracter integrativ și grad sporit de generalitate, favorizând perspective didactice prin care fenomenul literar/cultural poate fi evidențiat în moduri dintre cele mai diverse.

Actuala programă abordează *tema* într-un sens plural, în tangență cu domeniul studiilor culturale, accepțiunile atribuite temei fiind următoarele:

- tema desemnează un aspect general din realitate/ din experiența umană transpus în textul literar/ opera artistică, prin anumite modalități specifice;
- tema majoră/dominantă denumeste un aspect integrator care conține alte elemente ca subteme (teme minore);
- tema este un construct conceptual realizat din ansamblul unor elemente ale textului, prin trei operațiuni: *gruparea unor elemente de conținut* pe baza unui numitor comun, *generalizarea* și apoi *identificarea și formularea temei*;
- tema constituie o metodă de analiză a literaturii axată pe subiectul/conținutul textelor, care favorizează descrierea și interpretarea unui text sau a unui grup/corpus de texte;
- tema reprezintă un principiu pe baza căruia, în actul lecturii, un cititor poate să creeze legături între diferite texte;
- tema constituie răspunsul la întrebarea „Despre ce vorbește în mod semnificativ sau în mod important un text?”, acest răspuns putând varia în contexte interpretative diverse.

Recomandările privind abordarea temelor sunt următoarele:

1. Cele trei teme-cupolă vor fi abordate atât în clasa a XI-a, cât și în clasa a XII-a, prin conținuturi diferite din perspectiva complexității textelor.
2. Selecția textelor propuse spre studiu trebuie să respecte următoarele criterii: valoric, estetic, formativ și de adecvare la nivelul lingvistic al elevilor.
3. În fiecare an de studiu, **fiecare temă** va fi abordată prin studiul a **minimum trei texte**, astfel:
 - un text nonliterar;
 - un text literar aparținând unui scriitor din canonul/patrimoniul literar școlar românesc (Acesta va fi selectat din lista scriitorilor canonici/de patrimoniu din secțiunea *Conținuturi* a programei.) și
 - un text literar la alegerea profesorului (Acesta poate fi selectat fie din lista autorilor de patrimoniu, fie din creația scriitorilor menționați în lista deschisă, fie din creația altor scriitori români.).
4. Pentru **curriculumul diferențiat**, în fiecare an de studiu **se vor studia în plus două texte**, în vederea aprofundării a două dintre teme, la alegerea profesorului, în funcție de propria sa viziune didactică și de nivelul lingvistic al elevilor, după cum urmează:
 - un text literar, aparținând unui scriitor din canonul/patrimoniul literar școlar românesc;
 - un text literar la alegerea profesorului, care poate fi selectat sau din lista autorilor de patrimoniu, sau din creația scriitorilor menționați în lista deschisă.
5. Se va studia cel puțin o operă semnificativă pentru fiecare temă din creația autorilor aparținând canonului/patrimoniului școlar, atât în clasa a XI-a, cât și în clasa a XII-a.
6. Se vor studia opere la alegerea profesorului, reprezentative pentru diverse specii literare, în cadrul fiecărei teme, atât în clasa a XI-a, cât și în clasa a XII-a.
7. În funcție de propria viziune asupra temei și respectând nivelul lingvistic al elevilor, profesorii pot alege să prezinte tema **și** prin intermediul unor texte suplimentare: literare sau nonliterare, integrale sau fragmentare, din literatura română sau din literatura universală sau prin recurs la alte limbaje artistice (cinematografic, plastic, muzical, teatral etc.).
8. Abordarea fiecărei teme printr-un text nonliterar va facilita progresul de la nivelul lingvistic B2+ la C1, pe de o parte, și, pe de altă parte, va ilustra tema prin tipuri variate de discurs (publicistic, științific, eseistic etc.).
9. Abordarea tematică va avea în vedere în mod constant faptele de limbă specifice nivelurilor B2+ și C1 (în special expresii idiomatice și elemente care asigură coerența și coeziunea discursului).
10. Abordarea criticii literare se va face doar în măsura în care aceasta este necesară pentru conturarea aspectelor contextuale necesare interpretării unei opere literare.
 - * Pentru curriculumul diferențiat, discursul critic face parte din lista conținuturilor obligatorii.
11. Curente/orientările literare constituie doar obiectul contextualizării unui text/fenomen literar, prin urmare **nu** vor fi abordate în sine, ci doar în vederea contextualizării unui text/fenomen literar.
12. Noțiunile de teorie literară vor fi abordate doar ca instrumente necesare pentru receptarea textelor literare, iar definiția conceptelor sau a curentelor literare **nu** va constitui în sine obiectul evaluării.
13. Ordinea abordării temelor este la alegerea profesorului.

14. În realizarea sarcinilor pentru competența de receptare a mesajelor orale sau scrise, se recomandă ca textele-suport să se încadreze într-o medie de 300-350 de cuvinte. În ceea ce privește competențele de producere, este indicată respectarea reglementărilor internaționale pentru nivelul lingvistic C1, în funcție de tipul de sarcină.

O posibilă formulă didactică de abordare a temei, oferită aici doar ca exemplu, poate cuprinde următoarele tipuri de activități:

- **activități de explorare a temei**, realizate prin intermediul unor grupaje documentare: lectura unor texte nonliterare referitoare la temă (pagini de enciclopedii sau dicționare de literatură, eseuri, memorii, jurnale, articole, interviuri etc.), vizionarea unor documente video care evocă experiențe consonante cu tema în discuție etc.
- **activități de aprofundare a temei**, realizate prin strategii de receptare (înțelegere și interpretare) de text literar și de contextualizare; prin receptare de text și evidențierea modalităților lingvistice, textuale și discursive prin care se construiește tema etc.
- **activități de reflecție asupra temei**, realizate prin strategii de recontextualizare a temei în orizontul de interes al elevilor sau de recontextualizare a temei din perspectiva altor tipuri de discurs artistic (artă plastică, teatrală, cinematografică etc.).

Pentru exemple de activități de formare/evaluare a competențelor, profesorii pot apela la modelele oferite în programele de clasa a IX-a și a X-a (2021).

Tot ca exemplu, în tabelul de mai jos sunt ilustrate posibilitățile plurale de corelare a textelor pentru tratarea unei teme.

TEME – SUGESTII DE TEXTE		
Experiențe fundamentale ale existenței	Subiectul și alteritatea	Tradiție și modernitate
Clasa a XI-a		
1. text nonliterar: corespondența dintre scriitori, de exemplu M. Eminescu și Ion Creangă*	1. text nonliterar: Alex. Ștefănescu, <i>Mesaj către tineri</i> (2018)	1. text nonliterar: Laurențiu Staicu, Cuvânt-înainte (scrisoarea adresată adolescenților) în vol. <i>Socrate în blugi</i> (2020)
2. text literar aparținând unui scriitor canonic/de patrimoniu: Liviu Rebreanu, <i>Adam și Eva</i> **	2. text literar aparținând unui scriitor canonic/de patrimoniu: Ioan Slavici, <i>Pădureanca</i> **	2. text literar aparținând unui scriitor canonic/de patrimoniu: Lucian Blaga, <i>Autoportret</i> **
3. text literar la alegerea profesorului: Mihail Sebastian, <i>Steaua fără nume</i> *** * sau corespondența dintre Constantin Noica și Emil Cioran etc. ** sau Mihai Eminescu, <i>Luceafărul</i> , Marin Sorescu, <i>Matca</i> etc. *** sau Mihail Sadoveanu, <i>Creanga de aur</i> , Ștefan Augustin Doinaș, <i>Astăzi ne despărțim</i> etc.	3. text literar la alegerea profesorului: Simona Popescu, <i>Exuvii</i> *** * sau interviuri cu personalități contemporane din domeniul cultural, sportiv etc. ** sau George Bacovia, <i>Decembre</i> , Camil Petrescu, <i>Danton</i> etc. *** sau Ion Minulescu, <i>Corigent la limba română</i> etc.	3. text literar la alegerea profesorului: I.L. Caragiale, <i>Bacalaureat</i> *** * sau articole din dicționare culturale, din enciclopedii etc. ** sau Lucian Blaga, <i>Cruciada copiilor</i> sau <i>Hronicul și cântecul vârstelor</i> etc. *** sau Mircea Eliade, <i>Maitreyi</i> , Vasile Voiculescu, <i>Capul de zimbru</i> etc.
Clasa a XII-a		
1. text nonliterar: Octavian Paler, <i>Polemici cordiale</i> (1983) *	1 text nonliterar: Liviu Papadima, <i>Învățătura de minte, eseuri despre educație</i> (un eseu, la alegere) (2021)*	1 text nonliterar: Ioana Pârvulescu, <i>Alfabetul doamnelor</i> *
2. text literar aparținând unui scriitor canonic/de patrimoniu: Marin Preda, <i>Intrusul</i> **	2. text literar aparținând unui scriitor canonic/de patrimoniu: Marin Preda, <i>Cel mai iubit dintre pământeni</i> **	2. text literar aparținând unui scriitor canonic/de patrimoniu: Ion Creangă, <i>Povestea unui om leneș</i> **
3. text literar la alegerea profesorului: Mircea Cărtărescu, <i>Ochiul căprui al dragostei noastre</i> (2017) ***	3. text literar la alegerea profesorului: Gabriela Adameșteanu, <i>Provizorat</i> (2017) ***	3. text literar la alegerea profesorului: Ioana Pârvulescu, <i>Inocenții</i> ***

<p>*sau Octavan Paler, <i>Viața ca o coridă</i> (1987) etc.</p> <p>** sau Nichita Stănescu, <i>Cântec</i>, Ion Luca Caragiale, <i>La conac</i> etc.</p> <p>*** sau Mircea Cărtărescu, <i>Creionul de tâmplărie</i> (2020), Ana Blandiana, <i>Descântec de ploaie</i> etc.</p>	<p>* sau interviuri cu personalități contemporane din domeniul cultural, sportiv etc.</p> <p>**sau Marin Sorescu, <i>Capriciu</i> etc.</p> <p>*** sau Mircea Cărtărescu, <i>Poema chiuvetei</i> etc.</p>	<p>* sau articole din dicționare culturale, din enciclopedii etc.</p> <p>** sau Ion Creangă, <i>Prostia omenească</i>, Tudor Arghezi, <i>Flori de mucigai</i>, Lucian Blaga, <i>Meșterul Manole</i> etc.</p> <p>*** sau Mircea Cărtărescu, <i>Fata cu șosete de diamant</i>, Robert Șerban, <i>Oameni în trening</i> (o povestire, la alegere) etc.</p>
--	---	--

a. Referințe științifice:

1. Cadrul european comun de referință pentru limbi. Învățare. Predare. Evaluare, Diviziunea Politici lingvistice Strasbourg, traducere coordonată și revizuită de G. Moldovanu, Tipografia Centrală, Chișinău, 2003.
2. Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment. The CEFR Companion Volume with New Descriptors, Strasbourg, Council of Europe, 2018, disponibil pe: <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>.
3. Cadrul european pentru studiul literaturii în învățământul secundar (LiFT-2 – Literary Framework for Teachers): <http://ro.literaryframework.eu>
4. Cadrul de referință al competențelor pentru cultură democratică: <https://ccd.intercultural.ro>
5. CRED – Curriculum relevant, educație deschisă pentru toți, parte integrantă a Strategiei Europa 2020.
6. ONOJESCU, Monica (coord.), Lecturiada [proiect realizat de Asociația Profesorilor de Limba și Literatura Română „Ioana Em. Petrescu”], Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2005-2014.
7. PAMFIL, Alina, Didactica literaturii. Reorientări, Editura Art, Cluj-Napoca, 2016.
8. PLATON, Elena, SONEA, Ioana, VASIU, Lavinia VÎLCU, Dina, Descrierea minimală a limbii române (A1, A2, B1, B2), Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2014, disponibil pe: www.video.elearning.ubbcluj.ro
9. PLATON, Elena, SONEA, Ioana, VÎLCU, Dina, Exerciții audio (A1, A2, B1, B2, C1, C2). Româna ca limbă străină, Editura Efes, Cluj-Napoca, 2009.
10. PLATON, Elena, BURLACU, Diana Viorela, SONEA, Ioana Silvia (coordonatori), Procesul de predare-învățare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la ciclul liceal. RLNM: P3 – ciclul liceal, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2011, disponibil pe: www.video.elearning.ubbcluj.ro
11. PLATON, Elena, VÎLCU, Dina (coordonatori), Procesul de evaluare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la ciclul liceal. RLNM: P6 – ciclul liceal, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2011, disponibil pe: www.video.elearning.ubbcluj.ro
12. PLATON, Elena (coord.), MANOLE, Veronica, VARGA, Cristina, LAZĂR, Andrei, Evaluarea competențelor de comunicare orală în limba română – învățământul secundar (EVRO – P2), Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2015.
13. PLATON, Elena (coord.), SONEA, Ioana, TARĂU, Ștefania, Evaluarea competențelor de comunicare scrisă în limba română – învățământul secundar (EVRO – P4), Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2015.
14. POP, Liana (coord.), Româna B2-C1 (Manual. Seria Autodidact), Editura Echinox, Cluj-Napoca, 2008; toate datele despre acest proiect, ca și unitățile de învățare sunt disponibile pe [AutoDidact - Manuale](#);
15. PLATON, Elena, ARIEȘAN, Antonela, BURLACU, Diana, Manual de limba română ca limbă străină. Nivelul B2, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2021.
16. PLATON, Elena, Româna ca limbă străină (RLS). Elemente de metadidactică, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2021.
17. SĂMIHĂIAN, Florentina, O didactică a limbii și literaturii române, București, Editura Art, 2020.
18. TÓDOR Erika-Mária, Predarea-învățarea limbii române ca nematernă (O alternativă a lingvisticii aplicate), Cluj-Napoca, Editura Scientia, 2020.
19. TÓDOR Erika-Mária, Interdependențele conduitei bilingve. Profilul psiho-lingvistic al bilingvismului maghiar-român /The interdependencies of bilingual behaviour. Psycholinguistic and sociolinguistic profile of Hungarian-Romanian bilinguals, *Diacronia* 2, July 17, 2015.

b. Link-uri utile:

<http://autodidact.granturi.ubbcluj.ro/ro/manuale.html>
<http://video.elearning.ubbcluj.ro>
<https://davebirss.com/storydice/>
https://www.youtube.com/results?search_query=tedx+Romania
www.romanianvoice.com
<https://humanitas.ro/humanitas/colectii/biblioteca-virtuala>
https://respiro.ro/respiroteca/carti?gclid=CjwKCAjwx8iIBhBwEiwA2quaqxs5nKWuAsXJqMHhzk3Z-KqNrtfctQ0v-vqOOgO0VOreTCCjZ9sCpxoCbG0QAvD_BwE
<https://www.isjcta.ro/wp-content/uploads/2013/06/Cadrul-European-Comun-de-Referinta-pentru-limbi.pdf>
<https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>
<https://msbook.pro/>
https://ed.ted.com/lessons?direction=desc&sort=featured-position&user_by_click=student
<https://youtube.com/teded>
https://youtube.com/c/THECINEPUB_filme_romanesti_online

GRUP DE LUCRU

Coordonator științific: PLATON ELENA - Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

Membri:

TĂMĂIAN GIOCONDA-IOANA – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
 BĂRBOS LIANA-CECILIA – Liceul Teoretic „Bathory Istvan” Cluj-Napoca
 CSEREI GYÖNGYVÉR – Liceul Teoretic „Nagy Mózes” Târgu Secuiesc
 FORGÓ ÉVA-ERIKÁ - Liceul Teoretic „Bolyai Farkas” Târgu-Mureș
 GREGOROVICI CORINA-DELIA - Liceul Reformat „Wesselényi” Zalău
 ILIESCU GABRIELA-ALEXANDRINA – Colegiul Național Pedagogic „Mihai Eminescu” Târgu-Mureș
 KAITAR ROXANA ANCA – Liceul Teologic Romano-Catolic „Hám János” Satu-Mare
 KÖPE ANDREEA – Colegiul Național „Áprily Lajos” Brașov
 MAIER ARNOLD – Colegiul Național „Kölcsey Ferenc” Satu-Mare
 MAXIM ANDREIA-NICOLETA – Colegiul Național „Moise Nicoară” Arad
 MOLNÁR STEFÂNIA-MARIA – Colegiul Național „Áprily Lajos” Brașov
 NEMEȘ ILDIKÓ – Liceul Teoretic „Tamási Aron” Odorheiu Secuiesc
 STURTZU MARIA LUCREȚIA – Colegiul Național „Márton Áron” Miercurea Ciuc
 TIUTIU GRAȚIELA – Colegiul Național „Bethlen Gábor” Aiud
 ZAHARIA ALINA-VOCHIȚA – Liceul Teoretic „Horvath Janos” Marghita

Membri de drept:

CIOBANU ROXANA-ȘTEFANIA – Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație
 GEORGESCU ROXANA IRINA - Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație
 NISTOR CIPRIAN-CONSTANTIN - Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație

Coordonator GLC: GEORGESCU DANIEL – Ministerul Educației

MINISTERUL EDUCAȚIEI

**Programa școlară
pentru disciplina****Limba și literatura română
pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară
Filieră tehnologică – ciclul superior al liceului
Trunchi comun (TC)****Clasele a XI-a și a XII-a**București
2023

NOTĂ DE PREZENTARE

Programele școlare pentru disciplina *Limba și literatura română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară* din ciclul superior al liceului au la bază *planurile-cadru de învățământ în vigoare*, la fel ca în cazul *Limbii și literaturii române* ca limbă maternă.

Actualele programe vin ca o continuare firească a programelor destinate ciclului inferior al liceului, în care predarea limbii și a literaturii române este concepută din perspectiva limbii române ca limbă nematernă (RLNM). Mai precis, având în vedere că, în programa pentru clasa a X-a, conceperea competențelor generale și specifice, dar și propunerile de conținuturi și activități de învățare s-au făcut prin corelare cu nivelurile de competență lingvistică B2, respectiv B2+, descrise în *Cadrul european comun de referință pentru limbi* (CECRL), în mod firesc, programele destinate claselor a XI-a și a XII-a sunt corelate cu nivelul C1. Acesta se apropie foarte mult de nivelul vorbitorului nativ educat, dar, bineînțeles, păstrează în descriere elementele specifice achiziției unei limbi nematerne.

Așadar, fiind concepute tot pentru vorbitorii nonnativi, și actualele programe au la bază perspectiva *comunicativ-funcțională*, completată de cea *acțională*, unde elevul este considerat un actor social, care trebuie să-și formeze, pe întreg parcursul procesului său de școlarizare, toate competențele necesare unei bune integrări în mediul sociocultural în care trăiește. Din acest motiv, și programele pentru ciclul superior urmăresc axarea procesului de predare-învățare-evaluare a limbii și a literaturii române pe formarea competenței comunicative generale în limba română în context plurilingv și pluricultural, și nu pe transmiterea și memorarea de conținuturi. În această privință, se respectă în continuare *criteriul autenticității*, care vizează conceperea unor activități de învățare cât mai apropiate de cele pe care elevul le desfășoară în viața reală, în diverse contexte.

Ținând cont că principalele repere care organizează programele pentru RLNM sunt descriptorii de la nivelul C1 din *Cadrul european comun de referință pentru limbi* (CECRL) și din *Companion Volume* (suplimentul la CECRL, publicat în 2018), discutați deja în detaliu cu cadrele didactice din cadrul proiectului LRMIN¹, în actualele propuneri apar și elemente de noutate, care decurg, în mod logic, din specificul acestui nivel. Astfel, odată ajunși la nivelul C1 de competență lingvistică, elevii sunt capabili să recepteze și să producă texte mai lungi, mai complexe și mai abstracte decât la nivelurile anterioare. Teoriile cognitive din didactica limbilor arată că deținerea unui nivel de competență lingvistică mai ridicat, apropiat de cel al vorbitorului nativ, permite, în general, realizarea unor operații cognitive mult mai complexe și în limba nematernă. Astfel, și în cazul RLNM, cresc semnificativ viteza și capacitatea de procesare a informației dintr-o gamă largă de texte orale sau scrise, cu o structură complexă, cu un număr mare de noțiuni abstracte sau de expresii colocviale și/sau idiomatice. Elevul poate să facă diferite tipuri de inferențe pentru a identifica sensurile implicite dintr-un text, inclusiv sensul metaforic al cuvintelor și al expresiilor idiomatice. De asemenea, poate să recunoască și să exprime nuanțe fine de sens, fiind capabil să identifice o gamă variată de atitudini, emoții (ironie, umor, ezitare etc.).

Pornind de la aceste caracteristici fundamentale ale vorbitorului de nivel C1, cele două programe introduc o serie de competențe specifice noi, al căror grad de complexitate crește de la o clasă la cealaltă și care sunt corelate cu gradul de dificultate al textelor cu care se lucrează. Cu toate acestea, o competență nou introdusă, precum *Identificarea trăsăturilor specifice diferitelor tipuri de discurs*, nu vizează memorarea și redarea unor definiții și conținuturi teoretice, ci lărgirea și aprofundarea perspectivei de înțelegere a mesajului unui text oral sau scris, cu ajutorul unor informații despre specificul diferitelor tipare discursive (nativ, liric sau dramatic). Asemenea elemente le vor permite elevilor: să stabilească diverse corelații între mesajul textului literar și experiențele sau cunoștințele lor anterioare despre lume și viață; să compare diferitele texte literare/nonliterare în ceea ce privește temele/subiectele abordate și tiparele discursive utilizate; să recunoască relațiile dintre o operă studiată și contextul cultural în care a apărut aceasta; să reutilizeze toate aceste cunoștințe pentru a fi capabil să producă, la rândul lui, texte orale și scrise din ce în ce mai complexe și mai bine documentate, adaptate diferitelor situații de comunicare.

Prin urmare, deoarece elevii dețin un nivel de competență lingvistică superior și în RLNM, pe lângă textele nonliterare care aveau o pondere însemnată în programele din ciclul inferior al liceului și care sunt păstrate și aici, cu rolul de a introduce elevul într-o nouă temă-cupolă și de a-l ajuta să aibă o trecere lină, din punct de vedere lingvistic, de la nivelul B2+ la C1, considerăm că se poate intensifica lucrul cu textul literar, comparativ cu ciclul inferior al liceului. Dar, selecția textelor de acest tip trebuie făcută cu mare atenție, ținându-se cont de nivelul de competență al elevilor. Astfel, în clasa a XI-a, se va urmări ca, din

¹ "Competență și eficiență în predarea limbii române copiilor și elevilor aparținând minorităților naționale din România".

punct de vedere lingvistic, nivelul de dificultate al textelor selectate să fie mai scăzut comparativ cu cele propuse în clasa a XII-a, iar activitățile de învățare să fie modelate în funcție de competențele specifice formulate, gradat, în programe, pentru fiecare dintre cele două clase.

Însă nu doar un nivel de competență crescut este singurul argument pentru care se recomandă acordarea unui spațiu mai generos textului literar. De câteva decenii bune, pe terenul predării limbilor se vehiculează conceptul de *didactica limbilor-culturi*, prin care profesorii de limbi sunt sensibilizați în legătură cu faptul că o limbă nu poate fi predată separat de cultură și că aceasta din urmă nu trebuie privită doar ca un *supliment al spiritului*. Dimpotrivă, se subliniază ideea că limba este impregnată de cultură, la toate nivelurile. De pildă, perspectiva lexiculturală relevă faptul că încărcătura culturală este mai evidentă în sectorul vocabularului. Or, ținând cont că, la nivelul C1, din punct de vedere lingvistic, se lucrează în special pe palierul expresiilor idiomatice, este evident că aici se poate urmări cel mai ușor implicitul cultural. Dar, componenta culturală transpare și la nivelul convențiilor și al comportamentelor pe care le implică fiecare situație de comunicare, în funcție de context și de statutul interlocutorului. Prin urmare, predarea limbii și a literaturii române trebuie să aibă în vedere și formarea competenței socioculturale.

Plasarea predării disciplinei în acest cadru cultural extrem de generos permite și o altă libertate de care profesorul de limba și literatura română trebuie să profite, și anume, valorificarea celorlalte domenii ale culturii, complementare literaturii (cinematografie, teatru, arte plastice, muzică etc.). Acestea pot fi utilizate fie pentru a asigura introducerea într-o nouă arie tematică, pe care o vom aprofunda, mai apoi, cu ajutorul textelor literare, fie pentru a transfera reflecțiile generate de lectura textului literar asupra acestor domenii ale culturii, ca și asupra propriilor experiențe de viață ale elevului. Astfel, vom asigura o predare integrată a limbii și a culturii, fără să uităm nicio clipă că literatura, ca artă a cuvântului, reprezintă o formă privilegiată care se cuvine a fi exploatată în predarea unei limbi. Dincolo de toate acestea, trebuie să urmărim însă și realizarea unui scop educațional general-uman: formarea competenței culturale, în cel mai complex sens al cuvântului. Mai exact, vizăm formarea unei ființe umane educate, capabilă: să recunoască și să respecte diferențele culturale (dimensiunea multiculturală); să descrie și să prezinte specificul acestor culturi (dimensiunea metaculturală); să recunoască rolul interacțiunii, al schimbului de idei și de valori cu o altă cultură în îmbogățirea propriei viziuni despre lume (dimensiunea interculturală); să identifice valori general-umane prezente în diferite culturi, din diferite epoci (dimensiunea transculturală); să gestioneze adecvat, ca un veritabil mediator, orice posibile neînțelegeri apărute pe fondul interacțiunilor interculturale (medierea culturală).

Pentru a scoate în evidență această viziune culturală asupra predării limbii și literaturii române elevilor aparținând minorităților naționale, propunem subsumarea activităților de învățare unor teme-cupolă, în număr de trei, care rămân aceleași, în ambele clase, și care pot fi abordate în orice ordine dorește profesorul: *Experiențe fundamentale ale existenței*, *Subiect și alteritate*, *Tradiție și modernitate*. Pentru învățământul profesional se vor studia două teme din cele trei propuse, la alegerea profesorului.

Această organizare tematică a procesului de predare-învățare poate asigura deplasarea accentului de pe livrarea unor conținuturi (autori/opere/cunoștințe de teorie literară etc.), pe formarea unei competențe comunicative care integrează competența culturală, în toate componentele sale, menționate mai sus). În acest mod, elevul din ciclul superior al liceului va fi capabil să trateze aprofundat, în scris sau oral, oricare dintre cele trei teme, valorificând textele nonliterare (articole de ziar/enciclopedie, interviuri, memorii, corespondență, eseuri etc.), literare (aparținând atât autorilor canonici, cât și altor autori români), dar și informații preluate din celelalte compartimente culturale. Toate acestea vor putea fi relaționate cu propriile experiențe de viață, elevul lărgindu-și, astfel, orizontul de cunoaștere și de înțelegere a lumii, devenind o ființă culturală, capabilă să se integreze în mediul sociocultural românesc și să facă față tuturor situațiilor de comunicare pe care le presupune existența într-un mediu plurilingv și pluricultural.

În ceea ce privește numărul și tipul de texte, recomandările sunt foarte clare: pe lângă textul nonliterar, ales ca modalitate de „intrare” într-o nouă temă, se va selecta minimum un text literar aparținând unui autor canonic sau unui autor din lista orientativă. În acest fel, există obligativitatea de a se studia în fiecare an școlar un minimum trei texte literare. Profesorul are, așadar, deplina libertate de a alege, în afară de textele autorilor canonici și texte aparținând altor autori români, în funcție de preferințele proprii, de nivelul elevilor și, mai ales, de interesul lor pentru un anumit autor/o anumită operă (sugestii în acest sens se regăsesc în secțiunea *Conținuturi*, respectiv în *Lista orientativă de autori români*), ca și în *Anexa* de la *Sugestiile metodologice*, unde se propune, cu titlu de exemplificare, inclusiv o posibilă formulă de combinare a textelor sub cupola aceleiași teme.

După cum reiese din cele spuse până aici, noile programe destinate ciclului superior al liceului respectă și un alt principiu de bază din didactica limbilor, inclus și printre recomandările proiectului CRED, și anume *centrarea întregului proces educativ pe elev*. Așadar, avem, și de această dată, un *curriculum flexibil*, care permite adaptarea activităților de învățare la caracteristicile de vârstă ale elevilor, la stilurile de învățare, la nevoile, interesele și aptitudinile acestora, dar, mai ales, la nivelul lor de competență lingvistică, respectându-se diversitatea etnoculturală. O garanție a maximei deschideri a acestei propuneri curriculare o constituie posibilitatea de a se lucra în continuare cu diverse tipuri de texte nonliterare, dar și listele extinse de autori – având un caracter pur orientativ –, de unde, ținând cont de toate variabilele menționate, profesorii pot alege cele mai potrivite texte pentru elevii lor, astfel încât lectura să devină o cale de îmbogățire spirituală a elevului, de lărgire a orizontului său de cunoaștere, dar, mai cu seamă, o activitate plăcută, care să le dezvolte dragostea pentru carte și pentru cuvântul scris, în general, și nu doar o activitate școlară necesară. Rămâne însă esențial ca, și în abordarea acestor texte, să se păstreze cei trei pași specifici activităților de receptare orală și scrisă, meniți să simplifice accesul elevului la sens: preascultarea/prelectura, ascultarea/lectura propriu-zisă și postascultarea/postlectura.

Pentru a putea concepe adecvat activitățile de învățare, nu trebuie să pierdem din vedere obiectivele generale subliniate în aceste rânduri, fiindcă ele orientează întregul proces de proiectare, implementare și evaluare a curriculumului. De asemenea, ne ajută să construim parcursuri de învățare flexibile, coerente și personalizate, prin adaptarea permanentă la profilul claselor de elevi cu care lucrăm, fapt ce va conduce și la asigurarea egalității de șanse.

Structura programelor școlare pentru disciplina *Limba și literatura română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară* – filiera tehnologică, ciclul superior al liceului, clasele a XI-a și a XII-a – include, după *Nota de prezentare*:

I. *Competențele generale*, identice cu cele din ciclul inferior al liceului, întrucât acestea reprezintă activitățile fundamentale din schema generală a comunicării realizată în didactica limbilor, la nivel european, și publicată în cel mai recent document, *Companion Volume*:

1. *receptarea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare;*
2. *producerea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare;*
3. *interacțiunea orală și scrisă;*
4. *medierea culturală în context plurilingv și pluricultural.*

II. *Competențe specifice*, cărora le sunt asociate *exemple de activități de învățare*, menite să asigure formarea competențelor generale și sunt specificate atât obiectivele urmărite, cât și rezultatele la care trebuie să ajungă elevul la sfârșitul liceului.

III. *Conținuturi*, unde sunt trasate câteva direcții, pentru a orienta profesorul în procesul de proiectare a activităților didactice menite să dezvolte competențele specifice și generale.

IV. *Sugestii metodologice*, unde este cuprinsă o serie de recomandări generale, precum și o *Anexă* care sugerează posibile rețele de texte pentru fiecare dintre cele trei teme-cupolă propuse în programă, precum și cele trei etape care ar trebui parcurse în abordarea fiecărei teme: *explorare, aprofundare și reflecții* asupra acesteia.

Bineînțeles că profesorul are, însă, libertatea deplină de a selecta orice alte texte din listele orientative extrem de generoase propuse în anexă, cu condiția ca ele să fie adaptate profilului claselor de elevi cu care lucrează și, bineînțeles, ca acesta să citească atent programele, pentru a înțelege spiritul în care au fost concepute.

COMPETENȚE GENERALE

- 1. Receptarea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare*
- 2. Producerea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare*
- 3. Interacțiunea orală și scrisă*
- 4. Medierea culturală în context plurilingv și pluricultural*

**PROGRAMA ȘCOLARĂ
PENTRU LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ
PENTRU ȘCOLILE ȘI SECȚIILE CU PREDARE ÎN LIMBA MAGHIARĂ
FILIERA TEHNOLOGICĂ**

**COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE
CLASA A XI-A**

1. Receptarea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare
<p>1.1. Înțelegerea globală a mesajului oral sau scris, pe subiecte abstracte și complexe, din diverse sfere de interes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>deducerea contextului în care au loc diferite tipuri complexe de comunicare în mesajul audiat/citit</i> • <i>sesizarea diferențelor dintre elementele care formează imaginea de ansamblu a textului literar sau nonliterar</i> • <i>înțelegerea ideilor principale dintr-un discurs extins, pe subiecte abstracte, complexe sau nefamiliare, din diverse sfere de interes (texte literare, prelegeri, discuții, dezbateri, interacțiuni complexe între alte persoane)</i>
<p>1.2. Identificarea unor informații esențiale dintr-un discurs oral sau scris extins, pe teme abstracte și complexe, din diverse sfere de interes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>identificarea unor informații esențiale și de detaliu din diferite tipuri de texte lungi și complexe, care pot apărea în sfera socială sau profesională, identificând detalii subtile, inclusiv atitudini și opinii implicite sau direct exprimate</i> • <i>evidențierea elementelor cu ajutorul cărora se asigură coeziunea și coerența discursului</i> • <i>deducerea din context a înțelesului unor cuvinte și expresii colocviale/argotice/idiomatice dintr-un mesaj oral sau scris</i> • <i>recunoașterea organizării logice a unui text literar sau nonliterar lung și complex</i>
<p>1.3. Sesizarea deosebirii dintre ambiguitate și claritate într-un mesaj oral sau scris, pe subiecte abstracte și complexe, din diverse sfere de interes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>extragerea unor informații specifice din anunțuri publice de o slabă calitate a înregistrării sau distorsionate (audio și/sau vizual), de exemplu dintr-o stație, pe un stadion sau dintr-o înregistrare veche</i> • <i>identificarea atitudinii fiecărui vorbitor, într-o discuție animată, articulată într-un ritm natural și caracterizată prin întreruperi, digresiuni și exprimări colocviale, într-un stil familiar (ironie, ezitare, nesiguranță etc.)</i> • <i>înțelegerea unei game largi de materiale înregistrate sau transmise în direct, inclusiv într-un limbaj nonstandard și identificarea unor detalii subtile, de exemplu atitudini sau relații interpersonale.</i>
<p>1.4. Identificarea trăsăturilor specifice diferitelor tipuri de discurs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>stabilirea unor corelații între mesajul textului literar și experiențele sau cunoștințele anterioare ale receptorului</i> • <i>sesizarea diferențelor dintre temele/subiectele abordate în diverse texte literare, prin lectura comparată a acestora</i> • <i>identificarea specificului discursului narativ, liric, dramatic, pentru înțelegerea adecvată a mesajului unui text oral sau scris</i> • <i>recunoașterea relațiilor dintre o operă studiată și contextul cultural în care a apărut aceasta</i>
<p>1.5. Realizarea lecturii unor texte literare/nonliterare pe teme abstracte și complexe, ca activitate independentă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>realizarea de inferențe sau de supoziții, pornind de la titlul textelor literare și nonliterare</i> • <i>recunoașterea unor varietăți de texte literare și nonficționale contemporane, prin identificarea sensurilor și a ideilor implicite</i> • <i>lectura integrală sau fragmentară a unor opere reprezentative/semnificative pentru diferite tipare textuale/tipuri discursive</i>

2. Producerea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare
<p>2.1. Susținerea unui monolog: descrierea experiențelor, oferirea de informații, argumentarea unui punct de vedere pe subiecte abstracte și complexe, pornind de la texte nonliterare și/sau literare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • descrierea experiențelor: <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>descrierea clară și detaliată a unor experiențe variate și complexe, integrând diverse subteme, exemple relevante, comentarii și concluzii adecvate</i> ➤ <i>exprimarea și explicarea clară, detaliată, a sentimentelor și a reacțiilor provocate de diferite evenimente și experiențe sau legate de lectura unor texte nonliterare și literare</i> ➤ <i>relatarea detaliată, clară, în ordine cronologică, a unor întâmplări complexe întâlnite în texte nonliterare și literare</i> • oferirea de informații: <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>transmiterea unor informații detaliate, a unor sfaturi complexe pe teme din diferite domenii de interes</i> ➤ <i>explicarea unor proceduri complexe</i> ➤ <i>prezentarea clară și detaliată a unor instrucțiuni complexe</i> • argumentarea unui punct de vedere: <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>construirea sistematică a unor argumente, contraargumente și explicații clare, referitoare la diferite teme</i> ➤ <i>susținerea unor argumente/contraargumente, evidențiind exemplele relevante și formulând o concluzie adecvată, legate de lectura unor texte nonliterare și literare</i> ➤ <i>construirea unei serii de argumente justificate, luând în considerare perspectiva interlocutorului</i>
<p>2.2. Susținerea unui discurs public, pe subiecte abstracte și complexe, din diverse sfere de interes: anunțul și expunerea adresate unui auditoriu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>susținerea unei prezentări detaliate, pregătite în prealabil, pe teme complexe și variate, pornind de la texte nonliterare și literare, comparând și evaluând diverse propuneri și argumente alternative</i> • <i>susținerea constantă a unei expuneri spontane, fluente și clare, referitoare la o temă întâlnită în textele nonliterare și literare</i> • <i>gestionarea cu spontaneitate și cu efort minim a obiecțiilor și a întrebărilor adresate de către auditoriu</i>
<p>2.3. Producerea unui text scris: scrierea creativă (relatarea unor experiențe) și redactarea de eseuri sau rapoarte din diverse sfere de interes sau pornind de la texte literare și/sau nonliterare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>redactarea unor texte clare, detaliate, bine structurate, într-un stil bine definit, personal sau bazate pe experiențele de lectură</i> • <i>prezentarea scrisă a unor evenimente reale sau imaginare, într-un stil bine definit, personal, prin sintetizarea informațiilor și a argumentelor provenite din diverse surse</i> • <i>scrierea unui eseu structurat pe o temă complexă, din diverse sfere de interes sau legată de propriile experiențe de lectură, prin expunerea și susținerea punctului de vedere personal, argumentând și aducând exemple relevante</i>
<p>2.4. Prezentarea orală sau scrisă a semnificațiilor explicite și implicite ale textului nonliterar/literar, transpunând informațiile dintr-un tip de comunicare într-altul:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>transpunerea mesajului unui text oral într-o relatare/prezentare scrisă</i> • <i>dramatizarea unui text narativ</i>
<p>2.5. Utilizarea strategiilor de producere orală și scrisă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>planificarea mesajului oral sau scris, pe teme complexe, în acord cu scopul și cu contextul comunicării, având în vedere posibilitatea apariției unor situații/reacții neașteptate</i> • <i>utilizarea strategiilor compensatorii în diferite situații de comunicare, apelând la expresii/sintagme colocviale sau la termeni de specialitate</i> • <i>monitorizarea conștientă a erorilor, în vederea asigurării acurateței propriului mesaj</i>

3. Interacțiunea orală și scrisă
<p>3.1. Participare la interacțiuni orale, pe subiecte abstracte și complexe, din diverse sfere de interes sau pornind de la texte literare și/sau nonliterare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>participarea la conversații informale și formale, utilizând un limbaj fluent, spontan, prin compararea diferitelor informații/opinii și opțiuni</i> • <i>comentarea spontană a opiniilor interlocutorului, în situații nefamiliare de comunicare, formulând întrebări spontane, explicații și argumente clare</i> • <i>acordarea/luarea unui interviu cu naturalețe, pe teme complexe din sfera socioculturală și profesională</i>
<p>3.2. Participarea la interacțiuni scrise, în probleme complexe și abstracte sau pornind de la texte literare și/sau nonliterare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>redactarea corespondenței tradiționale și online, pe teme complexe și abstracte sau din domeniul cultural, prin utilizarea expresiilor colocviale/a formulelor de adresare formală/a structurilor convenționale: scrisori, adrese și e-mailuri pe teme culturale</i> • <i>utilizarea clară și precisă a limbii în corespondența personală: descrierea detaliată a experiențelor legate de diferite evenimente culturale, solicitarea cu precizie a unor clarificări suplimentare</i> • <i>realizarea unei interacțiuni scrise complexe în mediul virtual, valorificând diverse elemente culturale, exprimând diferite nuanțe de sens și respectând registrul lingvistic adecvat și etica redactării.</i>
<p>3.3. Utilizarea eficientă a strategiilor de interacțiune orală și scrisă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>solicitarea și preluarea spontană a cuvântului, folosind mijloace de exprimare potrivite, într-o conversație în pereche sau în grup</i> • <i>utilizarea strategiilor de cooperare în situații de comunicare pe teme complexe</i> • <i>evaluarea și sintetizarea conceptelor-cheie și a ideilor fundamentale dintr-un anumit stadiu al interacțiunii orale/scrise și propunerea de soluții pentru etapele următoare</i> • <i>solicitarea unor explicații sau clarificări suplimentare pentru situațiile echivoce dintr-o interacțiune scrisă/orală</i>
4. Mediarea în context plurilingv și pluricultural
<p>4.1. Facilitarea adecvării strategiilor de lectură la specificul textelor literare studiate, în vederea înțelegerii și a interpretării personalizate a discursului narativ, dramatic și liric:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>dezbaterea textelor studiate cu privire la modul în care se reflectă o idee/temă sau un motiv literar în mai multe opere literare aparținând discursului epic, liric și/sau dramatic</i> • <i>interpretarea aceluiași text în funcție de mai multe chei de lectură (titlu, incipit, simbol central, personaje etc.)</i>
<p>4.2. Facilitarea comunicării în contexte care actualizează diverse puncte de vedere în interpretarea textelor literare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>interpretarea aceluiași text în funcție de mai multe perspective de lectură (tematică, structurală, contextuală, personală)</i>
<p>4.3. Manifestarea sensibilității și a respectului față de alteritate, în scopul recunoașterii diversității culturale prin valorificarea textelor literare și nonliterare din cultura română, în raport cu cele din alte spații culturale:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>realizarea unui portofoliu cu tema „Modul de reflectare a unei idei sau a unei teme în mai multe opere literare din spații culturale diferite”</i>

**PROGRAMA ȘCOLARĂ
PENTRU LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ
PENTRU ȘCOLILE ȘI SECȚIILE CU PREDARE ÎN LIMBA MAGHIARĂ
FILERA TEHNOLOGICĂ**

**COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE
CLASA A XII-A**

1. Receptarea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare
1.1. Înțelegerea globală a mesajului oral sau scris, în texte literare și nonliterare abstracte: <ul style="list-style-type: none"> • <i>deducerea contextului în care au loc diferitele tipuri complexe de comunicare în mesajul audiat/citit</i> • <i>compararea informațiilor care formează imaginea de ansamblu a textului literar și nonliterar abstract</i> • <i>înțelegerea ideilor principale din texte literare și nonliterare abstracte, cu o structură complexă și cu un număr mare de expresii și exprimări colocviale</i>
1.2. Identificarea unor informații esențiale dintr-un discurs oral sau scris extins, pe teme abstracte și complexe: <ul style="list-style-type: none"> • <i>deducerea din context a înțelesului unor elemente necunoscute dintr-un mesaj oral sau scris</i> • <i>evidențierea elementelor cu ajutorul cărora se asigură coeziunea și coerența</i> • <i>recunoașterea organizării logice a unui text literar sau nonliterar abstract</i>
1.3. Sesizarea deosebirii dintre ambiguitate și claritate într-un mesaj oral sau scris, în texte literare și nonliterare abstracte: <ul style="list-style-type: none"> • <i>înțelegerea glumelor și a aluziilor, dintr-un discurs pe teme abstracte și complexe</i> • <i>extragerea unor informații specifice din orice tip de discurs transmis direct sau înregistrat, articulat într-un ritm natural</i> • <i>identificarea implicațiilor socioculturale din majoritatea conversațiilor colocviale, articulate într-un ritm natural</i> • <i>înțelegerea prelegerilor și a prezentărilor în care se utilizează diferite tipuri de limbaje: specializat, colocvial, regional sau a corespondenței formale specializate, pe o temă complexă</i>
1.4. Analiza trăsăturilor specifice diferitelor tipare textuale/tipuri de discurs: <ul style="list-style-type: none"> • <i>stabilirea unor corelații între mesajul textului literar și experiențele sau cunoștințele anterioare ale receptorului</i> • <i>analiza și compararea unor texte literare, privind temele/subiectele abordate, precum și mesajul transmis</i> • <i>prezentarea specificului discursului narativ/ liric/dramatic și a speciilor literare aferente, pentru interpretarea adecvată a mesajului textului oral sau scris</i> • <i>prezentarea trăsăturilor specifice ale principalelor curente literare, în vederea interpretării aprofundate a relațiilor dintre opera studiată și contextul cultural în care a apărut aceasta</i>
1.5. Realizarea lecturii unor texte literare/nonliterare abstracte, ca activitate independentă: <ul style="list-style-type: none"> • <i>realizarea de inferențe sau de supoziții, pornind de la titlul textelor literare și nonliterare abstracte</i> • <i>înțelegerea oricărui tip de text, inclusiv a textelor nonliterare colocviale și a celor literare clasice, aparținând unor genuri literare diferite, și recunoașterea sensurilor implicite și explicite</i> • <i>lectura integrală sau fragmentară a unor opere reprezentative/semnificative pentru diferite tipuri de discurs/specii/curente literare</i>

2. Producerea mesajului oral și scris, în diferite situații de comunicare
<p>2.1. Susținerea unui monolog: descrierea experiențelor, oferirea de informații, argumentarea unui punct de vedere pe subiecte complexe, pornind de la texte literare și nonliterare abstracte:</p> <ul style="list-style-type: none"> • descrierea experiențelor: <ul style="list-style-type: none"> ➤ prezentarea fluentă, coerentă, elaborată și, adesea, memorabilă a unei descrieri sau a unei relatări, pe subiecte complexe ➤ descrierea fluentă, coerentă, elaborată și, adesea, memorabilă, a unor experiențe variate și complexe, integrând diverse subteme, exemple relevante, comentarii și concluzii adecvate ➤ relatarea clară, coerentă, elaborată, în ordine cronologică, a unor întâmplări complexe, întâlnite în texte nonliterare și literare • oferirea de informații: <ul style="list-style-type: none"> ➤ transmiterea unor informații clare, detaliate, a unor sfaturi pe teme complexe și abstracte, din diverse sfere de interes ➤ explicarea unor proceduri academice sau profesionale complexe ➤ prezentarea clară și detaliată a unor instrucțiuni cu un grad înalt de complexitate • argumentarea unui punct de vedere: <ul style="list-style-type: none"> ➤ dezvoltarea sistematică a unor argumente, contraargumente și explicații clare, referitoare la diferite teme complexe și abstracte ➤ construirea precisă a unor serii de argumente justificate, prin utilizarea eficientă și cu naturalețe a expresiilor idiomatice și colocviale
<p>2.2. Susținerea unui discurs public, pornind de la texte nonliterare și literare abstracte: anunțul și expunerea adresate unui auditoriu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • formularea de anunțuri clare, fluente și spontane, aproape fără efort, pe teme complexe/despre diferite evenimente: lansare de carte, premiere cinematografice/teatrale, concerte, expoziții de pictură/sculptură • susținerea unei prezentări detaliate, pregătite în prealabil, pe teme complexe, pornind de la texte nonliterare și/sau literare • susținerea constantă a unei expuneri clare, spontane, utilizând intonația și accentul potrivite, pentru a transmite nuanțe fine de sens, referitor la o temă întâlnită în texte nonliterare și/sau literare
<p>2.3. Producerea unui text scris: scrierea creativă (relatarea unor experiențe) și redactarea de eseuri sau rapoarte din diverse sfere de interes sau pornind de la textele literare și/sau nonliterare abstracte:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prezentarea scrisă a unor evenimente reale sau imaginare, într-un stil adecvat tiparului textual/tipului de discurs adoptat, prin sintetizarea informațiilor și a argumentelor provenite din diverse surse • scrierea unei cronici/a unei recenzii critice detaliate a evenimentelor culturale: lansare de carte, premiere cinematografice/teatrale, concerte, expoziții de pictură/sculptură, într-un limbaj clar, fluent • scrierea unui eseu structurat pe o temă complexă, din diverse sfere de interes, legată de texte nonliterare și/sau literare abstracte, într-un limbaj clar, fluent, utilizând expresii idiomatice; • propunerea unui plan logic (hărți mentale, scheme, organizatoare grafice etc.), care ajută cititorul să identifice cu mai multă ușurință punctele importante
<p>2.4. Utilizarea strategiilor de producere orală și scrisă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planificarea mesajului oral sau scris, pe teme abstracte, în acord cu scopul și cu contextul comunicării, având în vedere posibilitatea apariției unor situații/a unor reacții neașteptate • monitorizarea conștientă și eficientă a erorilor, în vederea asigurării acurateței propriului mesaj

3. Interacțiunea orală și scrisă
<p>3.1. Participare la interacțiuni orale, pe subiecte din diverse sfere de interes sau pornind de la texte literare și/sau nonliterare pe teme abstracte:</p> <ul style="list-style-type: none"> participarea la conversații informale și formale pe teme complexe și abstracte, utilizând cu naturalețe expresii idiomatice și colocviale participarea la discuții informale și formale abstracte, prin compararea diferitelor informații și opțiuni reformularea spontană și aproape insesizabilă în cazul unor dificultăți apărute în exprimare comentarea spontană a opiniilor interlocutorului, în situații nefamiliare de comunicare, formulând întrebări/explicații/argumente clare, exacte și exprimând diferite nuanțe de sens corelarea discursului cu cel al interlocutorului în cadrul unui schimb de opinii pe teme abstracte și complexe acordarea/luarea unui interviu spontan, pe teme din sfera socioculturală, educațională și profesională, într-un mod fluent
<p>3.2. Participarea la interacțiuni scrise, în probleme complexe, abstracte, sau pornind de la texte literare și/sau nonliterare pe teme abstracte:</p> <ul style="list-style-type: none"> elaborarea unor texte complexe, completarea de formulare, adaptând limbajul și registrul stilistic într-o manieră flexibilă și eficientă, exprimând diferite nuanțe de sens redactarea corespondenței tradiționale și online, pe teme complexe și abstracte din domeniul profesional, prin utilizarea expresiilor colocviale/a formulelor de adresare formală/a structurilor convenționale: diverse tipuri de scrisori email-uri utilizarea clară și precisă a limbii în corespondența personală: descrierea detaliată a experiențelor personale/profesionale/culturale, formularea cu precizie a întrebărilor realizarea interacțiunii scrise în mediul virtual/online, valorificând diferitele implicații profesionale/culturale și respectându-se registrul adecvat și etica redactării anticiparea și rezolvarea posibilelor neînțelegeri, probleme de comunicare sau reacții de ordin emoțional, adaptarea limbajului și a tonului la situația de comunicare
<p>3.3. Utilizarea eficientă a strategiilor de interacțiune orală și scrisă:</p> <ul style="list-style-type: none"> solicitarea și preluarea spontană a cuvântului, folosind mijloace de exprimare potrivite, într-o conversație în pereche sau în grup utilizarea strategiilor de cooperare în situații de comunicare pe teme abstracte oferirea de feedback spontan, fluent și eficient, pentru a menține interacțiunea orală și scrisă evaluarea și sintetizarea conceptelor-cheie și a ideilor fundamentale dintr-un anumit stadiu al interacțiunii orale/scrise și propunerea de soluții eficiente pentru etapele următoare clarificarea spontană a mesajului, în funcție de sesizarea neînțelegerii/a înțelegerii greșite a mesajului sau la solicitarea interlocutorului solicitarea unor explicații sau clarificări pentru situațiile echivoce, într-o interacțiune scrisă/orală

4. Mediarea în context plurilingv și pluricultural
<p>4.1. Facilitarea lecturii critice în vederea evaluării modului în care sunt valorificate într-o operă literară structura, limbajul și diversele procedee retorice:</p> <ul style="list-style-type: none"> diferențierea componentelor structurale și expresive specifice operelor studiate înrudite tematic dezbaterea textelor studiate cu privire la modul în care sunt valorificate într-o operă literară structura, limbajul și diversele procedee retorice
<p>4.2. Facilitarea comunicării în compararea unor puncte divergente de interpretare a textelor literare:</p> <ul style="list-style-type: none"> argumentarea opțiunii personale rezultate în urma comparării unor puncte de vedere diferite asupra unui text literar
<p>4.3. Manifestarea sensibilității și a respectului față de alteritate, în scopul promovării diversității culturale prin valorificarea textelor literare și nonliterare din spații culturale diferite:</p> <ul style="list-style-type: none"> realizarea unui proiect cu tema: „Diversitatea culturală – o formă de îmbogățire a propriei identități” realizarea unei dezbateri cu tema: „Ipostaze ale alterității în texte literare și nonliterare”

CONȚINUTURI

Teme	Concepte	Patrimoniu cultural școlar (autori canonici)	Listă orientativă
I. Experiențe fundamentale ale existenței II. Subiect și alteritate III. Tradiție și modernitate	Trunchi comun (3 ore/săptămână) <ul style="list-style-type: none"> • Discurs narativ: <ul style="list-style-type: none"> ○ fir narativ; plan narativ; personaj; particularități de construcție a personajului; conflict; indici spațio-temporali; perspectiva narativă; narator ○ semnificațiile discursului narativ. • Discurs dramatic: <ul style="list-style-type: none"> ○ didascalii; limbajul dramatic; act, scenă, replică, autorul/personajul ca enunțiator real/fictiv, particularități de construcție a personajului; conflict; ○ semnificațiile discursului dramatic. • Discurs liric: <ul style="list-style-type: none"> ○ tipul de lirism; autor/eu liric/ipostaze lirice; elemente de versificație; limbaj artistic (imagini artistice; procedee artistice); ○ semnificațiile discursului liric. • titlu, incipit, simbol central, temă și motiv literar, viziune despre lume; • specii literare; • curente culturale/literare și orientări tematice; • contexte istorice și socioculturale. 	1. Mihai Eminescu 2. I. L. Caragiale 3. Ioan Slavici 4. Ion Creangă 5. George Bacovia 6. Lucian Blaga 7. Tudor Arghezi 8. Liviu Rebreanu 9. Camil Petrescu 10. G. Călinescu 11. Mihail Sadoveanu 12. Marin Preda 13. Marin Sorescu 14. Nichita Stănescu	Alexandru Macedonski St. O. Iosif Dimitrie Anghel <i>(de ex., corespondența)</i> Garabet Ibrăileanu Mircea Eliade Mircea Cărtărescu Octavian Paler Alina Pavelescu Ion Pillat Nicolae Labiș Vasile Voiculescu Doina Ruști Ioana Pârvulescu Simona Popescu Mihail Sebastian Max Blecher Anton Holban Ștefan Augustin Doinaș N. Steinhardt

SUGESTII METODOLOGICE

Actuala **Programă de limba și literatura română** pentru clasele a XI-a și a XII-a de la școlile și secțiile cu predare în limba maghiară își propune să asigure dezvoltarea următoarelor două competențe-cheie: competența de comunicare în limba română ca limbă nematernă și competența culturală. În consonanță cu profilul absolventului de liceu, prima are în vedere eficientizarea procesului de receptare și de producere a mesajelor orale și scrise și, de asemenea, facilitarea integrării socioculturale a viitorului absolvent de liceu, contribuind, în mod constructiv, la realizarea unui profil lingvistic complex. A doua are în vedere valoarea formativă a literaturii și, de asemenea, familiarizarea cu diverse contexte culturale, contribuind la dezvoltarea personală a elevilor, prin lectura literaturii și a altor tipuri de creație artistică.

Astfel, finalitatea urmărită de programă o constituie formarea unui individ capabil să utilizeze limba română în comunicare, atât în perioada școlarității, cât și pe toată durata vieții, interesat să înțeleagă valori culturale relevante prin receptarea literaturii și a altor tipuri de discurs artistic, apt să reacționeze în mod personal și adecvat în fața diversității culturale.

În cadrul programei, domeniul limbii este articulat în conformitate cu perspectivele actuale din studiile consacrate limbii române ca limbă nematernă, într-o viziune funcțională și pragmatică asupra limbii ca mijloc de comunicare și de interacțiune socială, precum și ca material esențial al construcției textului în contextul comunicării. Domeniul literaturii este abordat dintr-o *perspectivă culturală largă*, oferită de *abordarea tematică*, prin care literatura este înțeleasă ca discurs despre natura și condiția umană.

Programa respectă imperativele învățământului actual referitoare la specificul acțiunii didactice centrate pe elev, activitățile destinate formării competențelor generale și specifice disciplinei *Limba și literatura română* urmărind operaționalizarea cunoștințelor, adaptarea elevilor la contexte de comunicare diverse și, astfel, monitorizarea de către elevi a propriei formări. În procesul de predare-învățare-evaluare, se va avea în vedere asigurarea nivelului funcțional al competențelor din ciclul superior al liceului, conform profilului absolventului de liceu și planurilor-cadru de învățământ pentru clasele a XI-a și a XII-a, ciclul superior al liceului (aprobat prin OM 3410/ 16.III.2009).

Principiile didactice care vor ghida procesul de predare-învățare-evaluare sunt:

- proiectarea activităților didactice urmărindu-se dezvoltarea integrată a competențelor-cheie;
- centrarea demersurilor didactice pe învățarea activă și pe evaluarea continuă;
- favorizarea proceselor de construcție a sensului global în receptarea textelor literare și nonliterare, prin lectură tematică;
- însușirea interactivă a limbii orale și scrise, ca instrument de comunicare;
- formării unei personalități capabile să exprime opinii proprii, să accepte diversitatea de idei și de opinii;
- receptarea literaturii pe baza proceselor de comprehensiune/înțelegere, analiză și interpretare;
- realizarea de conexiuni tematice între literatura română și literatura universală.

Prezentarea conținuturilor în liste distincte pentru 1. *Teme*, 2. *Concepte*, 3. *Patrimoniu literar școlar (autori canonici)* și 4. *Lista deschisă cuprinzând scriitori români* s-a făcut din rațiuni metodologice, pe de o parte, pentru a pune în evidență criteriile care au configurat programa: criteriul tematic, criteriul valoric (canon și patrimoniu) și un criteriu al flexibilității (oferit de dinamica *listelor deschise*) și, pe de altă parte, pentru a ilustra viziunea dinamică pe care programa o propune în abordarea literaturii, profesorii având astfel posibilitatea să decidă modul în care vor trata conținuturile: ordinea temelor, selecția textelor și a conceptelor în vederea documentării unei teme, precum și tipul de activități didactice.

Studiul literaturii se va realiza, pe parcursul ciclului superior al liceului, prin abordarea a trei teme-cupolă: a. *Experiențe fundamentale ale existenței*, b. *Subiect și alteritate* și c. *Tradiție și modernitate*. Aceste teme au caracter integrativ și grad sporit de generalitate, favorizând perspective didactice prin care fenomenul literar/cultural poate fi evidențiat în moduri dintre cele mai diverse.

Actuala programă abordează *tema* într-un sens plural, în tangență cu domeniul studiilor culturale, accepțiunile atribuite temei fiind următoarele:

- tema desemnează un aspect general din realitate/ din experiența umană transpus în textul literar/ opera artistică, prin anumite modalități specifice;
- tema majoră/dominantă denumeste un aspect integrator care conține alte elemente ca subteme (teme minore);
- tema este un construct conceptual realizat din ansamblul unor elemente ale textului, prin trei operațiuni: *gruparea unor elemente de conținut* pe baza unui numitor comun, *generalizarea* și apoi *identificarea și formularea temei*;
- tema constituie o metodă de analiză a literaturii axată pe subiectul/ conținutul textelor, care favorizează descrierea și interpretarea unui text sau a unui grup/corpus de texte;
- tema reprezintă un principiu pe baza căruia, în actul lecturii, un cititor poate să creeze legături între diferite texte;
- tema constituie răspunsul la întrebarea „Despre ce vorbește în mod semnificativ sau în mod important un text?”, acest răspuns putând varia în contexte interpretative diverse.

Recomandările privind abordarea temelor sunt următoarele:

1. Cele trei teme-cupolă vor fi abordate atât în clasa a XI-a, cât și în clasa a XII-a, prin conținuturi diferite din perspectiva complexității textelor.
2. La învățământul profesional vor fi studiate două din cele trei teme, la alegerea profesorului.
3. Selecția textelor propuse spre studiu trebuie să respecte următoarele criterii: valoric, estetic, formativ și de adecvare la nivelul lingvistic al elevilor.
4. În fiecare an de studiu, **fiecare temă** va fi abordată prin studiul a **minimum două texte**, astfel:
 - un text nonliterar;
 - un text literar aparținând unui scriitor din canonul/patrimoniul literar școlar românesc (Acesta va fi selectat din lista scriitorilor canonici/de patrimoniu din secțiunea *Conținuturi* a programei.) **sau** un text literar la alegerea profesorului (Acesta poate fi selectat fie din lista autorilor de patrimoniu, fie din creația scriitorilor menționați în lista deschisă, fie din creația altor scriitori români.)
5. La învățământul profesional se va alege, de asemenea, un text nonliterar pentru a forma competențe comunicative necesare nivelului C1, precum și un text literat aparținând unui autor canonic sau din *Lista orientativă de autori români*. Astfel, se vor parcurge minim două texte nonliterare și două texte literare pe an, ponderea mai mare fiind de texte nonliterare, în funcție de nivelul clasei și domeniul de calificare.
6. Se vor studia opere la alegerea profesorului, reprezentative pentru diverse specii literare, în cadrul fiecărei teme, atât în clasa a XI-a, cât și în clasa a XII-a.
7. În funcție de propria viziune asupra temei și respectând nivelul lingvistic al elevilor, profesorii pot alege să prezinte tema **și** prin intermediul unor texte suplimentare: literare sau nonliterare, integrale sau fragmentare, din literatura română sau din literatura universală sau prin recurs la alte limbaje artistice (cinematografic, plastic, muzical, teatral etc.).
8. Abordarea fiecărei teme printr-un text nonliterar va facilita progresul de la nivelul lingvistic B2+ la C1, pe de o parte, și, pe de altă parte, va ilustra tema prin tipuri variate de discurs (publicistic, științific, eseistic etc.).
9. Abordarea tematică va avea în vedere în mod constant faptele de limbă specifice nivelurilor B2+ și C1 (în special expresii idiomatice și elemente care asigură coerența și coeziunea discursului).
10. Curente/orientările literare constituie doar obiectul contextualizării unui text/fenomen literar, prin urmare **nu** vor fi abordate în sine, ci doar în vederea contextualizării unui text/fenomen literar.
11. Noțiunile de teorie literară vor fi abordate doar ca instrumente necesare pentru receptarea textelor literare, iar definiția conceptelor sau a curentelor literare **nu** va constitui în sine obiectul evaluării.
12. Ordinea abordării temelor este la alegerea profesorului.
13. În realizarea sarcinilor pentru producerea mesajelor scrise, textul solicitat **nu** va depăși numărul maxim de 250-300 de cuvinte, existând și produceri de text cu un număr mai redus, în funcție de complexitatea sarcinii. În ceea ce privește textele propuse spre receptare, nici acestea nu vor depăși un maxim de 250-300 de cuvinte.

O posibilă formulă didactică de abordare a temei, oferită aici doar ca exemplu, poate cuprinde următoarele tipuri de activități:

- **activități de explorare a temei**, realizate prin intermediul unor grupaje documentare: lectura unor texte nonliterare referitoare la temă (pagini de enciclopedii sau dicționare de literatură, eseuri, memorii, jurnale, articole, interviuri etc.), vizionarea unor documente video care evocă experiențe consonante cu tema în discuție etc.
- **activități de aprofundare a temei**, realizate prin strategii de receptare (înțelegere și interpretare) de text literar și de contextualizare; prin receptare de text și evidențierea modalităților lingvistice, textuale și discursive prin care se construiește tema etc.
- **activități de reflecție asupra temei**, realizate prin strategii de recontextualizare a temei în orizontul de interes al elevilor sau de recontextualizare a temei din perspectiva altor tipuri de discurs artistic (artă plastică, teatrală, cinematografică etc.).

Pentru exemple de activități de formare/evaluare a competențelor, profesorii pot apela la modelele oferite în programele de clasa a IX-a și a X-a (2021).

11. În realizarea sarcinilor pentru producerea mesajelor scrise, textul solicitat **nu** va depăși numărul maxim de 300 de cuvinte, existând și produceri de text cu un număr mai redus, în funcție de complexitatea sarcinii.

Tot ca exemplu, în tabelul de mai jos sunt ilustrate posibilitățile plurale de corelare a textelor pentru tratarea unei teme.

TEME		
Experiențe fundamentale ale existenței	Subiectul și alteritatea	Tradiție și modernitate
Clasa a XI-a		
1. text nonliterar: Biografii și autobiografii*	1. text nonliterar: Interviuri pe teme variate*	1. text nonliterar: Corespondență informală (recomandări, exprimarea unor impresii, atitudini, sentimente etc.); Corespondență formală (scrisoare de intenție, recomandare, reclamație, sesizare).
2. text literar la alegerea profesorului: Liviu Rebreanu, <i>Ițic Ștrul, dezertor</i> ** <hr/> * sau tipuri de CV, biografiile unor personalități, memorii, jurnale, texte expositive (locuri, personalități, evenimente) etc. ** sau George Coșbuc, <i>Melancolie</i> , Anton Holban, <i>O moarte care nu dovedește nimic</i> etc.	2. text literar la alegerea profesorului: Mihail Sebastian, <i>Steaua fără nume</i> ** <hr/> * interviuri cu personalități contemporane din domeniul sportiv, antreprenorial etc. , articole de ziar și revistă, conversații cu accent pe argumentare (consiliere profesională, probleme de mediu, activități culturale, sportive etc.). ** sau Ion Minulescu, <i>Corigent la limba română</i> , Mircea Eliade, <i>Secretul doctorului Honigberger</i> etc.	2. text literar la alegerea profesorului: I.L. Caragiale, <i>Pastramă trufanda</i> ** <hr/> * sau corespondență oficială, cu toate tipurile de instituții sau în domeniile profesionale de interes etc. ** sau Vasile Voiculescu, <i>Capul de zimbbru</i> etc.

Clasa a XII-a		
1. text nonliterar: Doina Lemny, <i>Brâncuși inedit. Însemnări și corespondență românească*</i>	1. text nonliterar: Liviu Papadima, <i>Învățătura de minte, eseuri despre educație</i> (un eseu, la alegere) (2021)*	1. text nonliterar: Ioana Pârvulescu, <i>Alfabetul doamnelor*</i>
2. text literar la alegerea profesorului: Max Blecher, <i>Inimi cicatrizate**</i>	2. text literar la alegerea profesorului: Marin Sorescu, <i>Pluta Meduzei **</i>	2. text literar la alegerea profesorului: Alina Pavelescu, <i>Sindromul Stavroghin **</i>
<hr/> * sau corespondența personalităților din domeniul cultural, sportiv etc. ** sau Ion Luca Caragiale, <i>La conac</i> , Mihai Eminescu, <i>Luceafărul</i> etc.	<hr/> * sau mesaje complexe, știri detaliate, eseuri argumentative etc. ** -sau Marin Sorescu, <i>Simetrie</i> etc.	<hr/> * sau articole din dicționare culturale, din enciclopedii, recenzii etc. ** sau Ion Creangă, <i>Prostia omenească</i> , Tudor Arghezi, <i>Inscripție pe un inel</i> etc.

a. Referințe științifice:

1. Cadrul european comun de referință pentru limbi. Învățare. Predare. Evaluare, Diviziunea Politici lingvistice Strasbourg, traducere coordonată și revizuită de G. Moldovanu, Tipografia Centrală, Chișinău, 2003.
2. Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment. The CEFR Companion Volume with New Descriptors, Strasbourg, Council of Europe, 2018, disponibil pe: <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>.
3. Cadrul european pentru studiul literaturii în învățământul secundar (LiFT-2 – Literary Framework for Teachers): <http://ro.literaryframework.eu>
4. Cadrul de referință al competențelor pentru cultură democratică: <https://ccd.intercultural.ro>
5. CRED – Curriculum relevant, educație deschisă pentru toți, parte integrantă a Strategiei Europa 2020.
6. Pamfil, Alina, Didactica literaturii. Reorientări, Editura Art, Cluj-Napoca, 2016.
7. PLATON, Elena, SONEA, Ioana, VASIU, Lavinia VÎLCU, Dina, Descrierea minimală a limbii române (A1, A2, B1, B2), Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2014, disponibil pe: www.video.elearning.ubbcluj.ro
8. PLATON, Elena, SONEA, Ioana, VÎLCU, Dina, Exerciții audio (A1, A2, B1, B2, C1, C2). Româna ca limbă străină, Editura Efes, Cluj-Napoca, 2009.
9. PLATON, Elena, BURLACU, Diana Viorela, SONEA, Ioana Silvia (coordonatori), Procesul de predare-învățare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la ciclul liceal. RLNM: P3 – ciclul liceal, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2011, disponibil pe: www.video.elearning.ubbcluj.ro
10. PLATON, Elena, VÎLCU, Dina (coordonatori), Procesul de evaluare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la ciclul liceal. RLNM: P6 – ciclul liceal, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2011, disponibil pe: www.video.elearning.ubbcluj.ro
11. PLATON, Elena (coord.), MANOLE, Veronica, VARGA, Cristina, LAZĂR, Andrei, Evaluarea competențelor de comunicare orală în limba română – învățământul secundar (EVRO – P2), Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2015.
12. PLATON, Elena (coord.), SONEA, Ioana, TARĂU, Ștefania, Evaluarea competențelor de comunicare scrisă în limba română – învățământul secundar (EVRO – P4), Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2015.
13. POP, Liana (coord.), Româna B2-C1 (Manual. Seria Autodidact), Editura Echinox, Cluj-Napoca, 2008; toate datele despre acest proiect, ca și unitățile de învățare sunt disponibile pe [AutoDidact - Manuale](http://AutoDidact-Manuale);
14. PLATON, Elena, ARIȘAN, Antonela, BURLACU, Diana, Manual de limba română ca limbă străină. Nivelul B2, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2021.
15. PLATON, Elena, Româna ca limbă străină (RLS). Elemente de metadidactică, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2021.

b. Link-uri utile:

<http://autodidact.granturi.ubbcluj.ro/ro/manuale.html>
<http://video.elearning.ubbcluj.ro>
<https://davebirss.com/storydice/>
https://www.youtube.com/results?search_query=tedx+Romania
www.romanianvoice.com
<https://humanitas.ro/humanitas/colectii/biblioteca-virtuala>
https://respiro.ro/respiroteca/carti?gclid=CjwKCAjwx8iIBhBwEiwA2quaqxs5nKWuAsXJqMHhzk3Z-KqNrtfctQ0v-vqOOgO0VOreTCCjZ9sCpxoCbG0QAvD_BwE
<https://www.isjcta.ro/wp-content/uploads/2013/06/Cadrul-European-Comun-de-Referinta-pentru-limbi.pdf>
<https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>
<https://msbook.pro/>
https://ed.ted.com/lessons?direction=desc&sort=featured-position&user_by_click=student
<https://youtube.com/teded>
https://youtube.com/c/THECINEPUB_filme_romanesti_online

GRUP DE LUCRU**Coordonatori științifici:**

PLATON ELENA - Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
 MOLNÁR STEFÂNIA-MARIA – Colegiul Național „Áprily Lajos” Brașov

Membri:

TĂMÂIAN GIOCONDA-IOANA – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
 BĂRBOS LIANA-CECILIA – Liceul Teoretic „Bathory Istvan” Cluj-Napoca
 CSEREI GYÖNGYVÉR – Liceul Teoretic „Nagy Mózes” Târgu Secuiesc
 FORGÓ ÉVA-ERIKÁ - Liceul Teoretic „Bolyai Farkas” Târgu-Mureș
 GREGOROVICI CORINA-DELIA - Liceul Reformat „Wesselényi” Zalău
 ILIESCU GABRIELA-ALEXANDRINA – Colegiul Național Pedagogic „Mihai Eminescu” Târgu-Mureș
 KAITAR ROXANA ANCA – Liceul Teologic Romano-Catolic „Hám János” Satu-Mare
 KÖPE ANDREEA – Colegiul Național „Áprily Lajos” Brașov
 MAIER ARNOLD – Colegiul Național „Kölcsey Ferenc” Satu-Mare
 MAXIM ANDREIA-NICOLETA – Colegiul Național „Moise Nicoară” Arad
 NEMEȘ ILDIKÓ – Liceul Teoretic „Tamási Aron” Odorheiu Secuiesc
 STURTZU MARIA LUCREȚIA – Colegiul Național „Márton Áron” Miercurea Ciuc
 TIUTIU GRAȚIELA – Colegiul Național „Bethlen Gábor” Aiud
 ZAHARIA ALINA-VOCHIȚA – Liceul Teoretic „Horvath Janos” Marghita

Membri de drept:

CIOBANU ROXANA-ȘTEFANIA – Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație
 GEORGESCU ROXANA IRINA - Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație
 NISTOR CIPRIAN-CONSTANTIN - Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație

Coordonator GLC: GEORGESCU DANIEL – Ministerul Educației